

AMMATTI- KASVATUKSEN AIKAKAUS- KIRJA

1.2012

AJANKOHTAISTA
AMMATTIKASVATUKSESTA

Ammattikasvatuksen aikakauskirja

.....

1.2012

Päätoimittaja

Petri Nokelainen
puh. 040 557 4994, petri.nokelainen@uta.fi

Toimitussihteeri

Taina Lundén
puh. 020 748 9679, taina.lunden@oaj.fi

Toimituskunta

Puheenjohtaja

Petri Nokelainen, FT, professori,
Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö

Sihteeri

Tuulikki Similä-Lehtinen, KL, säätiönjohtaja
OKKA-säätiö

Jäsenet

Outi Kallioinen, KT, kehittämisjohtaja
Lahden ammattikorkeakoulu

Antti Kauppi, KL, projektijohtaja
FUAS-liittouma

Jari Laukia, KL, johtaja
HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu

Timo Luopajarvi, KT, dosentti, pääsihteeri
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto, ARENE ry.

Seija Mahlamäki-Kultanen, FT, dosentti, opetusjohtaja
Hämeen ammattikorkeakoulu

Pentti Nikkanen, KT, dosentti
Jyväskylän yliopisto/Koulutuksen tutkimuslaitos

Hannu Sirén, johtaja
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Marja-Leena Stenström, YTT, professori
Jyväskylän yliopisto/Koulutuksen tutkimuslaitos

Risto Sännti, FT, tuntiopettaja
Vaasan yliopisto/Johtamisen laitos

Marja-Liisa Tenhunen, KTT, rehtori
Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu

Julkaisija

Ammattikoulutuksen tutkimusseura OTTU ry.
www.ottu.fi
Puheenjohtaja Jari Laukia
HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu
Ratapihantie 13, 00520 Helsinki
jari.laukia@haaga-helia.fi

Sihteeri Leena Nikander
Hämeen ammattikorkeakoulu
PL 230, 13101 Hämeenlinna
leena.nikander@hamk.fi

Kustantaja

Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-
säätiö www.okka-saatio.com

Toimituksen osoite:

OKKA-säätiö
Rautatieläisenkatu 6 A, 00520 Helsinki
puh. 020 748 9521, fax (09) 150 2418
email: tuulikki.simila-lehtinen@okka-saatio.com

Tilaukset ja osoitteenmuutokset:

taina.lunden@oaj.fi tai puh. 020 748 9679

Tilaushinta

1—4/2012 kotimaahan yhteensä 30 €

Ilmoitukset: taina.lunden@oaj.fi

Ilmoitushinnat

Koko sivu 370 €, 1/2 sivua 185 €,
1/4 sivua 93 €

Ulkoasu/taitto

Nalle Ritvola, Osakeyhtiö Nallellaan, Tampere

Painopaikka

Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi

Ammattikasvatuksen aikakauskirjaa
ilmestyy vuonna 2012 neljä numeroa

ISSN 1456-7989

© OKKA-säätiö

Sisältö

Pääkirjoitus

- Petri Nokelainen
Yksi, kaksi, kolme – kuuluuko? 4

Artikkelit

- Outi Wallin
Ammatillinen kasvu ja työhön sitoutuminen sosiaali- ja
terveyshuoltoalan työssä 10

- Maiju Toivonen, Arto Jauhiainen & Pekka Kääpä
Matkalla lääkäriksi – lääkäri- ja hammashoitajaopiskelijoiden
käsityksiä hyvästä lääkäriydestä
ensimmäisen opiskeluvuoden aikana 22

- Jarmo Salo & Hannu Korkala
Hakeutumisvaiheen merkitys opintojen henkilökohtaistamisessa 36

- Vappu Salo
Työntekijöiden kokeman koulutustarpeen arvioiminen 47

Kirja-arvostelu

- Kasvatus ja yhteiskunta yhteiskunnallisesti erilaisissa maissa 1900-luvulla 59
Pentti Nikkanen

- Ohjeita kirjoittajille 73

Yksi, kaksi, kolme – kuuluuko?

Petri Nokelainen

Professori
Tampereen yliopisto,
Kasvatustieteiden yksikkö
petri.nokelainen@uta.fi

Viime vuoden lopun ja kuluvan vuoden alun kasvatustieteellistä keskustelua on voimakkaasti leimannut tieteellisten julkaisujen laatu-arviointi ja sitä kautta kysymys kasvatustieteellisen tutkimuksen tulosten raportointikielestä. Julkaisufoorumi-hankkeen (<http://www.tsv.fi/julkaisufoorumi>) taustalla on Suomen yliopistot -yhdistyksen valtuuttamana Tieteellisten seurain valtuuskunta, johon myös Ammattikasvatuksen aikakauskirjaa julkaiseva Ammattikoulutuksen tutkimusseura OTTU kuuluu.

Tasoluokittelussa on kolme tasoa: 1 = Tieteelliset julkaisukanavat (vertaisarviointiin perustuva julkaisu, usein kansallinen, voidaan käyttää esim. artikkeliväitöskirjassa), 2 = Johtavat tieteelliset julkaisukanavat (edellisen lisäksi vahva kansainvälinen vaikuttavuus), 3 = Korkeimman tason johtavat tieteelliset julkaisukanavat (edellisten lisäksi korostetaan korkeinta mahdollista tasoa, myös toimituskuntien osalta). Ammattikasvatuksen aikakauskirja on sijoitettu luokituksessa tasolle yksi.

Perusteluina tällaisen järjestelmän luomiselle yksittäisen tutkijan tai tutkimusryhmän osalta käytetään sitä, että

tutkijoiden on helpompi suunnata käsikirjoituksiaan sopivantasoisiin julkaisuihin ja erilaisten arviointien (esim. virantäyttäjien) yhteydessä eri hakijoiden julkaisutoimintaa on helpompi vertailla. Tutkimustoimintaa harjoittavien organisaatioiden tasolla julkaisujen tasoluokituksen eduksi katsotaan se, että tulevaisuudessa on mahdollista rakentaa julkaisutoiminnan laatua kuvaava indikaattori osaksi Opetus- ja kulttuuriministeriön perusrahoitusmallia.

Eipä ole vaikea arvailla miten osa tutkijoista, erityisesti kasvatustieteilijöistä, suhtautuu edellä esitettyihin perusteluihin. Oletan että tutkijat, joiden tutkimustoiminta on jo vuosikausia perustunut tutkimusryhmissä toimimiseen (useita usean kirjoittajan julkaisuja per vuosi) ja siihen, että tulokset raportoidaan englannin kielellä, ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä uuteen malliin. Esimerkiksi psykologian tutkimusryhmät ovat jo aikapäiviä sitten omaksuneet tällaiset toimintatavat ja yksittäiset tutkijatkin esittelevät julkaisuluetteloissaan lehtien vaikuttavuuskertoimia (impact factor). Heidänkin taholtaan arvostelua voi toki aiheuttaa pelko siitä, että julkaisuluokituksen yhdistäminen perusrahoitusmalliin saattaa johtaa kakkos- ja kolmostason julkaisukanavien entistä pahempaan ruuhkautumiseen. Käsikirjoituksen hyväksymisen jälkeen voi tälläkin hetkellä kuluu kaksikin vuotta ennen kuin tutkija voi selaila artikkeliaan painetussa muodossa.

Suomeksi ja monografioiden muodossa tuloksensa raportoivilla tutkijoilla on ymmärrettävästi edellistä ryhmää kriittisempi näkökulma julkaisujen tasoluokitukseen. Toisin kuin psykologiassa, kasvatustieteen tutkijoista merkittävä osa (mukaan lukien Ammatti-

kasvatuksen aikakauskirjaan kirjoittavat tutkijat) lukeutuu tähän ryhmään. Viime vuonna julkaistussa Kasvatus-lehden neljännessä numerossa (ks. esim. Tähtinen & Ikonen, 2011) ja Joensuussa järjestettyjä Kasvatustieteen päiviä edeltävässä ”Tiedejulkaisemisen nykytilanne ja tulevaisuus” – esiseminaarissa aiheesta käytiinkin vilkasta keskustelua. Kasvatustieteilijöiden käsitys näyttää olevan se, että ns. ”kv-julkaisujen” (tai rumemmin, lähinnä tiedelehtiartikkeleihin liittyen, ilmaistuna ”abstrakti” tai ”salami” – julkaisujen) teollinen ja taiteellinen arvo on sangen vähäinen. Tämä johtuu pääasiassa kahdesta seikasta: ensinnäkin siitä että tiedelehtien artikkelien muoto ja käytettävissä oleva sanamäärä on tarkoin rajattu, ja toiseksi siitä, että raportointikielenä käytettävä englanti rajoittaa kielellistä ilmaisua.

Ymmärrän täysin kahden edellä kuvatun tutkijajoukon näkökantoja, koska tunnustan kuuluvani kumpaankin. Perustelen ensimmäiseen joukkoon kuulumista sillä, että Suomi on pieni maa joidenkin tutkimusaiheiden näkökulmasta. Tällöin on järkevää muodostaa kansainvälisiä tutkimusryhmiä joiden työkielenä on englanti, hakea kansainvälistä tutkimusrahoitusta ja julkaista tulokset kansainvälisillä julkaisufoorumeilla. Toiseenkin joukkoon kuulumiselle löydän helposti perustelut: kansalliset tutkimusaiheet ovat tärkeitä yhteiskunnallisen vaikutuksen näkökulmasta, omalla äidinkielellä on helppo kirjoittaa ja myös Suomessa tehtävään tutkimukseen kuuluu ulkopuolisen rahoituksen haku. Eikä kansallinen julkaisutoiminta tietenkään poissulje tulosten julkaisua myös kansainvälisillä julkaisufoorumeilla.

Mitä tällainen eri julkaisumuotojen välitilassa seikkailu voi käytännössä tarkoittaa ammattikasvatuksen tutkimuksen näkökulmasta? Yksi tutkimusalueeni on ammatillisen huippuosaamisen kehittymisen tarkastelu kansainvälisten ammattitaitokilpailujen (WorldSkills) välityksellä. Koska Suomen maajoukkueeseen kuuluu keskimäärin noin 40 kilpailijaa, aineistot kertyvät tulosten yleistettävyyden kannalta kiusallisen hitaasti. Tämän vuoksi vuonna 2010 perustettiin tutkimuskonsortio Tampereen, Oxfordin (UK) ja RMIT (Australia) yliopistojen kesken. Suomessa viiden vuoden kuluessa testattu tutkimusasetelma hyväksyttiin toistettavaksi lähes sellaisenaan Englannin ja Australian maajoukkueiden osalta, ensimmäiset määrälliset aineistot kerättiin jo loppuvuodesta 2010 Australiasta ja vuoden 2011 alussa myös Englannista. Paitsi että saamme näin kasvatettua tutkimusaineiston kokoa, saamme myös analysoitavaksemme mielenkiintoisen monikansallisen aineiston jonka tuottamia tuloksia voimme ryhmänä raportoida kansainvälisillä julkaisufoorumeilla.

Lisäksi kansainvälisen tutkimuksen hyvä piirre on se, että se mahdollistaa kansainvälisen tutkimusrahoituksen hakemisen. Ammattitaidon maailmanmestaruuskilpailuiden katto-organisaationa toimii WorldSkills International (WSI), jolla on ollut alusta lähtien erittäin myönteinen asenne tutkimustoimintaa kohtaan. Vuoden 2011 alussa WSI perustikin erityisesti ammattitaitokilpailuihin liittyvää tutkimusta rahoittavan säätiön, WorldSkills Foundationin (WSF). Säätiön tuella allekirjoittanut johti Lontoon 2011 WorldSkills -kilpailuissa tutkimusryhmää, johon kuului Tampereen yliopiston Kasvatustieteiden yksikön tutkijoiden lisäksi Oxfordin ja

---

*Minulle on
vasta tämän
tutkimushankkeen myötä
kirkastunut yliopistoille
yliopistolaissa
asetettu kolmas tehtävä
eli yhteiskunnallinen
vaikuttavuus.*

RMIT yliopistojen tutkijoita. Ryhmä laati kyselylomakkeen, jolla kerättiin lokakuussa 2011 aineisto WorldSkills -kilpailijoilta (413 vastausta 38 maasta, kaikki 46 kilpailulajia edustettuina).

Edellä kuvattu tutkimus on koettu myös kansallisessa mielessä tärkeäksi, koska se on saanut Opetus- ja kulttuuriministeriöltä rahoitusta vuodesta 2007 lähtien. Rahalla ei ole ainoastaan tarkoitus muodostaa syvällistä kuvaa pienen kilpailuihin valmennettavan ”eliittijoukon” ominaisuuksista ja myöhemmästä urakehityksestä, vaan myös pohdittua laajemmin ammatillisten alojen veto-voimaisuuteen tulevaisuudessa vaikuttavia tekijöitä. Täytyy tunnustaa, että ikäni useassa yliopistossa erilaisissa tutkimushankkeissa työskennelleenä minulle on vasta tämän tutkimushankkeen myötä kirkastunut yliopistoille yliopistolaissa (558/2009) asetettu kolmas tehtävä eli yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Korkeatasoinen tieteellinen tutkimus ja

opetus ovat olleet itsestään selviä tavoitteita, mutta aktiivisen yhteiskunnallisen vaikuttamisen muodot ovat konkretisoituneet hitaammin.

Helsingin, Turun ja Tampereen yliopistojen vuotta 2010 koskevista vuosikertomuksista ja tilinpäätöksistä käy ilmi, että yhteiskunnallista vaikuttavuutta ehdotetaan mitattavan valmistuneiden maisterien ja tohtorien sekä tutkimusjulkaisujen lukumäärällä, ulkopuolisen rahoituksen suuruudella (mukaan lukien lahjoituksin hankitut varat) sekä alumnitoiminnan laajuudella. Edellä mainituissa dokumenteissa on kyllä eritelty kansallisillakin julkaisufoorumeilla julkaistujen tieteellisten ja ei-tieteellisten julkaisujen lukumäärä, mutta en saanut niistä selkeää kuvaa siitä, miten tutkijat ovat osallistuneet tutkimusaiheisiinsa liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun. Esimerkiksi Helsingin Sanomien Vieraskynä-palstalta tällaista keskustelua voi välillä seurata, mutta aktiivisten keskustelijoiden joukko on varsin pieni ja häpeäkseni tunnustan että minunkaan kynäni ei ole siellä vielä kertaakaan vierailut. Tutkijana minun on turvallista kirjoittaa toisille asiantuntijoille tuttuun pelisääntöjen puitteissa, mutta singahan välittömästi pois mukavuusalueelta ni kun pitäisi antaa esimerkiksi ammatilliseen huippuosaamiseen liittyvän tutkimustoimintani perusteella konkreettisia kehittämisideoita toisen asteen ammatillisen koulutuksen laadun parantamiseksi.

Tietoperustaisesta päätöksenteosta puhuttaessa viitataan siihen, että päättäjillä tulisi olla käytössään viimeisin tutkimukseen perustuva tieto sekä tieteellisessä että yleistajuisessa muodossa. Tämä jos mikä on tutkijan näkökulmasta yksi luonteva keino toteuttaa yhteis-

kunnallisen vaikuttamisen tehtävää. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että suomalaiset tiedemiehet käyvät joko yksin tai ryhmässä läpi oman alansa kansainvälisen ja kansallisen tutkimustiedon kirjoittaen sen perusteella suosituksia sisältävän raportin ja siitä tehdyn tiiviin yhteenvedon. Tällainen muun tieteellisen työn ulkopuolella suoritettava yhteiskunnallinen palvelutehtävä vaatii rahoituksen, ja tässä mallissa rahoittaja tunnistaakin yhdessä tutkijoiden kanssa tarkastelua rajaavat keskeiset kysymykset. Annan seuraavassa muutaman esimerkin.

Opetushallituksessa on viime vuosina pohdittu keinoja tietoperustaisen päätöksenteon kehittämiseksi, ja yksi konkreettinen toimenpide on ollut tieteellistä tietoa kokoavien käsiteanalyysien tilaaminen tutkijoilta. ”Tilannekatsaukset ja käsiteanalyysit”-sarjassa julkaistaan sähköisessä muodossa raportteja ja painetussa muodossa niistä laadittuja tiivistelmiä ajankohtaisista koulutukseen liittyvistä aiheista, joista tuoreena esimerkkinä mainittakoon ”Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti” (Kujala et al., 2012; Opetushallitus, 2012).

Suomalainen Tiedeakatemia on vastaavilla linjoilla muutama vuosi sitten perustamansa ”Kannanottoja”-sarjan kanssa. Siinä on tähän mennessä ilmestynyt päättäjien ja ”valistuneiden ylioppilaiden” luettavaksi kolme teosta, joiden aiheet ovat hyvin ajankohtaisia: 1) Turpeen energiakäytön hyödyt ja haitat (Vesala et al., 2010); 2) Koulusurmat (Punamäki, Tirri, Nokelainen, & Marttunen, 2011); 3) Kirjeitä nuorelle tutkijalle – kannanottoja tutkijan arjesta (Paso, 2011).

Edeltävästä tekstistä on käynyt toivotavasti ilmi se, että arvostan kansainvälisiä julkaisuja ja näen julkaisujen tasoluokituksessa hyviä piirteitä, mutta myös Suomessa tehdystä ja suomalaista yhteiskuntaa palvelevasta korkeakouluissa tehtävästä tutkimuksesta pitää jatkossakin voida yhteiskunnallisen vaikuttavuuden nimissä kirjoittaa suomeksi niin asiantuntijoille kuin suurelle yleisölle.

Käsillä olevan vuoden 2012 Ammatikasvatuksen aikauskirjan ensimmäinen numero sisältää neljä artikkelia, jotka käsittelevät ammattikasvatuksen ajankohtaisia teemoja. Kaikilla näissä artikkeleissa käsitellyillä aiheilla on vahva sidos suomalaisen yhteiskuntaan ja ne tarjoavat oman näkemyksensä siitä, mitä voimme tehdä hyvinvoinnin edistämiseksi.

Ensimmäisessä artikkelissa Outi Wallin käsittelee ammatillista kasvua ja työhön sitoutumista sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työssä. Aihe on erityisen ajankohtainen tämänhetkisen haastavan yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi, erityisesti työuran käsite on noussut keskeiseksi keskustelun aiheeksi. Työntekijöiltä edellytetään jatkuvasta muutoksesta ja kasvavasta epävarmuudesta huolimatta ammatillista uusiutumista. Kirjoittaja tarkastelee diskurssianalyysin avulla 17 sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijän ammatilliselle kasvulle ja työhön sitoutumiselle antamia merkityksiä. Aineiston analyysi nosti esiin useita ammattikasvatuksen tutkimuksen keskeisiä teemoja, mm. elinikäisen oppimisen (kokeneidenkin työntekijöiden kokemaa ammatillista keskeneräisyyttä) ja työhön sitoutumisen (yhteys ammatillisen kasvun mahdollisuuksiin).

Maiju Toivonen, Arto Jauhiainen ja Pekka Kääpä käsittelevät artikkelissaan lääkäri- ja hammaslääkäriopiskelijoiden käsityksiä hyvästä lääkäriydestä ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Tutkimuksen aineistona oli 171 vuonna 2008 opintonsa aloittaneen oululaisen ja turkulaisen opiskelijan ensimmäisen opiskeluvuoden alussa ja lopussa aiheesta kirjoittamat kertomukset. Tutkijat havaitsivat, että opiskelijoiden potilaskeskeinen käsitys lääkäriydestä säilyy, mutta kutsumuksellinen käsitys heikkenee opintojen edetessä. Artikkelissa todetaan, että myöhemmät opinnot ja työelämään tutustuminen voidaan kokea stressaavina, jos opiskelijan ihannekuva lääkärin työstä on ristiriidassa todellisuuden kanssa. Opintojen aikaisten ristiriitaisten tuntemusten yhteys myöhemmällä työuralla työssä jaksamiseen olisi myös mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe johon tämä aineisto tarjoaa mahdollisuuden.

Jarmo Salo ja Hannu Korkala tarkastelevat kolmannessa artikkelissa näyttötutkintomestareiksi valmistuneilta kerätyn kyselyaineiston ($n=49$) avulla hakeutumisvaiheen merkitystä opintojen henkilökohtaistamisessa. Tulokset osoittavat, että hakeutumisvaiheessa opiskelijan yhdessä ohjaajan kanssa suunnitteleminen tarkoituksenmukaisella opintopolulla on suuri vaikutus tutkinnon menestykselliseen suorittamiseen.

Numeron viimeisessä artikkelissa Vappu Salo esittelee koulutustarpeen arviointiin soveltuvan teoreettisen mallin ja tarkastelee sen avulla kotipalvelutyöntekijöiden ($n=19$) iäkkäiden asiakkaiden ruokailuun ja ravitsemukseen liittyviä koulutustarpeita. Haastattelututkimuksen tulokset osoittivat, että kotipalvelun

työntekijät tarvitsivat eniten koulutusta erityisruokavalioista, ravitsemuksen eri osa-alueista, ruokailuun liittyvistä käytännön toimista sekä lääkkeiden ja ruoan yhteensopivuudesta.

Lähteet

Kujala, T., Krause, C. M., Sajaniemi, N., Silván, M., Jaakkola, T., & Nyyssölä, K. (Toim.) (2012). Muistiot 2012:1. *Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti. Neuro- ja kognitiotieteellinen näkökulma*. Helsinki: Opetushallitus. Luettu 5.3.2012 osoitteesta http://www.oph.fi/download/138958_Aivot_oppimisen_valmiudet_ja_koulunkaynti.PDF.

Opetushallitus (2012). *Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti. Neuro- ja kognitiotieteellinen näkökulma. Tiivistelmä*. Tilannekatsaus tammikuu 2012. Helsinki: Opetushallitus.

Paso, M. (Toim.) (2011). *Kirjeitä nuorelle tutkijalle - kannanottoja tutkijan arjesta*. Suomalaisen Tiedeakatemian Kannanottoja 3. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

Punamäki, R-L., Tirri, K., Nokelainen, P., & Marttunen, M. (2011). *Koulusurmat: Yhteiskunnalliset ja psykologiset taustat ja ehkäisy*. Suomalaisen Tiedeakatemian Kannanottoja 2. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

Tähtinen, J., & Ikonen, R. (2011). Aikamme tieteellinen julkaisupolitiikka – järjen voitto vai paljon melua tyhjistä? *Kasvatus*, 42(4), 364-370.

Vesala, T., Haila, Y., Korppi-Tommola, J., Kulmala, L., Lohila, A., Raivonen, M., Ruuhijärvi, R., & Savolainen, I. (2010). *Turpeen energiakäytön hyödyt ja haitat*. Suomalaisen Tiedeakatemian Kannanottoja 1. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

Yliopistolaki (558/2009). Luettu 23.2.2012 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090558>.

Ammatillinen kasvu ja työhön sitoutuminen sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työssä

Outi Wallin

Lehtori, YTM

Tampereen ammattikorkeakoulu

outi.wallin@tamk.fi

Artikkeli on läpikäynyt referee -menettelyn

Tiivistelmä

Työelämä ja organisaatiot muuttuvat koko ajan ja edellyttävät työntekijöiltä työhön sitoutumista, ammatillisuuden kasvua sekä persoonallisen identiteetin uudelleen määrittelyä ja aktiivista rakentamista. Tässä tutkimuksessa on diskurssianalyysin keinoin selvitetty 17 keski-ikäisen sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijän ammatilliselle kasulle ja työhön sitoutumiselle antamia merkityksiä. Merkitysten tarkastelu ta-

pahtui tutkimuksen tekohetkestä sekä menneisyyteen että tulevaisuuteen suunnaten. Tulokset voi kategorisoida kolmeen merkityssysteemiin: nuoruuden ja kokemattomuuden ajan kesken-eräisen ammatillisuuden kerrontaan, erilaisten elämäkokemusten kautta tapahtuvaan ammatillisen ja humanin kasvun kerrontaan sekä reflektiivisen ammatillisuuden kerrontaan. Työhön sitoutuminen merkityksellistyi tulkintoihin siten, että ammatillisen kasvun mahdollistuminen edesauttoi työhön sitou-

tumista. Mahdollisuus ammatilliseen kasvuun tulkittiin näin olevan merkittävä sitoutumisen edellytys ja ulottuvuus.

Avainsanat: *ammatillinen kasvu, työhön sitoutuminen, sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työ*

Abstract

Care worker's Professional Growth and Work Commitment

Working life and organizations are changing all the time. It is required that workers are committed to work and do professional growth and active construction of professional identity. In this research the aim was to investigate how 17 middle-aged social and health care workers are constructing meanings to professional growth and com-

mitment to work. Analyzing the data accomplished from the beginning of working career into the future considerations about work. The results can be categorized into three categories: 1) inexperienced and uncompleted professionalism, 2) professional and human growth through own life and working life experience and 3) reflexive professionalism. The commitment to work included into the narration so that the possibility to act like experts and create a culture in organization where professional growth is supported, enabled the commitment to work. The professional growth is one significant dimension of commitment to work.

Keywords: *professional growth, commitment to work, care work*

Johdanto

Tyoelämä ja organisaatiot muuttuvat koko ajan ja edellyttävät myös työntekijöiltä luovaa työtettä sekä laaja-alaista osaamista ja ammatillisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuoltolalla haasteena

on myös työvoiman saatavuus, sillä muun muassa työntekijöiden ikääntymisen vuoksi alalla tapahtuu voimakasta liikehdintää (Alasoini, 2009). Jotta yhteiskunnan ja kansalaisten odotukset voidaan toteuttaa, tarvitaan sosiaali- ja terveydenhuollossa ammatillisesti jatkuvasti kehittyviä ja työhönsä sitoutuneita työntekijöitä.

Tavoitteena tässä tutkimuksessa on

diskurssianalyysin keinoin selvittää keski-ikäisten sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijöiden ammatilliselle kasville ja työhön sitoutumiselle antamia merkityksiä. Tutkimus tuo uutta tietoa sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijöiden ammatillisen kasvun ja työhön sitoutumisen välisistä suhteista ja näiden suhteiden muotoutumisesta.

Ammatillisesta kasvusta ja työhön sitoutumisesta

Tyoelämä edellyttää jatkuvaa ammatillisuuden kasvua, jolla ymmärretään työntekijän osaamisen ylläpitoa, sen kehittämistä sekä uusien valmiuksien hankkimista muuttuviin ammattitaitovaatimuksiin. Työelämä edellyttää myös persoonallisen identiteetin uudelleen määrittelyä ja sen aktiiv-

vista rakentamista. Identiteetti rakentuu suhteessa kokemuksiin, tilanteisiin ja ihmisiin ja sisältää käsityksen siitä, mihin työntekijä kokee kuuluvansa ja sitoutuvansa. Kasvun ja oppimisen tarpeen käynnistää organisaatio- ja työelämämuutosten lisäksi työntekijän oma oppimisen halu. Ammatillisessa kasvussa ja identiteetin rakentumisessa yhdistyvät ammattialan yhteiskunnalliset ja sosiaaliset käytännöt, yksilön elämänhistorian aikana rakentuneet ja muokkautuneet subjektiiviset merkitykset ja käsitykset työhön liittyvistä arvoista ja eettisyydestä sekä myös tulevaisuuden odotukset työn suhteen. Vaikka työelämän epävakautuminen ja prekarius voivat olla uhka sitoutumiselle ja ammatilliselle kasvulle, on ideaali kuitenkin nähdä kasvu jatkuvana, koko elämänkaaren kattavana prosessina, jota työelämä, koulutusjärjestelmä ja organisaatiot pyrkivät tukemaan (Ruohotie, 2000; Eteläpelto & Vähäsantanen, 2006; Eteläpelto, 2007).

Ammatillisuuden kehittymistä on tutkittu runsaasti noviisi-ekspertti vaihemallin avulla. Airila (2007) toteaa, että noviisius yhdistyy työuran alkuvaiheeseen, jolla tarkoitetaan kokemattomuutta ja sitä, että kokonaiskuva työstä on vajaa. Muodollinen koulutus harvoin takaa heti ammatin erinomaista hallintaa. Asiantuntija puolestaan reflektoi ja kyseenalaistaa toimintaansa, painottaa kognitiivisia taitoja ja alaspäin tiedollista osaamista. Asiantuntijatieto koostuu tällöin metakognitiivisen tiedon lisäksi formaalista, oppikirjatiedosta sekä omakohtaisesta, toiminnallisesta kokemustiedosta työelämässä. Kokemuksellinen eli praktinen tieto on henkilökohtaista ja rakentuu subjektiivisesti merkityksellisten kokemusten kautta. Tietoa soveltavan osaamisen li-

säksi asiantuntija omaa monia persoonallisia ja sosiaalisia kompetensseja, kuten vuorovaikutustaitoja ja vastuun kantamiseen liittyviä valmiuksia (Järvinen ym., 2000; King, 2002; Ruohotie 2006).

Ammatilliseen kasvuun liittyviä ulottuvuuksia sisältyy myös työhön sitoutumisen käsitteeseen. Morrowin (1993) mukaan työhön sitoutumisessa korostuvat arvot ja eettisyys. Eettisesti sitoutuneelle työntekijälle työ on sinänsä arvokas ja sen kautta voi toteuttaa itseään ja arvojaan elämän kokonaisuudessa. Työntekijä kokee tällöin työn merkitykselliseksi myös yhteiskunnan päämäärien toteuttamisen kannalta. Eettisesti sitoutuneen työntekijän asennetta työhön kuvaa myös ahkeruus ja uhrautuvaisuus. Morrowin (1993) luonnehtimaa eettistä työhön sitoutumista on havaittu sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijöillä, sillä heidän palkkatyöorientaatioon on perinteisesti liitetty vahva velvollisuuden tunne, emotionaalisuus sekä kutsumuksellisuus (Karisto, 2005).

Ammatillisuuden kasvu sisältyy myös Meyer ja Allen 'n (1997) luomaan sitoutumisen kolmikomponenttimalliin, joka koostuu affektiivisestä, normatiivisesta ja jatkuvuuteen perustuvasta sitoutumisesta. Affektiivisesti eli tunneperäisesti sitoutunut työntekijä on voimakkaasti identifioitunut ammattiinsa, haluaa pysyä ammatissaan ja seuraa intensiivisesti alallaan tuotettua professionaalista informaatiota ja tietoa. Hän omaa ammattiylpeyttä, on innostunut oman alan ilmiöistä sekä ammatissa vaadittavista erikoistaidoista ja haluaa kehittyä. Normatiiviseen sitoutumiseen liittyy velvollisuuden tunne, josta sitoutuminen ammattiin seuraa. Jatkuvuuteen poh-

jautuva sitoutuminen puolestaan sisältää ajatuksen siitä, että ammatin vaihto ei hyödytä työntekijää ja että siitä luopumisesta seuraa pikemminkin negatiivisia seuraamuksia.

Tutkimusasetelma

Tavoitteena tässä tutkimuksessa on diskurssianalyysin keinoin selvittää, minkälaisia merkityksiä keski-ikäiset sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijät antavat ammatillisuuden kasvulle ja työhön sitoutumiselle. Merkitysten tarkastelu tapahtuu tutkimuksen tekohestä sekä menneisyyteen että tulevaisuuteen suunnaten. Tutkimusaineisto antaa mahdollisuuden analysoida merkityksiä työuran alkuvaiheen kautta, sillä tutkimukseen osallistujia aktivoitiin kertomaan työhön sitoutumisestaan tutkimuksen tekohestä ja tulevaisuuden lisäksi myös nuorina, vastavalmistuneina työntekijöinä. Tämä lähestymistapa on perusteltua, sillä esimerkiksi Whitebrookin (2001) mukaan emme voi ymmärtää keitä olemme, mikäli emme huomioi menneisyyttä.

Diskurssianalyttisen tutkimusotteen mukaan käyttäessämme kieltä rakennamme sosiaalisia suhteita ja kuvaamme aihetta, aikaamme ja sen institutionaalisia rakenteita. Näissä merkityksellistämisen prosesseissa jäsenämme sosiaalisen todellisuuden tietynlaisena merkityssystemien kokonaisuutena (Jokinen ym., 2004). Käytämme kieltä aina suhteessa johonkin kontekstiin, asiayhteyteen ja toimintaympäristöön. Juuri kielen konteksti eli kieltä ympäröivä todellisuus ja kerronnan näkökulmat vaikuttavat merkitysten rakentumiseen ja niiden ymmärtämiseen (Berger & Luckmann, 2005; Gubrium & Holstein,

2008; Nikander, 2008).

Tutkimuksen konteksti on sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa tehtävä työ. Hoiva on hyvinvointivaltion kehityksen myötä institutionalisoitunut yhteiskunnan määrittäessä palvelujärjestelmää sekä työn tekemisen ehtoja monin tavoin (Henriksson & Wrede, 2004). 1980-luvulla sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillistuminen eteni voimakkaasti. Työnteossa korostettiin menetelmällistä osaamista, koulutusta sekä alan tieteellistämistä. 1990-luvulla hoivapolitiikkaan ja palvelujärjestelmään sisällytettiin uuden julkisjohtamisen opit (New Public Management), jolla viitataan muun muassa kustannustehokkuuteen sekä markkinaehtoisuuteen (Wrede ym., 2008). Uudella hallinnointitavalla on vaikutus myös keskusteluun ammasteista ja ammatillisuudesta. Muun muassa Harris (2005) toteaa, että uuden julkisjohtamisen tuoma palveluiden standardointi ja yhdenmukaistaminen ovat voineet johtaa ammatillisen toimintavapauden kaventumiseen, palvelunkäyttäjän huomiotta jättämiseen sekä työhön sitoutumisen heikentymiseen. Samanaikaisesti professionaalisten ideologioiden edustajat korostavat asiakkaiden osallistumismahdollisuutta ja refleksiivisyyttä, missä työntekijä kriittisesti arvioi omaa toimintaansa suhteessa työn tavoitteisiin (Raunio, 2009).

Tutkimusaineisto koostuu keski-ikäisten sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijöiden kirjoitetusta (6 kpl) ja suullisesta (11 kpl) työhön sitoutumisen kerronnasta. Aineisto on koottu vuosina 2005–2007 alan ammatillisissa lehdissä (Tehy, Super, Talentia, Sosiaali- ja tukiviesti, Sairaanhoidaja, Terveydenhoitaja, Dialogi) olleiden ilmoitusten sekä Pirkanmaan alueella toimiville

työntekijöille kohdistetun haastatteluympyrönnön avulla. Ilmoituksessa pyydettiin pohtimaan muun muassa, onko sitoutuminen muuttunut elämänsä eri vaiheissa ja ovatko sosiaaliturvan vaihtoehdot vaikuttaneet työhön sitoutumiseen. Kertojia kehoitettiin kertomaan asiakokonaisuuksista ja näkökulmista, jotka he itse kokevat keskeisiksi. Tutkijan tekemät haastattelut kestivät kukin yli kaksi tuntia ja litteroitua tekstiä tuli kustakin haastattelusta 20–30 sivua. Postitse tai sähköpostitse lähetettyjen tekstien pituus vaihteli 3–20 sivuun.

Aineiston henkilöitä yhdistää sama historiallinen aika ja he kuuluvat samaan ikäluokkaan (40–47-vuotiaita). Työkokemusta heille on kertynyt noin 20 vuotta ja tyyppillistä on, että he kokevat nyt voivansa panostaa työelämään ja omaan uraan. Kertojilla on joko sosiaali- tai terveydenhuoltoalan ammatillinen koulutus ja he ovat läpikäyneet useita lisä- ja jatkokoulutuksia. Hoivatyön he ovat aloittaneet 1980-luvulla, jolloin julkisen sektorin laajentuminen edellytti koulutettuja ammattilaisia ja siten tuki asiantuntemuksen muotoutumista (Wrede ym., 2008). Kertajat toimivat vanhustyössä, perusterveydenhuollossa, kätilötyössä, erikoissairaanhoidossa, päihdehuollossa, lastensuojelussa, kehitysvammahuollossa, sosiaalityössä sekä varhaiskasvatuksessa.

Analysointi on toteutettu monivaiheisesti, huomioiden työntekijöiden subjektiiviset merkitystenannot, hyvinvointityön institutionalisoituminen sekä teoriaa ammatillisesta kasvusta ja työhön sitoutumisesta. Ensin on selvitetty, mitä työntekijä on kertonut työhön sitoutumisesta eri elämänvaiheissa. Seuraavaksi kerronnan yhtäläisyyksiä ja

eroavaisuuksia on vertailtu, sillä merkitykset muodostuvat suhteessa ja erotuksena toisiinsa (Jokinen ym., 2004). Analysoinnin tuloksena oli mahdollista havaita, että kerronta työhön sitoutumisesta ja elämänvaiheista on ammatillisen kasvun kerrontaa. Tämä ohjasi jatkamaan analysointia siten, että huomiota on kiinnitetty siihen, miten ammatillista kasvua ja työhön sitoutumista merkityksellistetään eri elämänvaiheissa. Gubrium ja Holstein (2008) toteavat, että merkitysten esille saamiseksi on huomioitava, että puhe ja kieli ovat moninaista ja rakentuu useasta eri näkökulmasta. Otteissa T viittaa tutkijaan ja H haastateltavaan. Otteen lopussa oleva K tai H tarkoittavat kirjoitettua tai haastatteluun perustuvaa vastausta.

Ammatillisen kasvun ja työhön sitoutumisen muotoutuminen

Eteläpelto ja Vähäsantanen (2006) toteavat, että erityisesti ammattissa, joissa oma minuus ja tunteet ovat mukana, kuten hoiva- ja huolenpitytyössä, vaaditaan työntekijältä pitkäjänteistä itsensä kehittämistä ja persoonallista kasvua. Pitkäjänteinen kasvu tuli esille myös tässä tutkimuksessa, sillä työhön sitoutumisen kerronnan eri elämänvaiheissa voi tulkita ammatillisen kasvun kerronnaksi ja kategorisoida kolmeen merkityssystemiin: 1) nuoruuden ja kokemattomuuden ajan keskeneräisen ammatillisuuden kerrontaan, 2) erilaisten elämäkokemusten kautta tapahtuvaan ammatillisen ja humanin kasvun kerrontaan sekä 3) reflektiivisen ammatillisuuden kerrontaan. Työhön sitoutuminen merkityksellistyi tulkittoihin siten, että ammatillisen kasvun mahdollistuminen edesauttoi työhön sitoutumista. Mahdollisuus amma-

tilliseen kasvuun tulkittiin näin olevan merkittävä sitoutumisen edellytys ja ulottuvuus. Seuraavassa tarkastellaan erikseen löydettyjä kolmea merkityssysteemiin kuuluvaa kerrontaa.

Keskeneräisen ammattillisuuden kerrontaa

Elliottin (2005) mukaan yksilö rakentaa, reflektoi ja prosessoi menneisyytään kokemustensa kautta nykyhetkeen. Vastaajien menneisyyden tulkinnat kuvaavat tulkintoja, joissa kertojat vertailevat nuoruuden ammatillisuutta ja työhön sitoutumista nykyiseen ammatillisuuteen ja työhön sitoutumiseen. Nuoruuden ajan ammatillisuuden tulkittiin olleen seuraavan sosiaalityöntekijän tapaan keskeneräistä ammatillisuutta, jossa omaa suhdetta työhön ei pohdittu sitoutumisena.

T. Oliko työuran alkuvaiheessa sitoutuminen erilaista?

H. Sitä on ollut niin lapsi... Uskoisin, että en valehtele yhtään jos sanon, että en mää silloin miettinyt sitoutumista olenkaan. Sitä paneutui siihen työhön, mihin halusin ja hakeuduin ja se oli itsestään selvää.

T. Oli intoa?

H. Niin kyllä varmasti. Ei siinä oikeestaan mitään kyseenalaistannu minkäänlaisia asioita. (H, sosiaalityöntekijä)

Ote kuvaa intoon perustuvaa suhdetta työhön. Vastaaja toteaa, ettei nuorena pohtinut sitoutumista lainkaan. Kyse ei välttämättä ole sitä, ettei hän olisi ollut sitoutunut työhönsä, vaan sitä, ettei työhön sitoutumisen pohdinta ollut tuolloin merkityksellistä. Työntekijä on pitänyt työtään ilmeisen itsestäänselvänä mutta on kuitenkin paneutunut siihen.

Paneutuminen ja halu vastaavat Meyer ja Allenin (1997) mukaista affektiivista sitoutumista eli halukkuutta ja kiinnostusta omaa työtä kohtaan. Sosiaalityöntekijän kerronnassa ei korostu tässä elämänvaiheessa ammatillinen kasvu, sillä sosiaalityöntekijän ilmaisu kyseenalaistamisen puuttumisesta voidaan tulkita siten, että vastavalmistuneen työskentelyssä ei vielä ollut ammatillisuuteen ja työelämään vaadittua kriittistä oman työn jatkuvaa arviointia (Ruohotie, 2006).

Keskeneräinen ammatillisuus merkityksenä myös vastaajien käyttämissä yksittäisissä käsitteissä. Seuraavassa otteessa sairaanhoitaja kuvaa itseään noviisiksi ja omaa asennettaan työhön pinnalliseksi, lapselliseksi ja epärealistiseksi.

Vastavalmistuneena oli epärealistinen, paikoitellen jopa lapsellinen ja ihanteellinen asenne hoitotyöhön. Toivoin niin kovasti, että saisin aikaan mahdollisimman paljon hyvää siinä auttamistyössä, johon olin kouluttautunut. Olin siis noviisi. (H, psykiatrinen sairaanhoitaja)

Myös Airila (2007) käyttää käsitettä noviisi kuvaamaan sellaista ammatillisuuden vaihetta, jolla tarkoitetaan vajaan kokonaiskuvaa työstä. Tämäkään ote ei kuvaa aktiivista identiteetin rakentumista, vaan sairaanhoitajan kutsu-muksellista työorientaatiota, jossa työntekijän oletetaan ajattelevan toimintansa seurauksia muiden kannalta (Karisto, 2005). Työntekijän ammatillisuus ja työhön sitoutuminen perustuvat tuolloin oppikirjatietoon, normatiiviseen velvollisuuden tunteeseen sekä vakaumukseen auttaa ja tukea heikossa asemassa olevia (Meyer & Allen, 1997; Järvinen ym., 2000).

Ammatillisen ja humaanin kasvun kerrontaa

Keskeneräisen ammatillisuuden tulkinta selittyy vastaajilla elämän- ja työkokemuksen puuttumisella. Kehitysvammayksikön esimies toteaa, ettei vastavalmistuneella voi ilman elämän- ja työkokemusta olla ammatillista varmuutta työssään.

Mää ajattelen, että ei kellään nuorella valmistuneella voi olla varmuutta. Se tulee vasta, kun pitkäjänteisesti tekee erilaisissa työkokoonpanoissa, erilaisten asiakkaitten kanssa pitempään hoivatyötä ja näkee sen kokonaisuuden. (K, kehitysvammayksikön esimies)

Kertoja rakentaa ammatillista identiteettiä osallisuuden ja työyhteisökokemusten kautta. Ammatillinen kasvu tapahtuu hänen mukaansa monipuolisen työssä oppimisen avulla ja varsinkin asiakkaiden kanssa vuorovaikutuksessa (vrt. Järvinen ym., 2000). Hänen tulkintansa viittaa siihen, että sosiaalialan ammatillisuuden kasvu edellyttää kokemusperäistä työelämä tietoa (Järvinen ym., 2000) mutta myös elämäkokemuksen tuottamaa tietoa. Otteessa on myös ajallinen näkökulma, sillä kertoja korostaa, että työkokemuksen on oltava pitkäjänteistä ja pitkäkestoista, jotta kokonaiskuva työstä saavutetaan.

Ammatillisuuden ja sitoutumisen tulkinnat merkityksellistyivät mielenkiintoisella tavalla toisiinsa pienlapsielämänvaiheessa, sillä ammatillinen kasvu ja identiteetti rakentuivat tuolloin työntekijän perhe-elämän kautta (Eteläpelto, 2007). Työntekijöiden mukaan vanhemmuuden todettiin edesauttavan ammatillista kasvua ja sitoutumiseen liite-

tyt merkitykset sisälsivät sekä perhekeisyyttä että työhön sitoutumista. Tätä kuvaa seuraava haastattelute:

T. Onko sun mielestä sitoutumisessa perheellisenä eroo?

H. No tietysti siin on eroo. Kyllähän se muuttaa kokonaiskuvaa, mutta toisaalta nekään ei sulje toisiaan pois. Elikkä ku sä hoidat omia lapsia, niin osaat sit hoitaa niitä vieraita lapsia paremmin ja asettautua siihen sen lapsen maailmaan ehkä paremmin ... Mut sitte myöski se, että mähän tein viis vuotta pelkkää yötyötä. Mä olin aina illat kotona.... Se sitoutumisen vaikeus on, kun lapset on pieniä toi kolmivuorotyö. Kyllähän se pahalta tuntuu, että lapset kysy, että meetkö isä taas töihin iltavuoroon? (H, erikoissairaanhoidaja)

Erikoissairaanhoidajan mukaan isyys on edistänyt hyvinvointityön ammatillisuutta, koska se on auttanut kokonaisvaltaisemmin kohtaamaan omat potilaat ja asettumaan heidän sosiaaliseen todellisuuteensa. Vaikka sairaanhoidaja on tehnyt työaikaan liittyviä valintoja perheen hyväksi, eivät vanhemmuus, työhön sitoutuminen ja ammatillisuus ole toisilleen vastakkaisia ulottuvuuksia. Strategiana on ollut se, että työntekijä on suhteuttanut oman arkensa organisaation rakenteellisiin vaihtoehtoihin ja yhdistänyt toimijuuteen myös ammatillisen kasvun. Näkökulma viittaa aktiiviseen identiteetin rakentamiseen ja neuvotteluun omassa elämässä ja työyhteisössä (Eteläpelto & Vähäsantanen, 2006; Meyer & Allen, 1997).

Työntekijöiden oma elämähistoria ja ammatillinen kasvu kietoutuivat toisiinsa (vrt. King, 2002) myös, kun vastaajat pohtivat vaikeiden elämäntilanteiden (avioero, sairaudet, omaisen kuo-

lema, päihdeongelma perheessä) merkitystä ammatillisuudelle ja työhön sitoutumiselle. Vaikeat elämäntilanteet eivät ole poistaneet työhön sitoutumista, vaan kertojien kokemus on, että ne ovat edesauttaneet ammatillista kasvua. Alla olevassa lastensuojelutyöntekijän otteessa on kyse lapsuuden kokemusten merkityksestä hyvinvointityön ammatillisuuteen ja työntekijän suhteesta omaan minään (vrt. Eteläpelto, 2007).

Mää olen lapsuudessa itse kasvanut tämmöseksi kotiterapeutiksi. Mää väitän, että tämän kokemuksen myötä mulle on tullut semmosta kykyä olla ihmisten kanssa ja ymmärtää lukea, mitä mulla ei olis, jos ei olis näitä kokemuksia. (H, lastensuojelu)

Sosiaalistuminen työhön on kertojan mukaan alkanut jo lapsuudessa omien kokemusten ja elämänhistorian kautta (Whitebrook, 2001; King 2002; Elliot, 2005). Kokemukset ovat saaneet jälkikäteistulkinnassa myönteisen merkityksen, koska ne ovat auttaneet ymmärtämään hoiva- ja huolenpitotyöhön liittyviä ilmiöitä ja suhtautumaan asiakkaisiin kokonaisvaltaisemmin. Ne ovat samalla syventäneet työhön sitoutumista. Sosiaalityöntekijä puolestaan tulkitsee alla oman ammatillisen identiteetin rakentumista avoeron kautta seuraavasti:

Elin tällaista vaikeata kriisiaikaa, oli avoero menossa. Nyt kun jälkikäteen ajattelee, niin se aiheutti positiivista sitoutumista työhön. Sitten kun pahin oli ohi, niin tuntui, että pysty työssä näkemään niitten ihmisten elämässä semmoisia asioita, ymmärtämään heitä jotenkin eri tavalla kuin ennen sitä omaa kokemusta. (H, sosiaalityöntekijä)

Avoerosta selviytyminen on vastaajal-

la lisännyt työhön sitoutumista juuri sen vuoksi, että ammatillisuus ja identiteetti ovat vahvistuneet ja kokemus muuntunut oman alan asiantuntijatedoksi. Elämän- ja työkokemuksen sekä vanhemmuuden ja vaikeiden elämäntilanteiden kautta rakentunut identiteetti ja sitoutuminen voidaan tiivistää ammatillisuuden ja humanin kasvun kerronnaksi.

Reflektiivisen ammatillisuuden kerrontaa

Kokeneiden työntekijöiden kerronnassa ammatillisen kasvun ja työhön sitoutumisen merkitykset rakentuivat jatkuvan ammatillisuuden reflektoinnin sekä työhön liittyvien arvojen jäsenysten kautta. Reflektiolla tarkoitettua ajattelua eli oman toiminnan tarkkailua ja arviointia (Ruohotie, 2006) sisältyy toistuvasti kokeneiden työntekijöiden kerrontaan. Työntekijät kokevat työn - samoin kuin Eteläpelto (2007) ja Morrow (1993) luonnehtivat ammatillista identiteettiä ja työhön sitoutumista - subjektiivisesti ja yhteiskunnallisesti merkittäväksi ja tärkeäksi. Hoiva- ja huolenpitotyöhön sitoutuminen ei ammattilaisten tulkinnoissaan olekaan merkityksellistä vain tekijöille itselleen vaan palveluiden käyttäjille ja koko yhteiskunnalle.

Mä nään työn tärkeeks noin yhteiskunnan kannalta. Mää nään sen itteni kannalta tärkeenä. ... Nykyisin on hirveen tärkeää se, että olen vastuullinen jokaiselle veronmaksajalle, että käytän veronmaksajien rahoja. Sitä pitää pystyä koska tahansa kattamaan, mihin veroerot menevät. (H, sosiaalikasvattaja)

T. No miten tää sitoutuminen näyttäytyy elämässä nyt?

H. Mulle sitoutuminen on sitä, että se työ on erittäin arvokasta. Ajattelen, että se on tärkeää kaikille. Mää en voi ajatella, että voisin sitoutua tekeen semmosta työtä, jonka mielekkyyttä en ymmärrä tai arvomaailmalta hyväksy. (H, päihdehuoltoyksikön johtaja)

Ammatillinen identiteetti rakentuu otteissa alan arvopohjan ja yhteiskunnallisen merkittävyyden kautta (Morrow, 1993; Eteläpelto, 2007; Henriksson & Wrede, 2008). Kun suhde työhön nuorempa perustui intoon, perustuu se nyt vastuulliseen toimintaan sekä jo koulutuksessa omaksuttuihin alan eettis-moraalisiin tavoitteisiin ja toiminta-ohjeisiin. Sosiaalikasvattajan ajatus taloudellisesta vastuusta veronmaksajille voidaan tulkita asiantuntijuudeksi, jonka rakentumiseen vaikuttaa vallalla oleva yhteiskunnallinen hallinnointimalli (Wrede ym., 2008). Malli edellyttää taloudellisen, tehokkaan ja tuottavan toiminnan tunnistamista ja toteuttamista sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työssä.

Keskeinen ammatillisen kasvun ja työhön sitoutumisen jäsenyys merkityksellistyi jatkuvaan kehittämiseen ja kehittymiseen. Työntekijät katsovat kokeinakin edelleen olevansa ammatillisesti keskeneräisiä ja haluavat toteuttaa elinikäisen oppijan ideaalia (Ruohotie, 2000). Aktiivinen ammatillisen ja persoonallisen identiteetin rakentaminen merkitsevät alla olevan sairaanhoitajan kerronnan mukaan niin humaania, persoonallisuuden kasvamista kuin myös kehittymistä ammatillisissa rooleissa (vrt. Eteläpelto & Vähäsantanen, 2006).

Ammatillisesti koen, että olen aina keskeneräinen, mutta minulla on jatkuva mahdollisuus kasvaa ja kehittyä. Kaikissa ammatillisissa rooleissani kohdatessani potilaita olen saanut säilyttää myös oman inhimillisyyteni ja haavoittuvuuteni. Tarkoitan tällä sitä, että minun ei tarvitse olla kaikessa osaava ja ylittietävä. (K, psykiatrisen sairaanhoitaja)

Siis oikeesti se on tän työn mielekkyydenkin, että mää opin näiltä ihmisiltä aika paljon. Uuden luomisessahan on se hieno puoli, että säähän luot sitä siltä pohjalta, mitä kaikkea sää oot oppinnu. ... Siihen ei koskaan kyllästy, koska mää en oo ikinä oikeesti valmis tähän työhön. (H, ohjaaja, päihdehuolto)

Asiakkaiden kohtaaminen ja asiakassuhteet ovat hoiva- ja huolenpitytyön ydintä (Pohjola, 2010). Tärkeää päihde-työn ohjaajan lausumassa on vuorovaikeutus asiakkaiden kanssa sekä se, että sitoutuminen ja työn mielekkäisyys sekä ammatillisuus yhdistyvät praktisen tiedon lisäksi kehittämiseen ja asiakkailta oppimiseen.

Tulevaisuuden pohdinnat työstä sisälsivät edelleen halua ammatilliseen kasvuun ja työhön sitoutumiseen. Työntekijät toivovat tulevaisuudessakin mahdollisuutta uusiutua työelämän tarpeisiin työssäoppimisen, sosiaaliturvan ja koulutuspolitiikan keinoin. Työhön sitoutumisen suhteen hoivatyöntekijät korostivat kuitenkin myös omia henkilökohtaisia valintoja ja toiveita. Seuraava ote kuvaa työntekijän visioita, johon sisältyy sekä työhön sitoutuminen että oma henkilökohtainen unelma.

T. Onko Espanja harrastus?

H. On. Olen jopa ajatellut, että käyn

tuota espanjan kurssia, että osais niin hyvin, että pystyis tehdä töitä siellä. Mää haluaisin mennä tekeen päihdetyötä Espanjaan. Sen tietää tää työyhteisökin, että lähden Espanjaan joskus. T: Siinä on unelma, tulevaisuuden visio. Tämähän on valinta? H: Niin on. Näin voin tehdä. (H, päihdetyöntekijä)

Kertojan visiosta on nähtävissä se, että työ on merkityksellinen osa työntekijän elämää ikääntyessäkin, mutta siihen halutaan mahduttaa myös oma unelma. Hänellä unelma mahdollistuu uuden kielen ja kulttuurin oppimisella, johon yhdistyy kokemuksen tuoma ammatillisuus kotimaasta (Järvinen ym., 2000). Tulevaisuuden pohdinnat edustavat ammatillisen identiteetin kasvua myös ikääntyessä (Ruohotie, 2000; Eteläpelto, 2007) ja Meyer ja Allenin (1997) mallinnuksen affektiivista ammatillista sitoutumista, sillä vastaajilla jatkuu edelleen halu sitoutumiseen ja ammatilliseen kasvuun. Ikääntymisen ei katsota olevan este näille toiveille.

Johtopäätökset

Tutkimus osoittaa, että ammatillinen kasvu ja työhön sitoutuminen ovat vahvassa yhteydessä toisiinsa. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijät rakentavat jatkuvasti ammatillista identiteettiään työyhteisökokemusten, oman elämänhistorian, perhe-elämän ja vanhemmuuden sekä vaikeiden elämäntilanteiden kautta. Tulos osoittaa näin persoonallisen ja sosiaalisen yhteen kietoutumisen ammatillisessa kasvussa (Eteläpelto, 2007). Työntekijät ovat työhönsä muun muassa affektiivisesti sitoutuneita sekä kiinnostuneita oman alan professionaalista tiedosta ja ammattiin vaadittavista erikoistai-

doista (Meyer & Allen, 1997). Tämä merkitsee ammatillisuuden, elinikäisen oppimisen, luovan työotteen ja jatkuvan kehittämisen tarvetta. Tärkeä havainto on myös työntekijöiden kokemus ammatillisesta keskeneräisyydestä runsaasta työkokemuksesta huolimatta. Keskeneräisyyden kokemus mahdollistaa ammatillisen kasvun ja on myös yksi työhön sitoutumisen ulottuvuus. Mikäli työntekijän ammatillisuuden kasvu mahdollistetaan, lisää se työhön sitoutumista.

Kerronta ammatillisen kasvun ja työhön sitoutumisen muotoutumisesta sisälsi työuran alussa keskeneräisen ammatillisuuden merkityksiä. Työntekijöiltä puuttui työelämälle ja ammatillisuudelle ominainen vaade työtoiminnan kyseenalaistamisesta ja sen jatkuvasta kehittamisestä. Sitoutuminen sisälsi tuolloin kutsumuksellisuutta sekä Meyer ja Allenin (1997) mukaista affektiivista sitoutumista eli intoa omaa työtä kohtaan. Kerronta muuttui, kun työntekijät merkityksellistivät vanhemmuuden ja vaikeat elämäntilanteet. Vanhemmuus ja vaikeat elämäntilanteet ovat lisänneet työhön sitoutumista juuri sen vuoksi, että ne ovat syventäneet ammatillisuutta ja asiakkaiden kohtaamista. Merkittävä tulos on näin ollen se, että omat henkilökohtaiset elämäkokemukset muuntuvat asiantuntijuudeksi ja lisäävät kokonaisvaltaista näkemystä sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työhön. Tutkimus osoittaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijatieto ei rakennu pelkästään metakognitiivisesta tiedosta, formaalista, oppikirjatiedosta tai toiminnallisesta, praktisesta kokemustiedosta työelämässä (Järvinen ym., 2000; Ruohotie, 2000), vaan myös subjektiivisista elämäkokemuksista. Organisaatioita tämä ohjaa pohtimaan sitä, miten

perhe-elämää ja vaikeita elämäntilanteita tulisi huomioida työyhteisöissä.

Kokeneen työntekijän ammatillisen kasvun ja työhön sitoutumisen tulkinat täydentyivät jatkuvalla ammatillisuuden reflektoinnin ja alaan liittyvien arvojen pohdinnalla. Kutsumuksellisen työorientaation sijaan kokeneet työntekijät korostivat innovatiivista, tehokasta ja tuottavaa toimintaa kuten uusi julkisjohtamisen malli ja hyvinvointipolitiikka edellyttävät (Wrede ym., 2008). Työntekijät ovat läpikäyneet voimakkaan hyvinvointityön tieteellistymisen, menetelmällisen osaamisen ja refleksiivisyyden kauden, eivätkä halua luopua ammatillisuuden jatkuvasta kehittämisestä. Lisäksi he haluavat korostaa hyvinvointityön asiakaslähtöisyyttä, eettisiä periaatteita ja arvoja kuten Morrow (1993) eettisen sitoutumisen merkityksissä. He kokevat oppivansa asiakkailta ja haluavat varmistaa työn laadun ja työn tavoitteiden toteutumisen. Tulevaisuuden visioissa työhön sitoutuminen perustellaan edelleen ammatillisella uudistumisella, mutta myös omilla henkilökohtaisilla unelmilla ja niiden toteuttamisella. Kerronta kuvastaa näin Beckin (2000) mainitsemaa yksilöllisen ja uudenlaisen vapauden etsimistä elämän osa-alueiden välillä. Työhön sitoutuminen voi siis jatkua pitkinäkin työurina, mikäli sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijän ammatillinen kasvu sekä eettinen ja laadukasta työskentelyä korostava työhön sitoutuminen mahdollistetaan organisaatioissa ja laajemmin hyvinvointipalvelu- sekä sosiaaliturvajärjestelmän rakenteissa.

Linders (2008) toteaa, että diskurssi-tutkimuksessa on pohdittava sitä, kuinka käytössä oleva tutkimusaineisto vastaa niihin kysymyksiin, joita sille asetetaan.

Hän jatkaa, että sellainen aineisto on riittävä, millä voi vastata tutkimuskysymykseen. Diskurssianalyysin käyttö nosti aineistosta monipuolisesti esille useita ammatillisen kasvun ja työhön sitoutumisen merkityksiä. Eteneminen työuran alusta nykyhetkeen ja tulevaisuuteen suunnaten mahdollisti ammatillisen kasvun ja työhön sitoutumisen välisten suhteiden muotoutumisen tarkastelun sekä niihin liitettyjen erilaisten merkitysten hahmottamisen. Tulokset valottivat samalla myös ulottuvuuksia, joita työntekijät pitävät tärkeinä ammatillisessa kasvussaan ja työhön sitoutumisessaan. Diskurssianalyttisen lähestymistavan mukaan kielen ei oleteta kuvaavan faktuaalista totuutta vaan ilmentävän sen monimerkityksisyyttä ja kontekstisidonnaisuutta. Näiden tulkinta on tutkijalle haaste. Tutkimuksen luotettavuuden arvioimiseksi tutkimuksen kulku, aineisto, analysointi, konteksti sekä tulokset kuvattiin mahdollisimman tarkasti. Tuloksia hyödyntäen jakotutkimuksissa tulisi vielä kysyä kuinka työyhteisössä voidaan taata sitoutumista ja ammatillista kasvua lisäävä ammatilliseettisesti laadukas ja innovatiivinen toiminta. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan lähitulevaisuuden työmarkkinatilanteen ja työurien pidentämisen kannalta on merkityksellistä kysyä kuinka hoiva- ja huolenpitotyössä jatkaminen ja omien valintojen huomioiminen voitaisiin mahdollistaa kaikkia osapuolia tyydyttävällä ja joustavalla tavalla.

Lähteet

Airila, A. (2007). Eri-ikäisiin työntekijöihin liitetty mielikuvat ja stereotyyptit. Teoksessa A. Airila, K. Kauppinen, & K. Eskola (Toim.), *Ikäystävällisyys ja iän merkitys työssä – tutkimus hoito-, opetus- ja pelustusosalalla* (ss. 20-60). Espoo: Frenckellin kirjapaino Oy.

Alasoini, T. (2009). *Henkilöstön sitoutuminen johtamisen haasteena innovaatiokilpailun aikakaudella. Näkökulmia parempaan työelämään*. Tykes raportteja 68. Helsinki.

Beck, U. (2000). Työyhteiskunnan tuolla puolen. Teoksessa E. Nurminen (Toim.), *Sosiaalipolitiikan lukemisto* (ss. 155-168). Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki: Palmenia.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (2005). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Suomentanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Elliot, J. (2005). *Using Narrative in Social Research. Qualitative and Quantitative Approaches*. Sage Publications. Thousand Oaks.

Eteläpelto, A. (2007). Työidentiteetti ja subjektiivisuus rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin, & J. Saarinen (Toim.), *Työ, identiteetti ja oppiminen* (ss. 90-142). Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Eteläpelto, A., & Vähäsantanen, K. (2006). Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (Toim.), *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (ss. 26-49). Aikuskasvatuksen 46. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuskasvatuksen Tutkimusseura. Kansanvalistusseura. Vantaa: Dark Oy.

Gubrium, J. F., & Holstein, J. A. (2008). The Constructionist Mosaic. Teoksessa J. F. Gubrium & J. A. Holstein (Toim.), *Handbook of Constructionist Research* (ss. 3-12). New York, London: The Guilford Press.

Harris, J. (2005). Modernisoidut sosiaalipalvelut Iossa-Britanniassa: sosiaalityö liikeyrityksessä nimeltä McKunta. *Janus*, 13(2), 154-171.

Henriksson, L., & Wrede, S. (2004). Hyvinvointityön ammattien tutkimus. Teoksessa L. Henriksson & S. Wrede (Toim.), *Hyvinvointityön ammatit* (ss. 9-19). Helsinki: Gaudeamus.

Henriksson, L., & Wrede, S. (2008). Care Work in the Context of a Transforming Welfare State. Teoksessa S. Wrede, L. Henriksson, H. Host, S. Johansson, & B. Dybbroe (Toim.), *Care Work in Crisis. Reclaiming the Nordic Ethos of Care* (ss. 121-130). Malmö: Studentlitteratur.

Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2004). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila, & E. Suoninen (Toim.), *Diskursianalyysin aakkoset* (ss. 17-47). Tampere: Vastapaino.

Järvinen, A., Koivisto, T., & Poikela, E. (2000). *Oppiminen työssä ja työyhteisössä. Aikuskasvatus*. Juva: WSOY.

Karisto, A. (2005). Suuret ikäluokat kuvastimessa. Teoksessa A. Karisto (Toim.), *Suuret ikäluokat* (ss. 17-60). Tampere: Vastapaino.

King, L. A. (2002). Personal growth and Personality Development. *Journal of Personality*, 70(1), 1-3.

Linders, A. (2008). Documents, Texts, and Archives in Constructionist Research. Teoksessa J. A. Holstein & J. F. Gubrium (Toim.), *Handbook of Constructionist Research* (ss. 467-490). New York London: The Guilford Press.

Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1997). *Commitment in the Workplace. Theory, research and application*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.

Morrow, P. C. (1993). *The Theory and Measurement of Work Commitment*. Jai Press Inc.

Nikander, P. (2008). Constructionism and Discourse Analysis. Teoksessa J. A. Holstein & J. F. Gubrium (Toim.), *Handbook of Constructionist Research* (ss. 413-428). New York London: The Guilford Press.

Pohjola, A. (2010). Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa M. Laitinen & A. Pohjola (Toim.), *Asiakkuus sosiaalityössä* (ss. 19-74). Tallinna: Gaudeamus.

Raunio, K. (2009). *Olenmainen sosiaalityössä*. Helsinki: University Press, Gaudeamus.

Ruohotie, P. (2000). *Oppiminen ja ammatillinen kasvu*. Juva: WSOY.

Ruohotie, P. (2006). Metakognitiiviset taidot ja ammatillinen kasvu asiantuntijakoulutuksessa. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (Toim.), *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (ss. 106-122). Aikuskasvatuksen 46. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuskasvatuksen Tutkimusseura. Kansanvalistusseura. Vantaa: Dark Oy.

Whitebrook, M. (2001). *Identity, Narrative and Politics*. London and New York: Routledge.

Wrede, S., Henriksson, L., Host, H., Johansson, S., & Dybbroe, B. (2008). Care Work and the Competing Rationalities of Public Policy. Teoksessa S. Wrede, L. Henriksson, H. Host, S. Johansson, & B. Dybbroe (Toim.), *Care Work in Crisis. Reclaiming the Nordic Ethos of Care* (ss. 15-37). Malmö: Studentlitteratur.

Matkalla lääkäriksi – lääkäri- ja hammaslääkäri- opiskelijoiden käsityksiä hyvästä lääkäriydestä ensimmäisen opiskeluvuoden aikana

Maiju Toivonen

Suunnittelija, KM
Turun yliopisto, Lääketieteellinen tiedekunta,
Tutkimus- ja kehittämissyksikkö (TUTKE)
mmtov@utu.fi

Arto Jauhiainen

Professori, KT
Turun yliopisto, Kasvatustieteellinen tiede-
kunta, Kasvatustieteiden laitos
artojau@utu.fi

Pekka Kääpä

Professori, yksikön johtaja, LKT
Turun yliopisto, Lääketieteellinen tiedekunta,
Tutkimus- ja kehittämissyksikkö (TUTKE)
kape@utu.fi

Artikkeli on läpikäynyt referee -menettelyn

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin ensimmäisen vuoden lääketieteen ja hammaslääketieteen opiskelijoiden käsityksiä hyvästä lääkäriydestä sekä näiden käsitysten mahdollisia muutoksia ensimmäisen lukuvuoden aikana. Aineis-

tona käytettiin opiskelijoiden aiheesta kirjoittamia kertomuksia, jotka kirjoitettiin sekä ensimmäisen opiskeluvuoden alussa että ensimmäisen lukuvuoden lopussa. Tutkimusjoukoksi valittiin Turun ja Oulun yliopistoissa lääketieteellisissä koulutusohjelmissä vuonna 2008 aloittaneet opiskelijat ($n=171$). Oulu valittiin

tutkimukseen mukaan, sillä heillä on käytössään opettajatuutorointijärjestelmä, mutta ei erillistä portfoliotyöskentelyä. Turun tiedekunnassa on käytössä laaja opettajatuutorointimalli ja lisäksi ammatillisia teemoja käsittelevä portfoliotyöskentely. Kvalitatiivista tutkimusaineistoa lähestyttiin tyypittelyn avulla. Kertomusten perusteella vaikuttaisi, että opiskelijoilla on opiskelut aloittaessaan hyvin potilaskeskeinen ja kutsu-muksellinen käsitys lääkäriydestä. Ensimmäisen lukuvuoden aikana opiskelijoiden kutsumuksellisuus näyttää hie-man vähenevän, mutta opiskelijat kokevat edelleen sujuvan potilaskohtaamisen työn tärkeimmäksi osa-alueeksi. Opiskelijat oivaltavat jo opintojen alussa jatkuvan kehittymisen tarpeen lääkärin työssä ja toisaalta myös omasta jaksamisestaan huolehtimisen välttämättömyyden. Lääketieteen opinnoissa ja opettajatuutoroinnissa on tärkeää korostaa itsestään huolehtimisen tärkeyttä sekä kiinnittää huomiota opiskelijoiden mahdollisen kyynistymisen ennaltaehkäisyyn.

Avainsanat: lääketieteen ja hammaslääketieteen opiskelija, lääkärin professio, hyvä lääkäri, lääkäriksi kasvamisen, lääketieteellinen koulutus

Abstract

The purpose of this study was to study the conceptions of first-year medical and dental students concerning what is required from a good doctor and the possible changes in these conceptions during the students' first academic year. The data consists of students' written accounts about their conceptions. The data was collected in the

beginning of the students' first-year studies in autumn of 2008 and at the end of their first academic year in spring 2009. The study sample consists of medical and dental students who started their medical studies in 2008 in the University of Turku or Oulu ($n=171$). Oulu was chosen as a study sample because they also have a tutoring system in their study program. The medical students in the University of Turku have a comprehensive tutoring system and they also study professional themes via portfolio working. The qualitative study data was compressed into different types of groups. According to the results, the students who begin their studies in the Faculty of Medicine are very patient-centered and dedicated to their future profession. At the end of their first-year studies the students seem to lose some of their passionate attitude. Nevertheless, students remain very patient-oriented throughout their first-year studies. In addition, students understand the importance of lifelong learning and taking care of themselves very early on in their academic career. The well-being of the students is a really important theme that needs to be taken into consideration more in the faculty's tutoring system and in the medical studies. It's also important to find ways to prevent the medical students from becoming cynical.

Key words: *medical student and dental student, profession of a doctor, a good doctor, the growth of a doctor, medical education*

Johdanto

Tässä tutkimuksessa perehdyttiin ensimmäisen vuoden lääketieteen ja hammaslääketieteen opiskelijoiden ideaalilääkäriyksityksiin ja näiden käsitysten muutoksiin ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Pyrkimyksenä oli laatia opiskelijoiden käsitysten perusteella ideaalilääkäriysmalleja. Aihe on tärkeä ja tutkimisen arvoinen, sillä tutkimusten mukaan opiskelijat saapuvat yleensä lääketieteelliseen tiedekuntaan täynnä intoa ja idealistisia ajatuksia. Kuitenkin opintojen myötä opiskelijat usein kynnistyvät (esim. Eli & Shuval, 1982; Hojat et al., 2009). Opiskelijoiden ennakkokäsitykset hyvästä lääkäriydestä ohjaavat oletettavasti opiskelijoita opinnoissaan. Myöhemmät opinnot ja työelämään tutustuminen voivat aiheuttaa stressiä opiskelijalle, mikäli omat ihannekuvat lääkärin työstä ovat ristiriitaisia todellisuuden kanssa. Tutkimuksella oli siis myös opiskelijan hyvinvointia tukeva tehtävä. Opiskelijoiden ideaalilääkäriyksitykset tulisikin huomioida lääketieteellisessä koulutuksessa jo opintojen alusta alkaen. Tämän tutkimuksen tulokset lisäävät ymmärrystä siitä, mitä opiskelijoiden käsityksille tapahtuu aivan opintojen alussa.

Ideaalilääkäriyden määritelmiä

Tässä tutkimuksessa ideaalilääkäriyttä ja käsitystä hyvästä lääkäriydestä käytetään rinnakkain synonyymeina. Käsitteillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa taitoja, tietoja, asenteita ja ominaisuuksia, joita hyvällä lääkärillä tulisi olla eri tahojen näkökulmasta.

Hyvää lääkäriyttä on määritelty paljon itse lääkärikunnan sisällä, mutta myös potilaiden näkökulmaa asiaan on tutkittu. Jokaisella on jonkinlainen mielikuva lääkärin ammatista, velvollisuuksista ja oikeuksista. Vankka professio ohjaa näitä mielikuvia ja käsityksiä. Jokainen on myös ollut joskus potilaan asemassa, minkä vuoksi kaikilla on oma mielikuva hyvästä lääkäriydestä. Lisäksi lääkäri on ollut perinteisesti tunnettu hahmo monissa televisiosarjoissa, elokuvissa ja kaunokirjallisuudessa. Esimerkiksi erilaisten televisiosarjojen luomat mielikuvat lääkärin työstä ja sairaalan arjesta eivät välttämättä ole kovin realistisia, mutta silti ne ohjaavat oletettavasti esimerkiksi lääketieteellisten opintojen pariin hakeutuvien nuorten käsityksiä lääkäriydestä.

Lääkärin ammatti on yksi vanhimpia ammatteja. Myös lääkäreiden oikeuksista ja velvollisuuksista on säädetty jo hyvin varhain (Äärimaa, 2005; Rinne & Jauhiainen, 1988). Lääkäreitä on koulutettu yliopistoissa yliopistolaitoksen perustamisesta asti, ja lääkärin professio onkin muun muassa pappien ja lakimiesten ohella perinteisimpiä ja vanhimpia professioita (Reid, Dahlgren, Petocz & Dahlgren, 2008). Samoin hammaslääkärin ammatti lukeutuu näihin perinteisiin professioihin, ja lääkärin profession piirteet koskevatkin pääosin myös hammaslääkäreiden ammattikuntaa (Pöyry, 2005). Lääkärin professio on muotoutunut pitkän ajan kuluessa ja siihen tiivistyvät ammattiryhmän keskeiset arvot ja toimintaperiaatteet. Lääkärin professioon kuuluviksi arvoiksi ja toimintaperiaatteiksi on määritelty muun muassa kliininen osaaminen, tiedot ja taidot sekä niiden jatkuva kehittäminen, kollegiaalinen yhteistyö, toiminnan eettisten ja juridisten puitteiden

ymmärtäminen, humanistiset arvot, vastuullisuus sekä altruismi eli potilaan edun ensisijaistaminen. Tärkeä arvo on myös sitoutuminen jokaisen potilaan hoitamiseen yksilönä (Patja, Litmanen, Helin-Salmivaara & Pasternack, 2009; Saarni, 2005; Holmberg-Marttila, Turunen, Helminen & Pimiä, 2007). Lääkärin valassa tulee esiin myös ammatin kutsumuksellinen luonne, joten lääkäreiden odotetaan tekevän työtään aidosta auttamisen halusta ja heittäytyvän ammattiin koko persoonallaan, jopa vapaa-ajallaankin (Jauho, 2004; Pasternack, Pelkonen, Eskola & Haahtela, 2007; Pasternack & Saarni, 2007). Vastavuoroisesti lääkäriprofessionilla on yhteiskunnan legitimoimat oikeudet toimia työssään autonomisesti ja tehdä itsenäisesti päätöksiä eettisten periaatteiden mukaisesti esimerkiksi taudinmääritykseen ja hoitoihin liittyen, sekä saada työstään kohtuullista palkkaa ja nauttia yhteiskunnallista arvostusta (Saarni, 2005).

Lääkäriliitto ja Hammaslääkäriliitto ovat hyväksyneet valtuuskunnissaan eettiset ohjeet, joille jokaisen lääkärin ja hammaslääkärin toiminnan tulisi perustua. Eettisissä ohjeissa lääkärin velvollisuuksiksi määritellään terveyden edistäminen, kärsimyksen lievittäminen, kanssaihminen palveleminen lähimmäisenrakkauden mukaisesti, tasavertainen toiminta, toimiminen potilaan edun mukaisesti sekä osaamisen jatkuva kehittäminen. Lisäksi lääkäriä veloitetaan toimimaan eettisesti tutkimustyössä, noudattamaan vaitiolovelvollisuutta sekä pohjaamaan työnsä objektiivisiin havaintoihin (Lääkärin eettiset ohjeet, 1988; Hammaslääkärin eettiset ohjeet, 2004). Eräessä potilaille suunnatussa tutkimuksessa taas on kartoitettu potilaiden käsityksiä hyvän lääkärin ominai-

suuksista. Potilaat korostivat eniten lääkärin ihmissuhdeosaamista, joka sisältää muun muassa hyvät vuorovaikutustaidot, läsnä olemisen, toivon antamisen, huumorintajun sekä potilaan tukemisen vaikeissa tilanteissa ja ratkaisuisissa (Wagner, Hendrich, Moseley & Hudson, 2007).

Erilaisissa ideaalilääkäriyden määritelmässä näyttävät nousevan esille samat teemat. Erityisesti kliininen osaaminen, vuorovaikutustaidot ja osaamisen jatkuva kehittäminen vaikuttaisivat olevan lääkärin avaintaitoja. Pirstaloituvan ja jatkuvasti kumuloituvan lääketieteellisen tiedon maailmassa tiedonhakutaidot ja halu itsensä jatkuvaan kehittämiseen korostuvat. Kouvalainen ja Sarvlinna (2000, 2230) ovat tiivistäneet osuvasti, että hyvä lääkäriys vaatii tietoa, taitoa ja tahtoa.

Lääkärin ammattiin sosiaalistuminen ja kasvaminen

Sosialisaatiolla tarkoitetaan prosessia, jossa yksilö omaksuu tietyn yhteisön arvot, asenteet, tiedot ja taidot sekä elämäntavan, ja päätyy lopulta yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi. Sosiaalistuminen tapahtuu sosiaalisessa ympäristössä, jossa noviisi oppii kokeneemmilta yhteisön jäseniltä yhteisön kulttuurin. Lääkäriopiskelijoilla ammattiin sosiaalistuminen alkaa jo opintojen alusta alkaen alan ammattilaisten työtä seuraamalla. Ammattikuntaan sosiaalistuminen tapahtuukin ennen kaikkea observoimalla, ottamalla mallia roolimalleista sekä harjoittelemalla. Tukena tässä sosiaalistumisprosessissa voivat toimia vertaiset eli muut opiskelijat, tiedekunta, moniammatillinen tiimi työkentällä sekä potilaat (Ryynänen, 2001).

Lääkärin ammatti ei ole vain uusien tietojen ja taitojen oppimista. Koska terveydenhuollon alalla työskenteleminen vaatii tietynlaisten asenteiden ja toimintaperiaatteiden omaksumista, lääkäriksi kasvaminen edellyttää myös uudenlaisen identiteetin omaksumista: lääketieteellisen alan asiantuntijan ammatti-identiteettiä kaikkine velvollisuuksineen ja oikeuksineen (Wagner et al., 2007). Lääkäriopiskelijoiden on todettu samaistuvan lääkäriin professioon pian opintojen alettua. Tämän jo aikaisessa vaiheessa tapahtuvan professionalisoitumisen on oletettu johtuvan opiskelijoiden alusta asti saamista kontakteista potilastyöhön ja tutustumisesta lääkäreiden työskentelyyn. Opiskelijan asteittain syvenevä osallistuminen yhteisön toimintaan ja asiantuntijakäytäntöihin auttaa heitä kasvamaan osaksi asiantuntijayhteisöä. Myös lääketieteellisiin opintoihin vahvasti kuuluva niin sanottu kädestä pitäen opettaminen ("learning by doing") tukee professionaalisuuden omaksumista (Pasternack & Saarni, 2007; Holmberg-Marttila et al., 2007). Osallistuminen yhteisön toimintaan kehittää samalla opiskelijan ammatti-identiteettiä. Toisaalta yhteisölliseen toimintaan osallistuminen vaikuttaisi aiheuttavan myös kyynistymistä, jota tutkimusten mukaan ilmenee opiskelijoilla erityisesti opintojen kliiniseen vaiheeseen siirryttyessä (esim. Hojat et al., 2009; Ahola & Olin, 2000).

Opintojen alussa tulevien lääkäreiden ammatti-identiteetin on todettu olevan vielä epäselvä, ja toisaalta kuvan itsestä tulevana ammattilaisena usein melko ehdoton. Opiskelijat usein kuvittelevat vielä tässä vaiheessa, että kaiken mahdollisen voi oppia kovalla työllä. Ohjaava maailmankatsomus opintojen alussa on monilla opiskelijoilla hyvin altruistinen ja idealistinen. Opiskelijat haluavat aut-

taa lähimmäisiä, työskennellä ihmisten parissa ja he kokevat lääkäriin ammatin kutsumukseksi (Pasternack & Saarni, 2007; Holmberg-Marttila et al., 2007). Ensimmäisen lukuvuoden puolella välissä suuri osa opiskelijoista yleensä sisäistää ajatuksen, ettei kaikkea olekaan mahdollista oppia. Opittavaa tietoa pitää priorisoida ja tarvittaessa etsiä lisää tietoa. Ensimmäisen vuoden lopulla opiskelijat ovat usein sisäistäneet myös opittavan tiedon valikoinnin tarpeen. Kriteerinä toimii yleensä opiskelijan käsitys siitä, mitä tiedekunta haluaa opiskelijan oppivan (Becker, 1963). Valikointiin voi vaikuttaa myös jo mahdollisesti mielessä oleva kiinnostava erikoistumisala. Ammatti-identiteetin muotoutumisen on todettu siis käynnistyvän jo ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Vuoden aikana käsitykset omista kyvyistä ja kehittymismahdollisuuksista tarkentuvat.

Tässä tutkimuksessa mukana olevien Turun ja Oulun tiedekuntien lääkärikoulutus jakaantuu teoreettisempaan prekliiniseen vaiheeseen ja kliiniseen vaiheeseen. Opiskelijat tapaavat potilaita jo prekliinisen vaiheen aikana niin sanotussa juonneopetuksessa, jossa he käyvät tutustumassa terveyskeskuslääkäriin työhön (Vainiomäki, Niemi & Murto, 1998). Opiskelijat pääsevät siis jo hyvin varhaisessa vaiheessa tutustumaan aitoihin työympäristöihin ja näin sosiaalistumaan tulevaan ammattiinsa.

Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa olivat mukana vuonna 2008 opintonsa aloittaneet Turun ja Oulun yliopistojen lääketieteen ja hammaslääketieteen opiskelijat. Kyseisten tiedekuntien opiskelijat valittiin tutkimukseen, sillä tiedekunnat

tekevät paljon yhteistyötä sekä tutkimuksellisesti että koulutuksen suunnittelutyön puitteissa. Lisäksi Oulussa on kehitetty Turun mallin mukaista opettajatuutorointijärjestelmää. Kuitenkaan tutkimushetkellä Oulussa ei ollut käytössä yhtä kattavaa opettajatuutorointia kuin Turussa. Oulun opiskelijat eivät myöskään käytä opinnoissaan portfolioita, jonka avulla käsitellään lääkärin työn keskeisiä ammatillisia teemoja.

Vuoden 2008 syksyllä Turun yliopistossa aloitti yhteensä 161 uutta opiskelijaa lääketieteen ja hammaslääketieteen koulutusohjelmissa. Oulussa aloitti vastaavissa koulutusohjelmissa 178 opiskelijaa. Opiskelijat täyttivät heti ensimmäisen opiskeluvuikon aikana kyselylomakkeen, jossa heitä pyydettiin kirjoittamaan lyhyt kertomus aiheesta, millaisia lääkäreitä he haluaisivat olla ja millaisia ominaisuuksia heidän mielestään hyvällä lääkärillä on. Kyselyt toistettiin opiskelijoille uudestaan ensimmäisen lukuvuoden päätteeksi keväällä 2009. Sellaisia opiskelijoita, jotka vastasivat sekä syksyllä 2008 että keväällä 2009, oli yhteensä 171. Syksyllä vastausprosentti oli Oulussa 97,1 ja Turussa 95,6. Vastausprosentti muodostui luultavasti näin hyväksi, koska kyselyt täytettiin molemmissa kaupungeissa johdantoluennoina, jotka ovat pakollisia aloittaville opiskelijoille. Keväällä oululaisten vastausprosentti oli 27,0 ja turkulaisten 76,3. Turussa opiskelijat vastasivat edelleen innokkaasti kyselyyn, sillä se oli liitetty opettajatuutorointiin kuuluvaksi tehtäväksi. Oululaisilla kysely ei kuulunut opintoihin, joten vastaaminen oli täysin vapaaehtoista, ja vastausinnokkuus oletettavasti siksi vähäisempää (taulukko 1).

Taulukko 1. Vastaajamäärät ja vastausprosentit syksyllä 2008 ja keväällä 2009.

	Turku n (%)	Oulu n (%)
syksy 2008	154 (95.6)	173 (97.1)
kevät 2009	123 (76.3)	48 (27.0)

Kyselyyn vastanneista 171 opiskelijasta 101 oli naisia (59 %) ja 70 miehiä (41 %). Vastaajien keski-ikä syksyllä 2008 oli 20,5 vuotta. Nuorin vastaaja oli vastaushetkellä 18-vuotias ja vanhin 47-vuotias. Vastaajista 45 opiskeli hammaslääketiedettä (26 %) ja 126 lääketiedettä (74 %). Vastaajista 115 eli 67 % oli suorittanut ennen lääketieteellisessä tiedekunnassa aloittamistaan opintoja joko yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Yleisimmät aiemmat opinnot olivat kemian ja biokemian yliopisto-opinnot. Usealla oli taustallaan myös matematiikan ja fyysikan opintoja tai opintoja teknillisessä korkeakoulussa. Vastaajista 116 eli lähes 68 % oli pyrkinyt lääketieteelliseen tiedekuntaan opiskelemaan useammin kuin kerran, ja 55 vastaajaa eli 32 % oli vastaavasti päässyt sisään tiedekuntaan ensimmäisellä yrittämällä.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaiset käsitykset lääketieteelliseen tiedekunnassa aloittavilla opiskelijoilla oli hyvästä lääkäriydestä sekä miten käsitykset olivat mahdollisesti muotoutuneet ensimmäisen vuoden opintojen myötä. Kyseessä oli fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusasetelma, jossa pyrittiin ymmärtämään ensimmäisen vuoden lääkäriopiskelijoiden näkemyksiä sekä heidän tapaansa ymmärtää hyvä lääkäriys (vrt. Tuomi & Sarajarvi, 2002). Toki on mahdollista, että opiskelijat vas-

tasivat kyselyssä kysymykseen hyvästä lääkäriydestä niin kuin he olettivat ”kuuluvan” vastata, eivätkä rehellisesti omien käsitystensä mukaisesti. Kuitenkin ennako-oletuksena oli, että opiskelijoilla olisi laadullisesti eroavia näkemyksiä ideaalilääkäriydestä, ja fenomenografisella tutkimusotteella voitiin selvittää näitä erilaisia käsityksiä. Opiskelijoiden käsitysten ja niiden muutosten analysoinnissa huomioitiin opiskelijoiden taustamuuttujat (sukupuoli, ikä, aikaisempi opiskelutausta, koulutusohjelma ja opiskelukaupunki). Jotta tutkimuksessa voitiin tarkastella koko tutkittavan vuosikurssin käsitysten muotoutumista, niin analyysivaiheessa opiskelijoiden hyvän lääkäriyden käsitykset tiivistettiin aineistoa kuvaaviksi ideaalilääkäriysmalleiksi.

Tutkimuksessa tarkasteltiin hyvän lääkäriyden käsitysten lisäksi kevään 2009 vastauksissa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia verrattuna syksyn 2008 kyselyiden kertomuksiin. Syksyn 2008 ja kevään 2009 kertomukset yhdistettiin vastaajittain, jotta voitiin selvittää molempina ajankohtina vastanneiden määrä, mutta myös verrata syksyn ja kevään kertomuksia vastaajittain. Mukaan tarkempaan analyysiin otettiin kertomukset vain niiltä 171 vastaajalta, jotka vastasivat kyselyyn sekä syksyllä 2008 että keväällä 2009.

Tutkimusaineisto analysoitiin laadullisin menetelmin tyypittelemällä. Tyypittelyllä tarkoitetaan aineiston tiivistämistä sitä havainnollistaviin tyypeihin (Tuomi & Sarajärvi, 2002; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Tyypit laadittiin aineistolähtöisesti lukemalla aineisto läpi lukuisia kertoja. Aineistosta etsittiin ensin koodauksen avulla keskeisiä teemoja ja ilmauksia ai-

neiston sisällön hahmottamiseksi ja tiivistämiseksi (vrt. Tuomi & Sarajärvi, 2002). Esimerkkejä tällaisista ilmauksista kertomuksissa olivat muun muassa *kutsumus, kiireetön vastaanotto, ei polta itseään loppuun* sekä *rohkeus ja taito tehdä päätöksiä*. Näiden ilmausten pohjalta samankaltaiset kertomukset yhdistettiin ja muodostettiin luokkia. Luokat ryhmiteltiin aineistoa kuvaaviksi tyypeiksi, joiden koettiin yhdistävän mahdollisimman hyvin tyyppiin sisällytettyjä vastaajien kertomuksia. Tyypittely pyrittiin tekemään niin, ettei kuitenkaan liikaa tyypistetty aineistoa. Tyypit nimettiin niiden sisältöä mahdollisimman hyvin kuvaaviksi (vrt. Tuomi & Sarajärvi, 2002).

Kuten yleensäkin tyypittelyssä, kertomusten sisällyttäminen osaksi malleja ei ollut helppoa. Tyypit olivat tutkijan tulkintoja, tosin tietysti pyrittiin mahdollisimman objektiiviseen ja todenmukaiseen tyypittelyyn. Tulkinnat vastaajien sijoittamisesta eri tyypeihin tehtiin kuitenkin usein koodauksen lisäksi myös mielikuvien pohjalta. Osasta kirjoitelmista esimerkiksi ikään kuin heijastui vastaajan kutsumus lääkärinä toimimiseksi, osasta taas vastaajan painotus lääkäristä auktoriteettina. Nämä tulkinnat olivat siis tutkijan omia tulkintoja ja siten subjektiivisia käsityksiä. Kuitenkin koko analyysin ajan sekä tulkittaessa opiskelijoiden kertomuksia että käsitteellistettäessä heidän käsityksiään pyrittiin ymmärtämään, mitä opiskelija on kertomuksessaan todella tarkoittanut (vrt. Tuomi & Sarajärvi, 2002). Näin pyrittiin takaamaan mahdollisimman objektiiviset tulkinnat.

Tulokset

Aineistosta oli löydettävissä kuusi erilaista opiskelijoiden ideaali-lääkäriymallia. Aineistoa kuvavimmiksi ideaalimalleiksi valikoituivat auttaja, potilaskeskeinen konsultantti, kehittäjä, ammatillinen auktoriteetti, ongelmanratkaisija sekä perinteisen profession edustaja. Kaikki kertomukset saatiin lopulta sisällytettyä osaksi jotakin mallia. Mallien esittelyn ohessa tuloksia on havainnollistettu opiskelijoiden suorilla lainauksilla.

Auttajatmalliin kuuluvat opiskelijat kokevat ihmisten auttamisen ja parantamisen lääkärin työn lähtökohdaksi. He voivat toimia osittain potilaidensa ”psykologina”, sillä he haluavat hoitaa potilasta hyvin kokonaisvaltaisesti, ottaen huomioon myös tämän taustat. He ovat nöyriä ja voivat tehdä lääkärin työtä niin sanotusti kutsumuksenaan välittämättä hyvästä palkkauksesta tai ammatin korkeasta arvostuksesta. Auttaja kokee kaikki potilaat yhtä tärkeiksi. Auttajalla voi olla joskus vahvan työhön sitoutumisen vuoksi vaikeuksia jättää työt työpaikalle tai olla eläytymättä liikaa potilaan asemaan. Tämä voi uhata myös heidän työssä jaksamistaan.

Ennen kaikkea hyvällä lääkärillä tulee löytyä riittävästi nöyryyttä kohdata toinen ihminen, tulevaisuudessa potilas tasavertaisena ihmisenä ihonväriin, uskoon tai elämäntilanteeseen katsomatta. (2008_66M20)

Haluaisin olla empaattinen, ymmärtäväinen ja lämmin lääkäri. Haluaisin olla sellainen, että potilaalle välittyisi tunne, että oikeasti välitän ja paneudun asiaan, vaikka potilaan vaivassa ei välttämättä edes olisi mitään, mihin tarvit-

sisi paneutua. En missään nimessä haluaisi, että potilas tuntee itsensä ja ongelmansa vähäpätöiseksi. Toivon, ettei työelämä muuttaisi minua kyyniseksi tai ”kovaksi”, vaan haluaisin, että säilyttäisin nimenomaan leppoisana ja välittävänä. (2009_222N20)

Potilaskeskeiset konsultantit haluavat taata potilaalle mahdollisimman miellyttävän kokemuksen vastaanotolla. Heistä hyvä lääkäri kuuntelee potilasta, kohtelee häntä kunnioittavasti ja ottaa hänen kantansa huomioon. Lääkärin tulisi olla potilaita kohtaan ystävällinen, kohtelias ja sopivan empaattinen. Potilaita kunnioittaakseen hyvä lääkäri kertoo potilaalle rehellisesti tämän terveydentilasta ja on potilaan luottamuksen arvoinen. Konsultantit kokivat, että on tärkeää ohjeistaa potilasta ymmärrettävästi eli puhua potilaille ”heidän kielellään”.

Olisi hyvä, että vastaanotolla olisi aikaa myös vaihtaa pikaiset kuulumiset ja selvittää mahdolliset pelkotilat. Haluan luoda vastaanotolleni ilmapiiirin, johon on mukava tulla ja jossa asiakkaalle kerrotaan hoidon eri vaiheet, ennen suuhun menoa ja myös työn aikana kerrotaan asiakkaalle mitä suussa tapahtuu. Haluan olla luotettava, rehellinen ja helposti lähestyttävä. (2009_152N22)

Hyvä lääkäri tekee eräänlaista yhteistyötä potilaan kanssa. Lääkäri osaa kansankielellä opastaa ja neuvoa potilasta kohti parasta hoitomenetelmää. Hyvä lääkäri tulee toimeen erilaisten ihmisten kanssa. (2008_44N20)

Kehittäjille on kunnia-asia hallita valtava lääkärin työssä tarvittava tietomäärä, olla asiantuntija. Heistä hyvän lääkärin on pidettävä itsensä jatkuvasti ajan

tasalla uudesta lääketieteellisestä tiedosta. He ovat nöyriä suuren tietomäärän edessä ja hyväksyvät, ettei lääkäri voi osata kaikkea. Siksi heistä on tärkeää osata hakea tietoa tarvittaessa tai pyytää konsultointiapua kollegalta. Kehittäjät pyrkivät pitämään itsestään huolta, sekä henkisesti että fyysisesti.

Hyvä lääkäri tietää mitä ei tiedä eikä pelkää kysyä apua. On kiinnostunut lääketieteen kehityksestä ja on itsekin ehkä kehittämisessä mukana. Hyvä lääkäri tuntee paitsi tiedolliset rajansa, myös oman jaksamisensa rajat, osaa jakaa oman aikansa. (2009_268N26)

Hyvä hammaslääkäri on mielestäni tietenkin ammattitaitoinen ja kehittyvä. Jatkuva oppiminen ja kouluttautuminen on mielestäni tärkeää. (2008_10N22)

Ammatillinen auktoriteetti -malliin sisällytetyt opiskelijat kokevat lääkärin olevan päättävässä asemassa. Heistä hyvä lääkäri kantaa vastuun potilaasta ja pyrkii vaikuttamaan tämän elämäntapoihin. Hän huomioi työssään taloudelliset resurssit ja byrokraattisen työorganisaation työlle säätelemät kehykset. Heistä on tärkeää tuntee potilaslait, vaihtolovelvollisuusperiaatteet ja muut työssä tärkeät periaatteet. Heistä lääkärin pitäisi pystyä toimimaan rationaalisesti raskaissakin tilanteissa.

Hyvä lääkäri kuuntelee potilasta, on kiinnostunut ja empaattinen. Hän pystyy asenteellaan vaikuttamaan positiivisesti potilaan elämäntapoihin ja lääkkeiden käyttöön. (2009_276N19)

Hyvä lääkäri on vastuuntuntoinen. Hän ymmärtää tekojensa merkitykset niin hyvässä kuin pahassakin ja pystyy

silti tekemään suuriakin potilaaseen liittyviä päätöksiä. (2009_294N19)

Ongelmanratkaisijat näkevät hyvän lääkärin työssä keskeisimmäksi asiaksi potilaalle tehtävän diagnoosin ongelmanratkaisun pohjalta. Heistä lääkäri tarvitsee työssään klinisiä tutkimustaitoja ja loogista päättelykykyä potilaan terveydentilan tutkimiseksi. Ongelmanratkaisijat voivat olla innostuneita myös lääketieteellisestä tutkimustyöstä. Lääketieteellisen asiantuntijuuden soveltaminen on heistä lääkärin työssä äärimmäisen keskeistä.

Myös tutkimustyö on tärkeä yhteiskunnan ja ihmiskunnan kehittämisen väline, joten hyvä lääkäri on mielestäni kiinnostunut omistautumaan tieteelliselle tutkimukselle. (2008_201N20)

Lääkärillä tulee myös olla kykyä ja halua kaikenlaisista ongelmista kärsivien potilaiden auttamiseen. Tähän liittyy myös perusteellinen eettinen pohdinta ja perustellut näkemykset menneistä ja tulevista hoitopäätöksistä. Hänellä tulee olla myös klinistä taitoa hoitaa potilaitaan yhdistettynä tieteelliseen, analyttiseen perustaan. (2008_244M20)

Perinteisen profession edustajat edustavat niin sanottua perinteistä lääkärin professioideologiaa. He kokevat lääkärin ammattikunnan olevan arvostetussa asemassa ja pyrkivätkin omalta osaltaan edistämään lääkäreiden professiota ja ammattikunnan oikeuksia. He pyrkivät käyttäytymään ammattikunnan edun mukaisesti. He ovat hyvin ylpeitä omasta tulevasta ammattikunnastaan ja vahvasta kollegiaalisuudesta ammattikunnan sisällä. He pyrkivät tekemään työssä niin hyvin, että olisivat arvostettuja

lääkäreitä sekä potilaiden että kollegojen keskuudessa.

Hän arvostaa ammattikuntaansa ja tämän kunniaa ja oikeuksia sekä pyrkii toiminnallaan ylläpitämään näitä. Hän pitää huolta myös itsestään ja kollegoistaan. (2009_315M22)

Haluaisin olla arvostettu lääkäri potilaiden ja kollegoiden keskuudessa ja nauttia työstäni. (2008_269M21)

Opintojen alussa opiskelijat näyttivät olevan hyvin potilassuuntautuneita, mutta opiskelijoiden kertomusten perusteella hyvän lääkäriyden käsitykset muotoutuivat jo ensimmäisen lukuvuoden aikana. Turun ja Oulun tiedekuntien tai sukupuolten välillä ei vaikuttanut olevan suuria eroja käsityksissä koko ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Tosin tulee ottaa huomioon, että Oulun vastausprosentti oli keväällä 2009 alhainen, joten Oulun opiskelijoista ei voitu tehdä laajoja päätelmiä. Erot hyvän lääkäriyden käsityksissä näyttivät kuitenkin selittyvän enemmän opiskelijan iällä, aiemmilla opinnoilla ja koulutusohjelmalla. Näin näytti olevan sekä ensimmäisen vuoden alussa että vuoden opintojen jälkeen.

Opintojen alussa opiskelijoilla vaikutti olevan hyvin monipuolisia käsityksiä hyvästä lääkäriydestä. Ensimmäisen lukuvuoden alussa yleisimmät ideaalilääkäriysmallit olivat potilaskeskeinen konsultantti, auttaja ja kehittäjä. Tässä opintojen vaiheessa erot opiskelijaryhmien välillä olivat hyvin pieniä. Suoraan lukiosta tiedekuntaan saapuneet opiskelijat sisällytettiin hieman muita useammin osaksi auttajien ja ammatillisten auktoriteettien mallia. Hammaslääkäri-

opiskelijat ja 23-vuotiaat tai vanhemmat opiskelijat taas sisällytettiin useammin osaksi potilaskeskeisen konsultantin mallia (taulukko 2 sivulla 32). Taulukkoon on tummennettu prosenttiosuuk-sien havainnollistamiseksi aina kaksi ky-seisessä ideaalilääkärimallissa eniten esiintynyttä opiskelijaryhmää (esim. Auttajatmallissa miehet ja suoraan lukiosta tulleet).

Ensimmäisen lukuvuoden opintojen jälkeen käsitykset olivat jo muotoutuneet. Opiskelijat olivat edelleen hyvin potilassuuntautuneita, mutta auttajien osuus oli selvästi vähentynyt. Yleisimmät ideaalilääkäriysmallit ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen olivat potilaskeskeinen konsultantti ja kehittäjä. Auttajien osuus oli laskenut suhteellisesti eniten miesopiskelijoilla ja suoraan lukion jälkeen lääketieteelliset opinnot aloittaneilla opiskelijoilla. Nämä eniten koko aineistossa muuttuneet prosenttiosuudet on kehystetty taulukkoon (taulukko 3 sivulla 33). Erot eri opiskelijaryhmien välillä olivat kasvaneet verrattuna ensimmäiseen kyselyajankohtaan. Taulukkoon on tummennettu prosenttiosuuk-sien havainnollistamiseksi aina kyseisessä ideaalilääkärimallissa kaksi suurimman prosenttiosuuden saavuttanutta opiskelijaryhmää (2-4 ryhmää) (esim. Auttajatmallissa naiset ja LL-opiskelijat).

Johtopäätökset

Opiskelijoiden näkemyksiä hyvästä lääkäriydestä on tutkittu aiemminkin. Esimerkiksi Asta Toivonen (2008) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut Helsingin yliopiston lääketieteen opiskelijoiden käsityksiä hyvästä lääkäriydestä. Hänen tutkimukses-

Taulukko 2. Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden ideaalilääkäriysmallit syksyllä 2008.

	Auttajat (%) ^a	Potilas-keskeiset konsultantit (%) ^a	Kehittäjät (%) ^a	Ammatilliset auktoriteetit (%) ^a	Ongelmanratkaisijat (%) ^a	Perinteisen profession edustajat (%) ^a
Turkulaiset	50	48	54	33	30	7
Oululaiset	48	52	50	33	23	2
Miehet	53	46	51	34	31	10
Naiset	48	51	53	32	26	2
Suoraan lukiosta tulleet	57	38	46	46	25	5
Opiskelijat, joilla ennestään koulutusta	46	55	56	26	30	5
LL-opiskelijat	52	48	53	31	30	6
HLL-opiskelijat	42	53	51	38	22	2
23-v. tai vanhemmat opiskelijat	37	60	49	17	31	3

^a Prosentuaalinen esiintyvyys syksyllä 2008. • Huom. LL = lääkäri, HLL = hammaslääkäri.

saan opiskelijat määrittävät hyvän lääkärin ennen kaikkea tiedolliseksi ja taidolliseksi asiantuntijaksi, myötätuntoiseksi ja potilaskeskeiseksi auttajaksi sekä vuorovaikutukselliseksi monitaituriksi. Katja Rynänen (2001) puolestaan on tyypitellyt väitöskirjassaan opiskelijoiden ideaalilääkäriyskäsitykset ammattitaitoiseihin klinikoihin, auktoriteettiasemaa ja kutsumusta korostaviin auktoriteettikliinikoihin ja kokonaisvaltaisen hoidon tärkeäksi kokeviin humaaneihin klinikoihin. Eli ja Shuval (1982) ovat

myös tutkineet opiskelijoiden käsityksiä lääkäriydestä. Tutkimuksessaan he ovat todenneet hammaslääkäriopiskelijoiden olevan opintojensa aikana joko ihmis-, tiede- tai statussuuntautuneita.

Tässä tutkimuksessa oli löydettävissä samankaltaisia tuloksia kuin aiemmissakin aihetta koskevissa tutkimuksissa. Opiskelijat korostavat sekä tässä että aiemmissa tutkimuksissa hyvän lääkärin ominaisuuksiksi muun muassa asiantuntijuuden, auttamisen, vuorovaiku-

Taulukko 3. Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden ideaalilääkäriysmallit keväällä 2009.

	Auttajat (%) ^a (%) ^b	Potilas- keskeiset konsultantit (%) ^a (%) ^b	Kehittäjät (%) ^a (%) ^b	Ammatilliset auktoriteetit (%) ^a (%) ^b	Ongelman- ratkaisijat (%) ^a (%) ^b	Perinteisen profession edustajat (%) ^a (%) ^b
Turkulaiset	31(-19) ^b	54(+6)	48(-6)	32(-1)	22(-8)	9(+2)
Oululaiset	29(-19)	54(+2)	40(-10)	29(-4)	25(+2)	8(+6)
Miehet	27(-26)	53(+7)	43(-8)	30(-4)	24(-7)	10(-)
Naiset	33(-15)	56(+5)	48(-5)	32(-)	22(-4)	8(+6)
Suoraan lukiosta tulleet	32(-25)	57(+19)	48(-2)	36(-10)	30(+5)	5(-)
Opiskelijat, joi- la ennestään koulutusta	30(-10)	54(+1)	44(-12)	29(+3)	19(-11)	10(+5)
LL-opis- kelijät	33(-16)	56(+8)	49(-4)	34(+3)	23(-7)	8(+2)
HLL-opis- kelijät	22(-20)	53(-)	36(-15)	22(-16)	22(-)	11(+9)
23-v. tai vanhemmat opiskelijat	23(-14)	54(-6)	37(-12)	17(-)	14(-17)	9(+6)

^a Prosentuaalinen esiintyvyys keväällä 2009. ^b Muutos prosenttiyksikköinä syksystä 2008.

• Huom. LL = lääkäri, HLL = hammaslääkäri.

tustaidot, auktoriteettiaseman ja kutsumuksen. Kuitenkin tässä tutkimuksessa perehdyttiin ideaalilääkäriyskäsitusten lisäksi ennen kaikkea opiskelijoiden käsitysten muutoksiin aivan opintojen alussa. Tästä asetelmasta tutkimuksia on tehty vähemmän.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella ensimmäisen vuoden opintojen aikana opiskelijoiden kutsumuksellinen ote ja idealistisuus näyttäisivät hieman

vähenevän. Tulisikin pohtia, onko tämä ensimmäinen signaali kyynistymisestä, jota on usein havaittu lääkäriopiskelijoilla opintojen myöhemmässä vaiheessa. Suhteellisesti eniten tämänsuuntaista muutosta näyttäisi tapahtuvan miesopiskelijoiden ja suoraan lukiosta tulleiden nuorempien opiskelijoiden joukossa. Ehkä kyseisten ryhmien käsitysten muotoutumiseen opintojen aikana olisi hyvä kiinnittää tarkemminkin huomiota. Kuitenkin tästä muutoksesta huoli-

matta opiskelijat ovat vuoden opintojenkin jälkeen yhä potilassuuntautuneita. Kyseisistä teemoista keskusteleminen on kuitenkin tärkeää jo aivan opintojen alkuvaiheesta alkaen, sillä opiskelijoiden käsitykset oletettavasti suuntaavat opintoja myöhemmässäkin vaiheessa. Tulisikin pohtia, miten opiskelijoiden idealistisuuden ja kutsumuksellisuuden säilymistä voisi tukea jo opintojen alussa. Esimerkiksi opettajatuutoroinnin kautta voisi tukea tässä opiskelijoita ja samalla ennaltaehkäistä opiskelijoiden mahdollista kynnistymistä myöhemmin opinnoissa ja työelämässä. Olisi toivottavaa, että opiskelijat mieltäisivät vielä myöhemminkin opinnoissaan potilaan kokonaisvaltaisen auttamisen työn läh-tökohdaksi.

On tärkeää, että opiskelijat saavat realistisen käsityksen lääkärin työstä jo opintojen alussa. Opiskelijoille on myös tärkeää korostaa opintojen alusta alkaen heidän hyvinvointinsa tärkeyttä tulevassa työssään. Liiallinen kutsumuksellinen työote ja omistautuminen työlle voivat johtaa uupumiseen. Tämä herättääkin ajatuksen, että johtuuko tämän tutkimuksen mukaan ilmenevä opiskelijoiden idealistisuuden väheneminen juuri opintojen myötä omaksutusta realistisuudesta. Idealistisuuden menettäminen voi olla myös opiskelijalle itse-suojelukeino haastavassa ja vaativassa ammatissa. Tämän tutkimuksen mukaan opiskelijat kokevatkin omasta hyvinvoinnista ja jaksamisesta huolehtimisen sekä jatkuvan oppimisen hyvin tärkeiksi jo opintojen alussa. Tähän ovat saattaneet vaikuttaa esimerkiksi tiedekuntien opettajatuutorointiohjelma ja roolimallit.

Koska käsitykset näyttävät muotoutuvan jo ensimmäisen lääketieteellisen

opiskeluvuoden aikana, niin varsinkin opintojen alussa ja ”kriittisissä” opintojen kohdissa, kuten kliniseen opintovaiheeseen siirryttäessä, on tärkeää taata tukiverkosto opiskelijalle. Opiskelijat työstävät ahkerasti käsityksiään hyvästä lääkäriydestä ja luovat pohjaa ammatti-identiteetilleen. Tässä prosessissa on hyvä olla olemassa ”peilauspinta” tukena. Tällaisena apuna voivatkin toimia esimerkiksi opettajatuutori ja opettajatuutorintiryhmä, josta saa myös vertaistukea samassa opiskeluvaiheessa olevilta opiskelutovereilta. Opettajatuutorit ja muut vanhemmat kollegat voivat olla opiskelijan tukena, mutta myös esimerkkinä. Siksi on tärkeää oivaltaa tiedekunnassa toteutettavan piilo-opetus-suunnitelman sisältö ja mahdollisesti sitä kautta opiskelijoille välitettävät huonot esimerkit.

Tutkimuksessa mukana oleva vuosikurssi on kirjoittanut vastaavan kertomuksen hyvän lääkäriyden käsityksistään myös kliniseen opintovaiheeseen siirryttäessä. Sama kysely teetetään kyseiselle vuosikurssille myös opintojen viimeisenä lukuvuonna. Tutkimusjoukon seuranta jatketaan myöhemmässäkin vaiheessa opintoja, jotta saadaan lisää tietoa opiskelijoiden käsitysten muotoutumisesta opintojen aikana. Pitkittäisseurannan avulla pyritään selvittämään, vaikuttaako klinisiin opintoihin siirtyminen opiskelijoiden ideaalilääkäriyskäsityksiin. Potilastyön ja klinisten opintojen voisi ajatella muovavan opiskelijoiden käsityksiä lääkäriydestä (esim. Pirnes-Lappi & Ylikorkala, 1994). Miten puolestaan käy miesopiskelijoiden ja suoraan lukiosta tiedekuntaan tulleiden opiskelijoiden käsitysten myöhemmin opintojen aikana? Entä mitä opiskelijoiden käsityksille tapahtuu lähellä valmistumista? Mielenkiin-

toista olisi kuulla saman vuosikurssin hyvän lääkäriyden käsityksistä myös muutama vuotta työelämään siirtymisen jälkeen. Muuttaako työelämään siirtyminen ja tämän siirtymisen mukanaan tuoma työelämän realiteettien omaksuminen nuoren lääkärin käsityksiä hyvästä lääkäriydestä? Tällainen pitkäaikaista koulutuksen ja opettajatuutoroinnin suunnittelu- ja kehittämistyön tueksi arvokasta uutta tietoa.

Lähteet

Ahola, S., & Olin, N. (2000). *Yliopiston piilopetussuunnitelma*. Koulutussosiologian tutkimuskeskus: raportti 54. Turku: Turun yliopisto.

Becker, H., Hughes, E., Geer, B., & Strauss, A. (1963, First edition 1961). *Boys in white: Student culture in medical school*. Teoksessa K. Rynnänen (2001), *Constructing physician's professional identity: Explorations of student's experiences in medical education* (p. 38). Academic Dissertation. Oulu: The University of Oulu.

Eli, I., & Shuval, J. (1982). Professional socialization in dentistry: A longitudinal analysis of attitude changes among dental students towards the dental profession. *Social Science & Medicine*, 16, 951-955.

Hammaslääkärin eettiset ohjeet. (2004). Haettu 24. syyskuuta, 2010, sivustolta Suomen hammaslääkäriliitto <http://www.hammaslaakariliitto.fi/hammaslaeakeriliitto/eettiset-ohjeet/>.

Hojat, M., Vergare, M., Maxwell, K., Brainard, G., Herrine, S., Isenberg, G. et al. (2009). The Devil is in the third year: A longitudinal study of erosion of empathy in medical school. *Academic Medicine*, 84(9), 1182-1191.

Holmberg-Marttila, D., Turunen, J.P., Helminen, E.-E., & Pimiä, E. (2007). Opiskelu ja koulutus. Teoksessa A. Pasternack, R. Pelkonen, K. Eskola, & T. Haahtela (Toim.), *Lääkäriksi* (ss.131-154). Helsinki: Duodecim.

Jauho, M. (2004). Valtion rakentaminen, lääkärinkunnan ammatillistuminen ja valistuneen maallikon synty. Teoksessa L. Henriksson & S. Wrede (Toim.), *Hyvinvointityön ammatit* (ss. 84-109). Helsinki: Gaudeamus.

Kouvalainen, K., & Sarvilinna, K. (2000). Taivoitteenä hyvä lääkäriys. *Suomen Lääkärilehti*, 55(20), 2229-2236.

Lääkärin eettiset ohjeet. (1998). Teoksessa S. Saarni (Toim.), *Lääkärin etiikka* (ss. 11-12). Helsinki: Suomen Lääkäriliitto.

Pasternack, A., Pelkonen, R., Eskola, K., & Haahtela, T. (2007). Teoksessa A. Pasternack, R. Pelkonen, T. Eskola, & T. Haahtela (Toim.), *Lääkäriksi* (Esipuhe). Helsinki: Duodecim.

Pasternack, A., & Saarni, S. (2007). *Professio - lääkäri ja yhteiskunta*. Teoksessa A. Pasternack, R. Pelkonen, T. Eskola, & T. Haahtela (Toim.), *Lääkäriksi* (ss. 11-21). Helsinki: Duodecim.

Patja, K., Litmanen, T., Helin-Salmivaara, A., & Pasternack, A. (2009). *Lääkärin ammatillisen osaamisen laajentaminen*. *Duodecim*, 125, 2365-2367.

Pirnes-Lappi, H., & Ylikorkala, O. (1994). Miten kliiniset kurssit muokkaavat opiskelijoiden käsityksiä erityisaloista. *Duodecim*, 110(22), 2130.

Pöyry, M. (2005). Etiikka on aina ajankohdasta. *Suomen hammaslääkärilehti*, 7, 410.

Reid, A., Dahlgren, L., Petocz, P., & Dahlgren, M. (2008). Identity and engagement for professional formation. *Studies in Higher Education*, 33(6), 729-742.

Rinne, R., & Jauhiainen, A. (1988). *Koulutus, professionaalistuminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:128. Turku: Turun yliopisto.

Rynnänen, K. (2001). *Constructing physician's professional identity: Explorations of student's experiences in medical education*. Academic Dissertation. Oulu: The University of Oulu.

Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Haettu 30. kesäkuuta, 2010, sivustolta KvaliMOTV http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_5.html.

Saarni, S. (Toim.) (2005). *Lääkärin etiikka* (ss. 135-136). Helsinki: Suomen Lääkäriliitto.

Toivonen, A. (2008). Mikä tekee lääkäristä hyvän? Helsingin yliopiston lääketieteen opiskelijoiden käsityksiä hyvästä lääkäristä ja hyväksi lääkäriksi kasvamisesta. Kasvatustieteen laitoksen Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Tuomi, J., & Sarajarvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (ss. 34-35; 94-140). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vainiomäki, P., Niemi, P., & Murto, M. (1998). Prekliininen vaihe - opiskelijoiden kokemuksia opinnoista ja opiskeluilmapiiiristä. *Duodecim*, 114, 689-698.

Wagner, P., Hendrich, J., Moseley, G., & Hudson, V. (2007). Defining medical professionalism: a qualitative study. *Medical Education*, 41, 288-294.

Äärimaa, M. (2005). Etiikka ja professio. Teoksessa S. Saarni (Toim.), *Lääkärin etiikka* (ss. 12-13). Helsinki: Suomen Lääkäriliitto.

Hakeutumis- vaiheen merkitys opintojen henkilö- kohtaistamisessa

---

Jarmo Salo

Yliopettaja, FT, KL
Oamk Ammatillinen opettajakorkeakoulu
jarmo.salo@oamk.fi

Hannu Korkala

Lehtori, insinööri, NTM
Oamk Ammatillinen opettajakorkeakoulu
hannu.korkala@oamk.fi

Tiivistelmä

Artikkelissa kuvataan, miten henkilökohtaistamisen hakeutumisvaiheessa opiskelijan aikaisemmin hankkimaa osaamista hyödyntäen hänelle rakennetaan tarkoituksenmukainen oppimispolku. Hakeutumisvaihe on kokemuksemme mukaan koko henkilökohtaistamistoiminnan tärkein vaihe. Se tuottaa opiskelijalle vision hänen oppimispolustaan ja ohjaajille syntyä strategia siitä, miten kulloisenkin opiskelijan kanssa on tarkoituksenmukaista toimia. Artikkelissa hakeutumisvaiheen

onnistumista on mitattu kyselyn avulla. Kohdejoukko muodostuu Oulun seudun ammattikorkeakoulun ammatillisen korkeakoulun vuonna 2010 ja 2011 opintonsa aloittaneista ja syyskuuhun 2011 mennessä valmistuneista näyttötutkimustestareista. Lähes kaikki vastanneet olivat lähes tai täysin samaa mieltä siitä, että he olivat osoittaneet osaamisensa tekemänsä suunnitelman (Hensu) mukaan. Ohjaajat olivat hyväksyneet suunnitelman ennen osaamisen osoittamisen aloittamista. Sen toteutumisesta on seurattu jatkuvan ohjaamisen avulla. Voidaan siis havaita, että hakeu-

tumisvaiheessa rakentunut opintopolku on toteutunut. Hyvin suunniteltu ja ohjattu hakeutumisvaihe näyttää vastanneiden kohdalla johtaneen onnistuneeseen oppimistulokseen.

Avainsanat: *Henkilökohtaistaminen, hakeutumisvaihe, aikaisemmin hankittu osaaminen, oppimispolku*

Abstract

The article describes how, in the phase of seeking for individual competence recognition, a student is created a meaningful learning path availing of his/her earlier acquired competences. According to our experiences, the phase of seeking for individualization is the most important stage in the whole system. It creates prospects to the student about his/her learning path and a strategy to the supervisors about the meaningful ways of acting with each student. The present article reports of the enquiry which measured

the appropriateness of the seeking phase actions. The target group is composed of the students who started their education for vocational skills demonstration supervisors in 2010 and 2011 and finished it by September 2011. 93, 8% of the respondents agreed fully or nearly fully on the statement that they had demonstrated their competence according to their individual learning plan. The plan had been accepted before the start of the skills competence demonstration, and its realization had been followed by ongoing supervision. Consequently, we can notice that the learning path created at the beginning of the studies was realized. A well planned phase of seeking for individual competence recognition seems to have led to a successful outcome among the respondents.

Key words: *individualization, phase of seeking for individual competence, earlier acquired competences, learning path*

Johdanto

Aikaisemmin hankitulla osaamisella on tärkeä merkitys oppimisessämme. Erityisesti aikuisille suunnatut opinnot on tarkoituksenmukaista suunnata siten, että ne mahdollistavat aikaisemmin hankittuun osaamiseen tunnistamisen ja tunnustamisen. Kuvaamme artikkelissa pragmaattisesti, miten opiskelijan aikaisemmin hankittua osaamista voidaan tunnistaa ja miten se voi toimia opiskelijan visiona hänen oppimispolkuunsa. Käsitämme henkilökohtaistamisen pragmaattiseksi

toiminnaksi, jossa oppijan kanssa yhdessä sovitaan niistä tulevista teoista, joilla hän osoittaa osaamisensa. Preskill ja Torres (1999) määrittelee pragmaattisen toimintatavan kehittämistyön apuvälineeksi, jonka tehtävänä on edistää osallistuvien tahojen reflektiota kehittämistyöstä ja sen tuloksista. Tässä artikkelissa kuvaamme yhtä henkilökohtaistamisen hakeutumisvaiheen toteuttamiseen liittyvää toimivaksi havaitsemaamme käytäntöä.

Hakeutumisvaiheessa luomme oppijan kanssa yhteistyössä hänelle relevantin opintopolun. Se edellyttää asiakaslähtöistä ajattelua, jossa etsitään oppijan kannalta tarkoituksenmukaisia toiminn

tatapoja (Raivola 2000). Hakeutumisvaihe on kokemuksiemme mukaan koko henkilökohtaistamistoiminnan tärkein vaihe. On myös mainittu, että aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen perustuva henkilökohtaistamistyö tuo kaikille osapuolille merkittäviä etuja (Rehtorineuvostot 2009, 10; Haltia & Jaakkola 2009, 6-8). Meille ohjaajina on heti hakeutumisvaiheen alusta tärkeä rooli luoda opiskelijan kanssa yhteinen käsitys siitä, miten hänen oppimispolkunsu tulee etenemään. Kutsumme tuota luomaamme yhteistä näkemystä *opiskelijan visioksi* oppimispolustaan. Kuvaamme myös toimenpiteitä siitä, miten kulloisenkin opiskelijan kanssa työskennellään, jotta visio toteutuisi. Kun visiota opiskelijan kanssa muodostetaan, niin samalla meille *ohjaajina* syntyy toiminnan tuloksena *strategia* opiskelijan vision toteuttamisesta. Edellä kuvattua toimintaa kutsumme henkilökohtaistamisen hakeutumisvaiheeksi.

Hakeutumisvaiheen lähtötilanne ankuroituu ajattelussamme saumattomasti aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen, ja siihen liittyy myös osaamisen tunnustaminen. Käsitämme aikaisemmin hankitun osaamisen olevan opiskelijan *saavuttamaa tai osoittamaa osaamista*. Osaamisen tunnistamisen käsitämme olevan sekä opiskelijan että ohjaajan yhteistyönä tapahtuvaa opiskelijan aikaisemmin hankitun osaamisen tietoisuuteen saattamista. Osaamisen osoittaminen tarkoittaa ajattelussamme puolestaan kaikkia niitä erikseen sovitutuja yksilöllisiä tapoja ja keinoja, joilla opiskelija tuo osaamisensa näkyviin suhteessa osaamisvaatimukseen. Olemme ajatelleet, että toimintamme lähtökohta on konstruktiiivisessa koulutussuunnittelussa, koska näyttötutkintomestari-

koulutus suunnitellaan ja toteutetaan opiskelijan aikaisemmin hankitun osaamisen pohjalta.

Kuvaamme hakeutumisvaiheen ja siihen liittyvän ohjausprosessin toteutumista Oulun ammatillisessa opettajakorkeakoulussa talvella 2010 ja 2011 aloittaneiden näyttötutkintomestareiksi opiskelevien ammatinopettajien opintopolkujen kautta. Aloittaneita opiskelijoita oli 67. Tulososuuden muodostaa valmistuneilta opiskelijoilta (n = 49) kerätty palaute. Tulososio perustuu opiskelijoiden kokemuksiin siitä, miten hakeutumisvaiheen suunnitelma on heidän kohdallaan toteutunut.

Tulokset osoittavat, että hakeutumisvaihe on opiskelijoiden mielestä onnistunut hyvin ja henkilökohtaistamistoiminta on heidän mielestään toiminut pääosin relevanttisesti. Tulokset painottavat myös sitä, että ohjaajien antamalla reaaliaikaisella palautteella ja ohjauksella on merkittävä rooli opintojen onnistumisessa. Ilman reaaliaikaista palautetta ja henkilökohtaistamisen hakeutumisvaiheeseen liittyvää ohjausta henkilökohtaistamistyö ei oletettavasti olisi onnistunut vastanneiden kannalta riittävän hyvin.

Henkilökohtaistamisen hakeutumisvaihe

Hakeutumisvaihe on ajattelussamme eräänlainen *vision* ja *strategian* luontovaihe. Varsinainen *opintovaihe* ja *osaamisen osoittamisvaihe* ovat hakeutumisvaiheessa syntyneen *strategian tuloksia*. Opiskelijoiden erilaiset opiskelijakohtaiset opintopolut muotoutuvat hakeutumisvaiheessa riippuen heidän aikaisemmin hankkimastaan osaamisestaan. Mikäli emme toteuta ha-

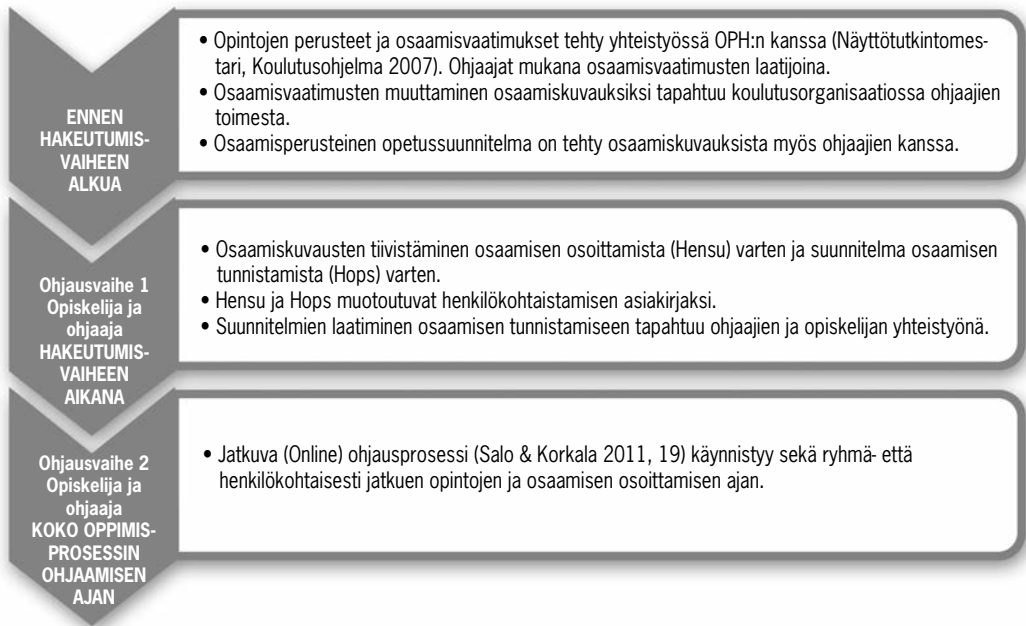
keutumisvaihetta systemaattisesti jokaisen opiskelijan kohdalla, niin jatkossa koko henkilökohtaistamisprosessi ei todennäköisesti toimi opiskelijan eikä ohjaajankaan kannalta tarkoituksenmukaisesti. Tässä artikkelissa tarkastelemme kyselyyn vastanneiden (n = 49) näyttötutkintomestariksi valmistuneiden hakeutumisvaiheen toteuttamisen onnistumista.

Hakeutumisvaiheessa (Salo & Korkala 2011, 18–19) kartoitamme yhdessä opiskelijan kanssa hänen työ- ja opiskeluhistoriansa. Kartoittamismenetelmänä käytämme kirjallista alkukartoitusta ja ryhmäohjausta sekä haastattelua. Kartoituksessa opiskelija arvioi omaa osaamistaan suhteessa osaamisvaatimukseen. Osaamisen kartoituksen tuloksia vertaamme Näyttötutkintomestariohjelman (OPH 2007) opintojen perusteisiin. Niissä on määritelty osaamiskuvaukset ja osaamisvaatimukset arviointi-

kriteereineen. Ilman osaamisvaatimuksia ja osaamiskuvauksia hakeutumisvaihetta ei voi tehdä.

Kuva 1 havainnollistaa sitä, miten osaamisvaatimukset ja osaamiskuvaukset ovat vaihe vaiheelta syntyneet.

Kuvasta näkyy, miten olemme muodostaneet osaamisperusteisen opetussuunnitelman, ja miten ja missä vaiheessa opiskelijan henkilökohtaisiin opintoihin liittyvät suunnitelmat syntyvät. Ennen hakeutumisvaiheen alkua olemme perehtyneet koulutusohjelman perusteeseen ja osaamisvaatimukseen (OPH 2007). Olemme purkaneet osaamisvaatimukset osaamiskuvauksiksi. Osaamiskuvauksista olemme muodostaneet osaamisperusteisen opetussuunnitelman. Tässä vaiheessa ei ole vielä opiskelijaa, vaan lähtötilanne on yksi osa organisaatiossa tehtävää henkilökohtaistamisen esitoimintaa, joka mahdollistaa

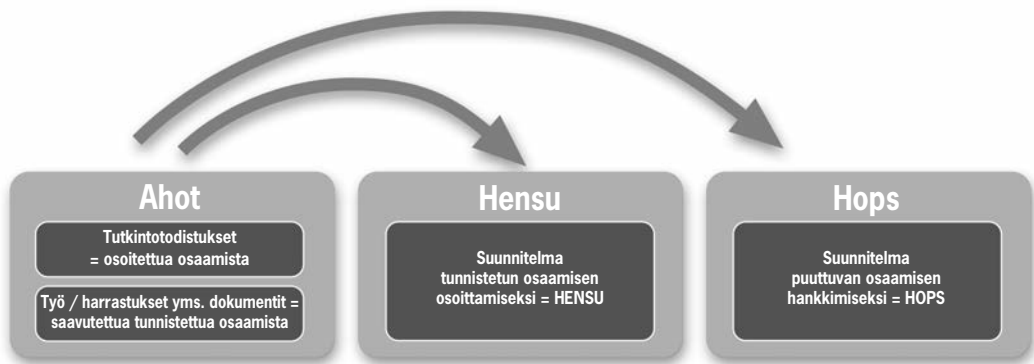
Kuva 1. Osaamisvaatimusten ja opiskelijan vision sekä ohjaajan strategian muotoutuminen

henkilökohtaistamistyön toteuttamisen organisaation sisällä.

Kun henkilöt hakeutuvat koulutusohjelmaan opiskelijoiksi, aloitamme varsinaisen hakeutumisvaiheeseen liittyvän ohjaustyön (ohjausvaihe 1). Ohjauksen onnistuminen edellyttää sitä, että meillä on olemassa osaamisvaatimukset ja osaamisperusteinen opetussuunnitelma.

Edellisen pohjalta muodostamme yhdessä opiskelijan kanssa vision hänelle syntyvästä opintopolusta. Samassa tilanteessa meille ohjaajille syntyy strategia siitä, miten toimimme kyseisen opiskelijan kohdalla. Kuva 2 havainnollistaa hakeutumisvaiheessa kartoitettavan aikaisemmin hankitun osaamisen (AHOT) merkitystä oppimispolkuvision synnys-

Kuva 2. Aikaisemmin hankitun osaamisen merkitys oppimispolkuvision synnys-

Osoitetusta osaamisesta (AHOT-vaihe) vaadimme luotettavat dokumentit. Saavutettu osaaminen on pystyttävä osoittamaan. Aikaisemmin hankittua osaamista arvioimme myös kirjallisten itsearviointien ja erilaisten lausuntojen pohjalta. Käytämme jatkuvasti myös ohjausklinikkaa (Salo & Korkala 2011, 18-20) ja reaaliaikaista ohjausprosessia osaamisen tunnistamisessa. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tuottaa opiskelijalle omaa henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan. Asiakirja pitää sisällään suunnitelman puuttuvan osaamisen hankkimisesta (HOPS) ja suunnitelman tunnistetun osaamisen osoittamiseksi (HENSU). Asiakirja on opiskelijalle visio omasta oppimispolustaan.

Tehdessämme aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamistyötä, sen tuloksena syntyy pääsääntöisesti neljä erilaista oppimispolkua eli opiskelijan visiota. Kuva 3 havainnollistaa kohdejoukon oppimispolut ($n = 67$) osaamisen tunnistamisvaiheen tuloksena.

Polku 1: Oppijoilla ($n = 52, 78\%$) ei ole aikaisemmin hankittua osaamista suhteessa osaamisvaatimukseen. Yhteistyössä jokaisen opiskelijan kanssa laadimme henkilökohtainen opiskelusuunnitelman (HOPS), jonka ohjaamana hän voi hankkia vaadittavan osaamisen. Osaamisen tunnistamista jatkaessaan opiskelija vähän kerrallaan tekee päätöksiä niistä tavoista keinoista ja teoista, joiden avulla hän aikoo osoittaa

Kuva 3. Erilaisia oppimispolkuja (n = 67)

osaavansa osaamisvaateet. Tässä vaiheessa muotoutuu opiskelijan henkilökohtainen suunnitelma osaamisen osoittamista varten eli Hensu. Hensu on jokaisella opiskelijalla erilainen, koska osaamisen osoittaminen on jokaisen opiskelijan kohdalla uniikki prosessi.

Polku 2: Opiskelijat (n = 11, 16 %) ovat osoittaneet, että heillä on aikaisemmin hankittuna vaadittavaa osaamista ja he kykenevät todistamaan sen luotettavin dokumentein. Luotettava dokumentti voi olla esimerkiksi tutkintotodistus tai hyväksytysti suoritettu tutkinnon osa, joka vastaa osaamisvaatimuksia. Tuolloin voidaan katsoa, että opiskelija on osoittanut osaamisensa jo aiemmin.

Vaadittu osaaminen voi olla käytännössä esimerkiksi seuraavan kaltaista: opiskelija on itse suorittanut näyttötutkinnon vuonna 2007 tai sen jälkeen; osallistunut näyttötutkintosuoritusten arviointiin omalla ammattialallaan useita kertoja; on itsenäisesti ollut laatimassa näyttötutkinnon järjestämissopimuk-

sen liitteineen, erityisesti näyttötutkinnon järjestämissuunnitelman ja tutkintotoimikunta on solminut järjestämissopimuksen. Hän on itsenäisesti toteuttanut tutkinnon suorittajan kanssa henkilökohtaistamisprosessin 3-vaiheisesti ja osaamisesta löytyy luotettava todistus, lausunto tms. Hän on toiminut omalla ammattialallaan tutkintotoimikunnassa jäsenenä, josta on todistus.

Osaamisvaatimukset ovat kuitenkin usein hyvin laaja-alaisia, jolloin opiskelija esim. kykenee osoittamaan vain osan vaadittavasta osaamisesta. Tuolloin hän täydentää osaamisvajettaan esimerkiksi opiskelemalla puuttuvaa, vaadittavaa osaamista. Tässä tapauksessa opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) ja henkilökohtaisen näyttösuunnitelman (HENSU), joiden suuntaisesti hän jatkaa kohti tavoitettaan, eli osaamisensa tunnustamista.

Polku 3: Opiskelijalla (n = 2, 3 %) voi olla hyvinkin paljon aikaisemmin hankittua osaamista, joka on voinut syntyä esimerkiksi, työn, harrastusten, järjestö-

toiminnan yms. kautta. Hän on esimerkiksi toteuttanut tutkinnon suorittajien kanssa henkilökohtaistamistoimenpiteitä ja toteuttanut tutkintosuoritusten arvioijien perehdyttämistä. Hän raportoi edellä mainituista, esittää omaa pohdintaa ja toimintansa arviointia. Vaadittavasta osaamisesta ei kuitenkaan aina ole saatavissa luotettavaa dokumentaatiota. Tässä tapauksessa opiskelijan kanssa yhteistyössä laaditaan hänelle ensin HENSU ja hänelle järjestetään tilaisuus/tilaisuuksia osoittaa osaamisensa ilman valmistavaa koulutusta.

Polku 4: Opiskelija ($n = 2, 3$ %) kykenee kiistattomasti osoittamaan osaamisvaateissa vaaditun osaamisen luotettavin dokumentein ja sen, että aikaisemmin hankittu osaaminen on ajantasaista ja osaamisen osoittavat dokumentit on jo aikaisemmin arvioitu. Tässä tapauksessa osaamista esitetään tunnustettavaksi. Kyseessä on harvinainen polkutyyppi, joka muodostuu esimerkiksi siitä, että opiskelija; on toiminut tutkintotoimikunnassa useamman kauden; on ollut järjestämässä tutkintotilaisuuksia näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmaa noudattaen; on myös perehdyttänyt tutkinnon suorittajia sekä työelämän edustajia näyttötutkintoihin liittyviin asioihin, mm. arviointiin, sekä toiminut näyttötutkinnon vastuuhenkilönä. Kaikista edellä mainituista toimista löytyy luotettavat todistukset.

Kohdejoukko

Kohdejoukkona ovat Oulun ammatillisessa opettajakorkeakoulussa vuonna 2010 ja 2011 opintonsa aloittaneet ja syyskuuhun 2011 mennessä valmistuneet näyttötutkintomestarit. Taulukko 1 havainnollistaa kohdejoukon ikä- ja sukupuolijakauma sekä keski-ikä.

Havaitaan, että kohdejoukkona olevat näyttötutkintomestariopiskelijat ovat elämää nähneitä ammatillisia opettajia, joiden keski-ikä on 45 vuotta. Sukupuoli- ja ikäjakaumat ovat tasaisia. Näyttötutkintomestarit (Salo 2004, 40-44, 69-70, 78-80) toimivat vastuuhenkilöinä näyttötutkintomuotoisesti toteutettavien ammatillisten perustutkintojen sekä ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen parissa. He ovat aikuisia ammatinopettajia, joilla usein on pitkä työkokemus ammattialalta, mutta muodollinen näyttötutkintomestarin pätevyys puuttuu. Perusteena niin näyttötutkintomestariohjelmaan hakeutumiselle, kuin yleensä näyttötutkintojärjestelmässä opiskeleville aikuisille saattaa olla tarve saada aikaisemmin hankittu osaaminen tunnustetuksi (Kangasniemi, Lilja & Savaja 2011, 53). Toisaalta taustalla voi olla myös kiinnostuneisuus erilaisiin ja monipuolisempiin työtehtäviin ja tarve oman osaamisen laajentamiseen (Kangasniemi ym. 2011, 53). Näyttötutkintomestariopintoihin hakeutuminen saattaa johtua myös siitä, että koulutuksen/tutkinnon järjestäjä

Taulukko 1. Kohdejoukon ikä- ja sukupuolijakauma ($n = 67$)

Aloittaneet	Naisia	%	Keski-ikä	Miehiä	%	Keski-ikä	Kaikkien keski-ikä
67	36	54	46	31	46	43	43

haluaa kouluttaa henkilöstöään varautumalla tulevaisuuteen, koska näyttötutkintojärjestelmän roolia pyritään vahvistamaan (Hallitusohjelma 2011, 35). Myös Opetushallitus (2011, 40) suositaa, että vähintään yksi näyttötutkinnon osan arviointiesityksen tekemiseen osallistuneista henkilöistä on suorittanut näyttötutkintomestarin koulutuksen.

Menetelmät

Kuvaamme kyselystä syntyneen aineiston avulla millaisia käsityksiä kohdejoukolla on siitä, miten hakeutumisasihe on heidän osaltaan toteutunut. Lopuksi pohdimme, mitä esittämämme näkemykset voisivat merkitä hakeutumisasiheen onnistumisessa.

Kysely lähetettiin kaikkiaan 67 näyttötutkintomestarille. Vastanneet edustavat eri ammattialojen ammatillisia opettajia Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin alueelta. Kyselyyn vastasi 49 näyttötutkintomestaria. Vastausprosentti oli 73.1 %. Vastanneista 26 oli naisia ja 23 miehiä. Taulukko 2 havainnollistaa vastannei-

den työ-, opetus- ja näyttötutkintoasioista saatua kokemusta.

Vastanneet olivat työ- ja opetuskokemukseltaan varsin kokeneita, mikä on tyyppillistä näyttötutkintomestari-taustan omaaville (ks. myös Salo 2004; 2008). Vähintään neljä vuotta opetuskokemusta oli 61 %:lla. Vastanneista 60 % edusti yli kuuden vuoden työkokemusta. Vastajilla oli suhteellisen vähän kokemusta näyttötutkintotoiminnasta. Heistä 73 %:lla oli siitä enintään kolmen vuoden kokemus.

Kaikkiaan kohdejoukolla voi katsoa olevan varsin laaja kokemus opetustyöstä ja omalta ammattialaltaan, mutta ei niinkään näyttötutkintoihin liittyvistä asioista. Kun näyttötutkintotoimintaan liittyvää kokemusta puuttuu, se selittää, miksi opintopolku 1 on tällä kertaa valitsein opintopolku. Olemme jo aiemmin kuvassa 3 esittäneet opintopolkujen synnyn ja havainnollistaneet, mikä opintopolku syntyy silloin kun aikaisemmin hankittua osaamista ei ole, tai hankittu osaaminen ei ole relevanttia.

Taulukko 2. Vastaajien työ-, opetus- ja näyttötutkintoasioihin liittyvä kokemus

	Kokemus opetustyöstä		Kokemus näyttötutkintotoiminnasta		Opettaman alan työkokemusta	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Ei ollenkaan	4	8.2	8	16.3	2	4.2
1 - 3 vuotta	15	30.6	28	57.1	6	12.5
4 - 6 vuotta	7	14.3	9	18.4	11	22.9
7 - 10 vuotta	7	14.3	3	6.1	5	10.4
Yli 10 vuotta	16	32.7	1	2.0	24	50.0
Yhteensä	49	100.0	49	100.0	49	100.0

Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella ZEF-arviointityökalun (Ammatilliset opettajakorkeakoulut 2008) avulla. Lomakkeen 34 kysymyksestä kahdeksan olivat kohdejoukkoa kuvaavia taustakysymyksiä. Viiden hakeutusvaihetta mittaavan kysymyksen avulla puolestaan pyrittiin kartoittamaan vastanneiden kokemuksia hakeutusvaiheen onnistumisesta. Tässä artikkelissa keskitymme tarkastelemaan ainoastaan noita viittä kysymystä, jotka olivat seuraavat:

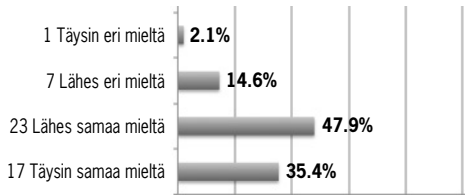
1. Toimiko koulutuksen alussa laatimani itsearviointi osaamisen tunnistamisen välineenä?
2. Tehtiinkö osaamisen tunnustaminen yhdessä vastuukouluttajan kanssa?

3. Arvioitiinko henkilökohtaistamissuunnitelman perusteella näyttötutkintomestarin koulutusohjelman ne osat, joissa edellytetyn ammattitaidon voi osoittaa suoraan? (polut 3 ja 4)
4. Arvioitiinko henkilökohtaistamissuunnitelman perusteella näyttötutkintomestarin koulutusohjelman ne osat, joihin hankin lisää ammattitaitoa? (polut 1 ja 2)
5. Osoitinko osaamiseni oman suunnitelmani mukaan?

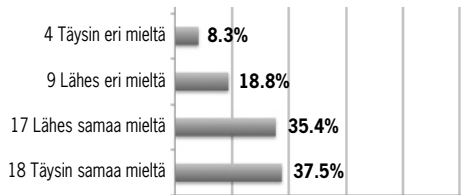
Tulokset

Seuraavassa kuvassa 4 on viisi osaa, joissa on esitetty vastanneiden näkemyksiä siitä, miten hakeutusvaihe on heidän kohdallaan toiminut.

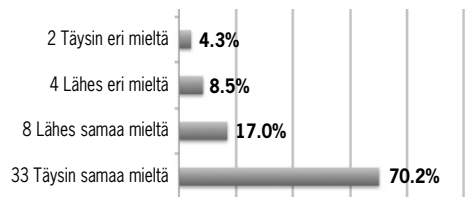
1. Koulutuksen alussa laatimani itsearviointi toimi osaamisen tunnistamisen välineenä.

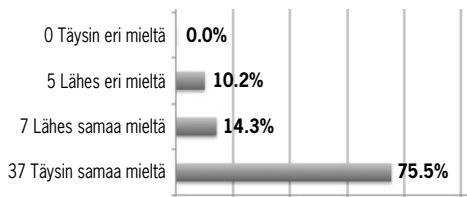
2. Osaamisen tunnustaminen tehtiin yhdessä vastuukouluttajan kanssa.

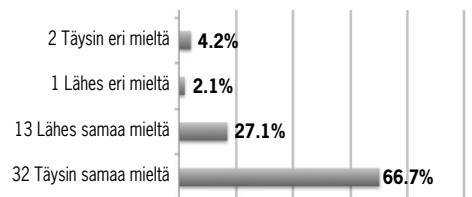
3. Henkilökohtaistamissuunnitelman perusteella arvioitiin näyttötutkintomestarin koulutusohjelman ne osat, joissa edellytetyn ammattitaidon voi osoittaa suoraan.

4. Henkilökohtaistamissuunnitelman perusteella arvioitiin näyttötutkintomestarin koulutusohjelman ne osat, joihin hankin lisää ammattitaitoa.

5. Osoitin osaamiseni oman suunnitelmani mukaan.

Kuva 4. Vastanneiden näkemykset hakeutusvaiheen toteutumisesta

Kuvan 4 osan viisi jakauma osoittaa, että 93.8 % vastanneista oli lähes tai täysin samaa mieltä siitä, että he olivat osoittaneet osaamisensa tekemänsä suunnitelman (Hensu) mukaan. Suunnitelman ovat ohjaajat hyväksyneet ennen osaamisen osoittamisen aloittamista, sen toteutumista on seurattu jatkuvan ohjaamisen avulla. Voidaan siis havaita, että opiskelijoiden hakeutumisasiässä syntynyt opintopolku on toteutunut suunnitelman mukaan. Hyvin suunniteltu ja ohjattu hakeutumisasiä näyttää vastanneiden kohdalla johtaneen onnistuneeseen oppimistulokseen. Kuvan 4 osien 1 ja 2 jakaumat puolestaan osoittavat sen, että vastanneet olivat pääosin samaa mieltä siitä, että koulutuksen alussa tehty aikaisemmin hankitun osaamisen kartoitus tehtiin heidän kanssaan yhteistyössä. He olivat pääosin myös samaa mieltä siitä, että osaamisen kartoitus toimi heidän kohdallaan osaamisen tunnistamisen välineenä. Ilman alkukartoitusta on hankala suunnitella opiskelijalle relevanttia opintopolkua. Kuvan 4 jakaumista 3 ja 4 voidaan päätellä, että vastanneet kokevat tärkeäksi, että osaamisen tunnistaminen ja tunnistaminen tehdään yhteistyössä heidän kanssaan.

Tarkastelua

Olemme jo aiemmin kiinnittäneet huomiotamme henkilökohtaistamisen hakeutumisasiäheeseen. Olemme havainneet (Salo 2011; Salo & Korkala 2011 ja Salo 2008), että hakeutumisasiähe onnistuminen on ydintärkeää, mikäli aiomme onnistua henkilökohtaistamistyössä. Havainnoissamme on myös mukana yli kymmenen vuoden mukanaan tuomia omia kokemuksiamme. Jotta henkilökohtaistaminen onnistuisi, olemme jä-

sentäneet alapuolelle muutamia hakeutumisasiähe onnistumiseen liittyviä havaintojamme:

1. *Osaamisvaatimukset tulee selkeästi kuvata kirjallisesti ja on tärkeää, että ne on konkretisoitu tekojen tasolle. Osaamisvaatimukset löytyvät tutkinnon/opintojen perusteista. Jos osaamisvaatimuksia ei ole, niin ne pitää tehdä.*
2. *Osaamiskuvauksista tulee laatia osaamisperusteiset opetussuunnitelmat. Niissä tulee olla määriteltyä osaamisvaatimukset ja osaamiskuvaukset arviointikriteereineen. Mikäli jokin noista edellä mainituista puuttuu, niin hakeutumisasiähetta ei voida hoitaa asianmukaisesti.*
3. *Hakeutumisasiäheessä osaamisen tunnistamisen välineenä on hyvä käyttää haastattelun yhteydessä tehtävää kartoitusta. Kartoituksen tuloksia tulee verrata osaamisvaatimuksiin. Kartoituksesta syntyy opiskelijalle oma henkilökohtaistamista koskeva asiakirja. Asiakirja on opiskelijalle visio omasta oppimispolustaan. Edellä mainittua asiakirjaa voidaan kutsua myös opiskelijakohtaiseksi tutkinnon suorituspoluksi.*
4. *Olemme havainneet myös, että AHOT-toimintaan perustuva järjestely tuottaa meille strategian siitä, miten toimimme valitessamme ohjaus- ja opetusmenetelmiä opiskelijan tarpeisiin sopivaksi.*
5. *Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa oleellista on se, että ohjaamme opiskelijaa tunnistamaan sekä aikaisempaa että nykyistä osaamistaan. Hakeutumisasiähe onnistuminen edellyttää systemaattista ohjausta, sekä opiskelijan itseohjautuvaa sitoutumista oppimisprosessiinsa (Salo & Korkala 2011, 18-20).*

Ohjaustyön kannalta hakeutumisvaiheessa on ensisijaisesti kyse siitä, miten voimme parhaalla mahdollisella asiakaslähtöisellä tavalla edistää opiskelijamme oppimispolun syntyä. Hakeutumisvaiheen tuloksena myös meille ohjaajille ja organisaatiollemme syntyy strategia jokaisen opiskelijan kohdalle. Strategia vastaa tässä tapauksessa kysymykseen: ”Miten kulloisenkin opiskelijan kannalta järkevimmin toimien oppimispolku realisoituisi”. Strategia jokaiselle opiskelijalle lähtee liikkeelle hakeutumisvaiheesta ja siihen liittyvästä ohjauksesta. *Hakeutumisvaihe on strategian ja vision luontovaihe. Strategia toteutetaan jokaiselle opiskelijalle järjestämällä hänelle osaamisen osoittamistilaisuuksia ja tarvittavaa osaamisen hankkimista hänen tarpeensa mukaan.*

Hahmottelemallamme jäsenyyksellä on yhtymäkohtia myös samoihin havaintoihin, joita esimerkiksi Willox ja Brown (2002) ja Keurulainen (2006, 24-25) painottavat. He toteavat, että osaamisvaatimusten tulee olla selkeitä ja kirjallisesti tuotettuja sekä ymmärrettäviä ja ohjauksen rooli on merkittävä henkilökohtaisamisen onnistumisessa. Myös Raivola 2000 edellyttää, että kaiken koulutuksen tulee olla opiskelijan kannalta relevanttia, ja hakeutumisvaiheessa pyrimme juuri tuohon opiskelijälähtöisyyteen.

Lähteet

Ammatilliset opettajakorkeakoulut ja Opetushallitus 2008. *Zef* arviointityökalu näyttötutkintomestariohjelman arviointiin.

Haltia, P. & Jaakkola, R. 2009. Tunnetta ja osaamisen tunnustamista. Teoksessa P. Haltia & R. Jaakkola (Toim.), *Osaaminen esiin. Näkökulmia tunnustamiseen ja tunnustamiseen*. Helsinki. Haaga-Helia, Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Puheenvuoroja 5/ 2009, 6-8.

Kangasniemi, M., Lilja, R. & Savaja, E. 2011. Näyttö ratkaisee? Tutkimus näyttötutkintojen

työelämävaikutuksista teknologiateollisuudessa. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos. Raportteja 20.

Keurulainen, H. 2006. Osaamisen arviointi. Teoksessa: A. Niskanen, A. Lepänjuuri & T. Rautio (Toim.), *Tunnistatko taiturin? Osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen korkea-asteella*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 24-25.

Näyttötutkinto-opas 2011. Helsinki: Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:4, 40.

Opetushallitus 2011. Wera tietokanta. Web-portointipalvelu.

Preskill, H. & Torres, R.T. 1999. *Evaluative inquiry for learning in organizations*. Thousand Oaks. CA: Sage.

Raivola, R. 2000. Tehoa vai laatua koulutukseen? Helsinki. WSOY.

Rehtorineuvostot 2009. Oppimisesta osaamiseen: Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen. Työryhmäraportti. Suomen Yliopistojen rehtorien neuvosto ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto, 10.

Salo, J. 2004. Näyttötutkintojen kehittämiskoulutuksen vaikuttavuus Pohjois-Suomessa. *Acta Universitatis Tamperensis* 1041, 40-44; 69-70; 78-80.

Salo, J. 2008. Aikaisemman osaamisen tunnustaminen näyttötutkintomestariohjelmassa. Teoksessa A. Toom, J. Onnismaa & A. Kajanto (Toim.), *Hiljainen tieto. Tietämistä, toimimista, taitavuutta. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja*: Kansanvalistusseura.

Salo, J. 2011. Hakeutumisvaihe aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisessa ja tunnustamisessa: visio oppijalle ja strategia organisaatiolle. Teoksessa R. Metsänen & K. Matinheikki-Kokko (Toim.), *Lokaaleja ja globaaleja kohtaamisia sosi-aali- ja terveysalalla. Hämeen ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu*, 127-133.

Salo, J. & Korkala, H. 2011. Matkalla näyttötutkintomestariksi. OAMK, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Näyttötutkintomestariohjelma. Oulu.

Salo, J. & Korkala, H. 2011. ”Etkö auttaa voimilla asiaa ois”. Lähde liikkeelle- Alvar. Helsinki.

Valtioneuvoston kanslia 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma. Valtioneuvoston kanslia, 35.

Willox, J. & Brown, R. 2002. *Accreditation of prior and experimental learning. A student guide*. Bradford College. UK Center for Materials Education.

Työntekijöiden kokeman koulutustarpeen arvioiminen

Vappu Salo

Ruokatuotannon lehtori, KM
Satakunnan ammattikorkeakoulu
vappu.salo@samk.fi

Tiivistelmä

Artikkelin tavoitteena oli paneutua teorialähtöisesti koulutustarpeiden arviointiin sekä tuoda esille tutkittua tietoa niistä koulutustarpeista, joita kotipalvelun työntekijöillä oli liittyen iäkkäiden ruokailuun ja ravitsemukseen. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda esiin niitä mahdollisuuksia, joilla voidaan käytännössä tukea työntekijöiden ammatillista kasvua. Kotipalvelun työntekijöillä tarkoitettiin tässä tutkimuksessa iäkkäiden kanssa työskenteleviä lähihoitajia, kodinhoitajia ja muita vastaavan tutkinnon suorittaneita tai vastaavan osaamisen omaavia henkilöitä. Tutkimuksessa haastateltiin 19 kotipalvelun työntekijää. Koulutustarpeiden arvioin-

nin teoreettisena viitekehyksenä toimi Scissons (1982) tarvearvioinnin luokittelu. Koetulla koulutustarpeella tarkoitettiin yksilökeskeistä tarvearviointia. Scissons (1982) malli valittiin tutkimuksen teoreettiseksi lähtökohdaksi, koska siinä huomioidaan laadullisesta näkökulmasta työntekijöiden koulutustarve oman työn kontekstissa. Kotipalvelun työntekijöiden arvioiden mukaan eniten koulutusta kaivattiin erityisruokavalioihin, ravitsemuksen erilaisiin osa-alueisiin, ruokailuun liittyviin käytännön toimiin sekä lääkkeiden ja ruoan yhteensopivuuteen.

Avainsanat: koulutustarve, osamistarve, kotipalvelun työntekijät

Johdanto

Työntekijöiden koulutustarpeiden kartoittaminen työntekijälähtöisesti lisää työntekijöiden motivaatiota kehittää omaa ammatillista osaamistaan. Työnantajan lähtökohdista tarkasteltuna työntekijöiden osaamispääoman kartuttaminen lisää yrityksen kannattavuutta ja parantaa työssä viihtymistä. Lisäksi työelämän kehittämisen kannalta työntekijöiden osaamisen kehittäminen on yksi keskeisimmistä teemoista (Polo 2005, 157). Osaamistarpeiden ja ammatillisen kasvun parantamisessa työntekijöiden tarpeiden ja tahtojen selvittämisessä luonteva tarkastelukulmaa nousee työntekijöistä käsin. Työntekijöiden osaamisen kehittämisessä pääpaino tulee olla pätevyyksien vahvistamisessa, oppimisilmapiirin kehittämisessä ja osaamisesteiden poistamisessa (Hätönen 2007, 7). Osaamisella tarkoitetaan Sveibyn (1997, 38–39) mukaan kykyä toimia käytännön tilanteissa. Tarpeiden arviointi palvelee parhaimmillaan käytännön työtehtäviä (Stevens & Gillam 1998, 1451).

Ammatillista kasvua tarkasteltaessa koulutustarpeiden kartoittaminen on tärkeä vaihe, kun halutaan kehittää ammatillisia käytänteitä ja tukea työntekijöiden ammatillista osaamista. Jotta tarvepohjainen ymmärtäminen on mahdollista, niin mittaamiseen tarkoitettua metodin käyttäminen on suositeltavaa. Mittaamisen tarkoituksena on löytää luovia ja ammattitaidon paranemista tukevia menetelmiä (Grant 2002, 156). Työyhteisössä puhutaan työntekijöiden ydinosaamisesta ja sen kehittämisestä. Tällöin ydinosaamisella tarkoitetaan työyhteisölle laaja-alaisesti omaksuttua

osaamista, joka tukee yrityksen kilpailukykyä (Valtiovarainministeriö 2000). Prahalad ja Hamel (1990, 79–91) näkevät ydinosaamisen henkilöstön ja esimiesten yhteisenä osaamisena.

Kauppi (1989, 55) esittelee mittareina erilaiset tilastot, kyselyt ja haastattelut. Arvioinnin voi suorittaa myös ulkopuolinen arvioija. Jatkuvaan laadun parantamiseen pyrkivien organisaatioiden käytössä on tunnetuksi tullut Total Quality Management -laadunparannusmalli, joka perustuu ISO 1999:2000 laatustandardiin. Sen mukaan arvioidaan systemaattisesti niitä koulutustarpeita, joita laatuun vaikuttavalla henkilökunnalla on (Mathews, Ueno, Kekäle, Repka, Pereira & Silva 2001, 483–484). Koulutustarpeiden arvioinnissa yksi keskeinen lähtökohta on ollut se, kuka määrittelee työntekijän koulutustarpeen. Määrittelijöinä ovat olleet koulutukseen osallistuvat ja kouluttajat (Silvennoinen, Naumanen & Hautala 1994, 30). Tilanteita varten, joissa koulutustarve nousee esiin työntekijän ja esimiehen välisissä neuvotteluissa, Lampela (2004, 182–185) esittelee päätöksentekoprosessin, joka etenee koulutustarpeesta päätöksentekoon.

Mikäli koulutustarjontakartoituksessa ei käytetä suunniteltua tarvekartoitusta, koulutustarjontaa on herkästi kapea-alaista eikä tue työssä tarvittavaa ammatillista kehittymistä. Syvälliseen oppimiseen ja kokemukseen perustuva näkemys koulutusta suunniteltaessa saattaa jäädä huomioimatta. Tarvekartoituksessa tulee huomioida kokemuskokemuksellisuuden lisäksi yleisellä tasolla olevat oppimistarpeet. Tarvekartoitukseen on usein käytetty erilaisia seurantamenetelmiä, kuten kartoittamalla erilaisia tekniikoita, etsimällä osaamisaukkoja, on

käytetty perinteisiä osaamista mittaavia testejä tai katselmuksia, havainnoidaan, käytetään erilaisia arviointimenetelmiä ja suositaan itsearviointia. Näissä kartoitusmenetelmissä käytetään usein kvantitatiivisia mittausmenetelmiä ja aineistoa kerätään isoista ryhmistä. Tulokset ovat siten määrällisellä tasolla eivätkä kerro niinkään yksilöiden henkilökohtaisista koulutustarpeista (Grant 2002, 157).

Kohderyhmälähtöisesti tulee pohtia, kenelle koulutusta järjestetään ja miten se tulee organisoida. On myös selvitettävä, minkälaista koulutuksen tulee olla, jotta se vastaa kohderyhmän tarpeita. Tarkastelukulma voi olla myös tarvelähtöinen, jolloin merkitykselliseksi nousevat muun muassa eri ikäryhmät, erilaiset arvostukset ja aikaisempien tarjottujen koulutusten laatu ja määrä. Tarvelähtöinen tarkastelu tulee kysymykseen myös silloin, kun tarvetta katsotaan yhteiskunnan tarvitsemasta työvoimatarpeesta käsin (Vaherva & Ekola 1986, 62). Lampela (2004) on esitellyt tutkimuksessaan eri näkökulmista laadittuja koulutustarpeen jäsennysmalleja.

Koulutustarpeen määrittely

Koulutustarvekäsité liittyy koulutuksen suunnitteluun ja sen avulla pyritään tarkastelemaan tulevia osaamisen tarpeita (Kauppi 1989, 55). Käsité jaotellaan yleisesti määrälliseen tai laadulliseen koulutustarpeeseen. Toisaalta puhutaan subjektiivisesta ja objektiivisesta koulutustarpeesta (Kauppi 1989, 55; Silvennoinen ym. 1994, 27). Silvennoinen ym. (1994, 24) määrittelevät koulutustarpeen olevan työntekijän näkökulmasta katsottuna henkilön tietojen ja taitojen vaje suh-

teessa työtehtävien edellyttämiin tietoihin ja taitoihin, sekä työntekijän koulutustarpeiden suhde työn vaatimuksiin. Kauppi (1989, 55) määrittelee koulutustarpeen nykyisen suoritustason ja tavoiteltavan suoritustason välisenä erotuksena ja se voidaan koulutuksella poistaa. Olennaista on myös se, kuka koulutustarpeen määrittelee, sekä mistä näkökulmasta koulutustarve määritellään. Tässä artikkelissa koulutustarve määritellään Vahervan ja Ekolan (1986, 67) mukaan siten, että kyseessä on tarpeen mittausta, johon liittyy opetuksellinen funktio. Koettu koulutustarve tarkoittaa yksilökeskeisyyttä (Lampela 2004, 29; Silvennoinen ym. 1994, 28–30).

Määrällisellä koulutustarpeella tarkoitetaan lukumääriä koulutettavista henkilöistä, koulutusohjelmista tai kursseista. Tarkastelutapa on tekninen eikä tuota syvällistä tietoa koulutustarpeen luonteesta ja olemuksesta (Lampela 2004, 28). Tämän katsontakannan voidaan katsoa palvelevan työvoimapolitiittisia tarpeita. Koulutustarpeen arvioinnissa päästään astetta syvemmälle, kun tarkastelunäkökulmaksi otetaan laadullinen lähestyminen (Lampela 2004, 28). Laadullinen koulutustarve liittyy koulutuksen sisältöön ja menetelmiin. Sillä viitataan koulutuksen päämääriin eli siihen todellisuuteen, johon henkilö sijoittuu kouluttautumisen jälkeen (Silvennoinen ym. 1994, 27). Laadullinen lähestymistapa on yksilökeskeinen ja vie tarkastelun lähelle työyhteisöä ja yksittäistä työntekijää (Lampela 2004, 29). Subjektiivinen koulutustarve on yksilön kokemaa tarvetta. Objektiivisesta koulutustarpeesta puhutaan silloin, kun yksilöä tarkastellaan objektin ulkopuolisen silmin (Lampela 2004, 29; Silvennoinen 1994, 28–30).

Koulutustarpeen määrittelyssä ei ole olemassa vain yhtä oikeaa lähestymistapaa. Lähestymistapa nousee arvioijan tarpeista käsin. Tarvelähtöisyys voi olla yksilöllinen, eli työntekijällä on tarve kehittyä omassa ammatissaan tai se voi olla organisatorinen, eli organisaatiolla on omat tarpeensa kehittää työntekijöidensä osaamista (Lampela 2004, 30). Pohjannon (2008, 3-4) mukaan määrittämiseksi ei riitä työntekijän oma kokemus ja näkökulma vaan määrittämisessä tulee ottaa huomioon myös työn asettamat vaatimukset ja alan yleiset kehitysnäkökulmat ja toimintaympäristön muutokset. Näiden lisäksi hän esittää, että koulutuksen tiedollinen tarjonta sekä käytännön toteutukseen liittyvät seikat tulee ottaa huomioon arvioitaessa koulutustarvetta laaja-alaisesti. Tässä tutkimuksessa työntekijöiden omien tarpeiden rinnalle on haastattelua laadittaessa nostettu työntekijöiltä edellytetty osaaminen opetussuunnitelman ja toimintaympäristön kehitystä ohjaavien tutkimusten näkökulmasta.

Raiski (2011, 14) nostaa koulutustarpeen rinnalle osaamistarve-käsitteen. Hän pitää käsitteitä lähes synonyymeinä. Pohjannon (2008, 3-4) mukaan osaamistarve-käsite on koulutustarvetta uudempi termi. Se on noussut käyttöön erityisesti työvoimahallinnon kautta 2000-luvun alusta lähtien. Sitä käytetään koulutustarve-käsitteen rinnalla yleisesti. Ajallisesti käsite viittaa koulutustarvetta edeltävään vaiheeseen. Osaamistarpeen tunnistamisen jälkeen seuraa koulutustarpeen tiedostaminen ja sitä kautta koulutukseen hakeutuminen. Laajempaan käsitteeseen osaamistarve voidaan nähdä koulutustarpeen yläkäsitteenä, jolloin tilannetta tarkastellaan työnantajan ja yhteiskunnan näkökulmasta. Tällöin osaamistarve hoide-

taan rekrytoimalla uutta henkilökuntaa. Kimari ja Kärki (2007, 17) erottavat ne toisistaan siten, että työvoiman ja koulutustarpeen arviointi on määrällinen käsite ja osaamistarpeiden arvioinnissa on kyse laadullisesta toimenpiteestä.

Viitalan (2004, 196-199) mukaan koulutustarpeiden kartoituksen lähtökohtana on osaamistarpeiden kartoittaminen. Osaamistarpeiden kartoituksen kautta selvitetään, minkälaista osaamista työntekijöillä on, ja miten työntekijöiden osaamista tulisi kasvattaa, jotta se vastaisi työelämän sen hetkisiä tarpeita. Suurin sen kautta saavutettava hyöty on osaamisen kehittämisen jäsentymisen työorganisaatiossa. Tämän avulla nousee esiin se osaaminen, jota yrityksen sisällä jo on ja samalla olemassa olevan osaamisen arvostus kasvaa. Tavoitteena on näin saada yhteisymmärrys siitä, minkälaista osaamista organisaatiossa tavoitellaan, ja minkälaista oppimista organisaatiossa tuetaan.

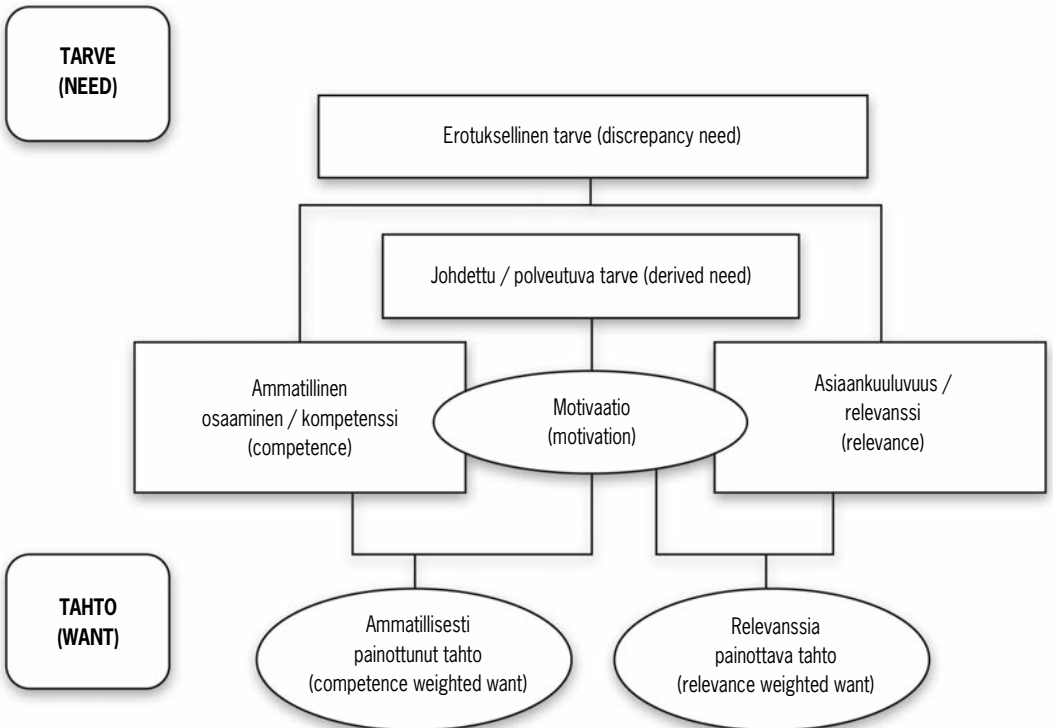
Tässä artikkelissa koulutustarpeiden määrittely lähtee tarvelähtöisestä ajattelusta, jossa keskeisenä on yksilön tarpeet kehittyä omassa työtehtävässään työn edellyttämien ehtojen mukaan. Tarvekartoituksen tukena käytetään Scissons (1982) tarvetytologiaa. Sen katsottiin sopivan tutkimuksen kohteena olevan ryhmän koulutustarpeen arviointiin, koska lähtökohtana haluttiin pitää laadullista lähestymistapaa, joka huomioi yksilön tarpeet. Scissons tarvetytologia selvittää työntekijöiden koulutushalukkuutta ja asettaa työntekijät pohtimaan omaa pätevyyttään ja koulutuksen todellisia tarpeita. Scissons lähestymistapaa tutkimuksen teoreettisena mallina puoltaa sen kvalitatiivisuus. Laadullisuutta Scissons mallissa edustaa erityisesti työntekijöiden oma näke-

mys työn sisällöllisen osaamisen parantamisesta.

Scissonsin koulutustarpeita arvioiva malli

Scissons (1982, 20–28) näkee koulutustarpeita ohjaavina tekijöinä kolme tarveulottuvuutta (Kuvio 1); ammatillinen osaaminen (kompetenssi, competence), asiaankuuluvuus (relevanssi, relevance) ja motivaatio (motivation). Erotuksellinen tarve (discrepancy need) rakentuu ammatillisen osaamisen ja asiaankuuluvuuden komponenteista. Se tuo esiin ne osa-alueet, joissa työntekijä tuntee olevansa epäpätevä, mutta joita hän pitää itselleen tärkeinä osaamisalueina. Osaamistarpeet liittyvät ammatillisen osaamisen kehittä-

miseen. Erotuksellinen tarve ei huomioi motivaatiota. Ammatillinen osaaminen viittaa työntekijän kykyyn suorittaa taitoja vaativista tehtävistä. Asiaankuuluvuus viittaa tehtävien tärkeyteen tai asiaankuuluvuuteen työntekijän työ- tai elämäntilanteessa. Motivaatiolla viitataan työntekijän sisäisiin tarpeisiin kehittää itseään tai parantaa ammattitaitoaan. Johdettu tarve (derived need) on olennainen tarvearvioinnin luokittelussa sillä se ottaa motivaation huomioon. Se on osa-alue, jossa työntekijä kokee olevansa epäpätevä ja jossa hän saattaa tarvita ammatillista tukea (Scissons 1982, 21–22; Vaherva & Ekola 1986, 65). Vahervan ja Ekolan (1986, 65) mukaan nämä kolme peruselementtiä on aina selvitettävä, kun koulutustarpeita tutkitaan.

Kuvio 1. Tarvearvioinnin luokittelu (Scissons 1982, 20–28; Vaherva & Ekola 1986, 62–67)

Työntekijöiden tahto muodostuu kahden tahtokomponentin yhdistelmistä, joista toinen on aina motivaatio. Ammatillisesti painottunut tahto (competence weighted want) kertoo yksilön motivaatiosta oppia sellaista, joka lisää hänen ammatillista pätevyyttään ja osaamistaan. Toinen ulottuvuus, relevanssiin painottuva tahto (relevance weighted want), kertoo työntekijän motivaatiosta kehittyä henkilökohtaisesta näkökulmasta käsin. Tähän liittyvät yksilölle henkilökohtaisesti tärkeät asiat (Scissons 1982, 21–22; Vaherva & Ekola 1986, 65).

Kuvio 1 ohjasi tutkimuskysymysten koulutuksellisia tarpeita ja ammatissa kehittymisen ulottuvuuksia. Vahervan ja Ekolan (1986, 67) mukaan tarvelähtöisessä mittaamisessa työntekijä joutuu arvioimaan omaa työtään tai elämäntilannettaan analyttisesti. Tällöin työntekijä pohtii omaa tilannettaan ja omaa kapasiteettiaan selviytyä työn asettamista haasteista. Työntekijä tarkastelee työtään uudesta perspektiivistä. Näin työntekijä harjoittaa metakognitiivisia taitojaan arvioidessaan itseään ikään kuin ulkopuolisena. Samalla hän oppii työtään ja hänelle kehittyy sisäistä motivaatiota opiskeluun huomattavassa mahdollisissa ristiriitoja taitojensa vaatimusten ja osaamisen välillä. Mentkowskin ym. (2000, 192) mukaan metakognitiivisten taitojen kehittyminen on kullekin ominainen prosessi ja siihen liittyvät oman suorituksen arviointi ja kontekstuaalisuus. Metakognitiivisuudella tarkoitetaan taitavassa ajattelussa ja toiminnassa omien tietojen ohjaamista ja säätelyä (Vauras 1996, 37–38).

Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida kotipalvelun työntekijöiden teoreettiseen tietoon ja käytännön tarpeisiin perustuva koulutuksellinen tarve. Tässä käytettiin apuna Scissonsin tarvekartoituksen mallia. Kotipalvelun työntekijöillä tarkoitettiin iäkkäiden kanssa työskenteleviä lähihoitajia, kodinhoitajia ja muita vastaavan tutkinnon suorittaneita tai vastaavan osaamisen omaavia henkilöitä. Tutkimus suoritettiin haastattelemalla 19 kotipalvelun työntekijää. Haasteltavat olivat naisia yhtä lukuun ottamatta. Naisvaltaisuus on alalle tunnusomaista. Suomen perus- ja lähihoitajaliiton (2011) tilastojen mukaan jäsenistöstä 95 % on naisia. Tutkimukseen osallistuneista 11 oli lähihoitajia, viisi kodinhoitajia, kaksi kotiaivustajia ja yksi perushoitaja. Tutkimuksen kannalta olennaisena pidettiin työkokemusta iäkkäiden parissa. Se vaihteli vajaasta kolmesta vuodesta 32 vuoteen.

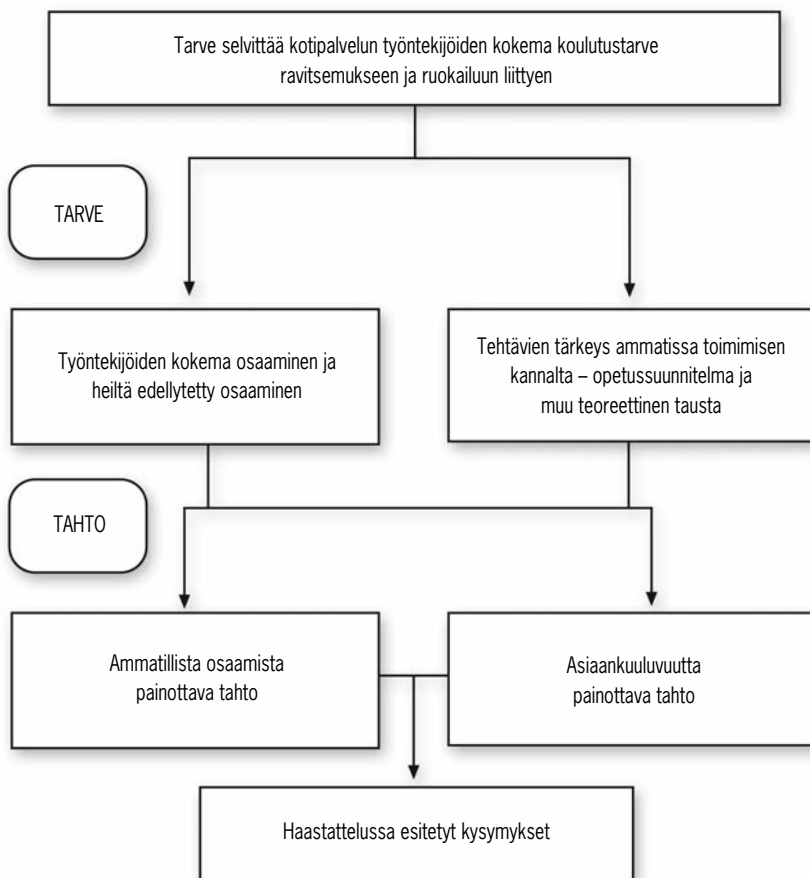
Tutkimusvuonna (2007) kyseisen kunnan alueella kotipalvelussa työskenteli 703 vakituista työntekijää. Tutkimusjoukko valikoitui tästä joukosta täydennyskoulutukseen osallistumisen perusteella. Koko henkilöstölle annetusta ravitsemuskoulutuksesta valikoitui 60 tutkimuskoulutukseen. Tutkimusryhmän tehtävänä on suorittaa ravitsemustilan arviointitutkimus 75 vuotta täyttäneille tukipalveluaterioita saaville iäkkäille. Tämä tutkimusryhmä on mukana tässä tutkimuksessa. Ryhmästä saavutettiin 56 henkilöä. Heistä 35 toimi ravitsemusvastaavina, ja 21 toimi kentätyössä iäkkäiden kotona. Ravitsemusvastaaville lähetettiin kirjallinen kysely ja loput 21 henkilöä valittiin haastatte-

lututkimukseen. Heistä haasteltaviksi si-
toutuu 19. Tutkimuspaikkakunnalla ei
katsottu olevan merkitystä tuloksen kan-
nalta ja siten se päädyttiin pitämään
anonyyminä. Paikkakunta edustaa tyy-
pillistä suomalaista suurkaupunkia.

Kuvion 1 avulla on etsitty ne osa-alueet,
joihin tutkimuksessa kiinnitettiin
huomiota. Niitä ovat tarpeisiin ja tahtoon
liittyvät osaamisalueet. Koulutus-
tarpeet paljastavat sen, minkälaista osa-
amista yrityksessä tarvitaan, jotta toiminnalle
asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa
lyhyellä ja pitkällä aikavälillä (Ojala
2008, 105). Polon (2005, 160) mukaan

on tärkeää antaa koulutuksessa tilaa
henkilökohtaiselle kasvulle. Tavoitteelli-
sena tasona hän näkee työntekijöiden ja
organisaation näkemysten yhteneväisyy-
den.

Scissonsin tarveluokituksen, lähihoi-
tajien opetussuunnitelman ja toiminta-
ympäristön kehitystä ohjaavien tutki-
musten pohjalta rakentui tämän tutki-
muksen rakennekuva (kuviokuva 2). Ku-
viossa avataan niitä tekijöitä, jotka teo-
reettisesti ovat johtaneet tutkimustehtä-
vien muodostukseen ja tutkimuksen to-
teuttamiseen.

Kuvio 2. Tutkimustehtävien muotoutuminen teoreettisista lähtökohdista

Kysymystenasettelussa haluttiin selvittää yksilökeskeisesti työntekijöiden kokemaa koulutustarve ja heiltä käytännössä edellytettävä osaaminen (työntekijöiden kokemaa osaaminen ja heiltä edellytetty osaaminen). Toisaalta kysymyksenasettelua ohjaa lähihoitajien opetussuunnitelma ja muu ammatissa merkittävä teoreettinen tieto liittyen toimintaympäristöön ja työn edellyttämään osaamiseen (tehtävien tärkeys ammatissa toimimisen kannalta). Tutkimusasetelman mukaan nämä ovat tarvetta ohjaavia tekijöitä ja liittyvät molempiin tutkimusongelmiin. Lähihoitajien opetussuunnitelma valittiin edellytettävän osaamisen tietopohjaksi, koska Suomen perus- ja lähihoitajaliiton (2011) mukaan työntekijöistä 71 % on suorittanut lähihoitajan tutkinnon.

Tahtoa selvittävien kysymysten kautta haluttiin saada selville ammatillisen osaamisen lisäämiseen (amatillista osaamista painottava tahto) ja henkilökohtaisiin tavoitteisiin liittyvää tahtoa kehittyä ammatissa (asiaankuuluvuutta painottava tahto). Nämä tahtoa selvittävät kohdat ohjaavat myös kysymyksenasettelua molempien tutkimusongelmien suhteen.

Koulutustarpeita ja -tahtoa selvitetiin puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Haastattelun kysymykset sijoitettiin seuraavien teemojen alle: 1) Kotipalvelun työntekijöiden kokemuksen koulutuksen tarve, 2) Kotipalvelun työntekijöiltä edellytetty osaaminen (keinot ylläpitää iäkkäiden hyvää ravitsemustilaa).

Tutkimuksen tavoitteisiin pääsemiseksi haastattelulle asetettiin kaksi tutkimustehtävää.

1.1. Minkälaista koulutusta kotipalvelun työntekijät kokevat tarvitsevansa iäkkäiden kanssa toimimiseen ruokailun ja ravitsemuksen suhteen?

1.2. Millä keinoilla kotipalvelun työntekijät pyrkivät ylläpitämään tukipalveluaterioita nauttivien iäkkäiden hyvää ravitsemustilaa?

Ensimmäisen tutkimustehtävä liittyi teemaan, jotka selvittivät työntekijöiden koulutustarvetta. Sen tavoitteena oli arvioida kotipalvelun työntekijöiden koulutuksellista tarvetta liittyen ikääntyneiden ruokailuun ja ravitsemukseen. Haastattelun toinen tutkimustehtävä liittyi teemaan, jossa selvitettiin, työntekijöiden keinoja ylläpitää iäkkäiden hyvää ravitsemustilaa sekä selvittää sen edellyttämää osaamista. Tehtävän tavoitteena on arvioida käytännön tasolla kotipalvelun työntekijöiden keinoja tukea tukipalveluaterioita nauttivien iäkkäiden ravitsemus- ja ruokailutottumuksia, niin että he pystyvät ylläpitämään iäkkäiden hyvää ravitsemustilaa. Keinoja kysyttiin, jotta työntekijöiden piti pohtia koulutustarpeitaan käytännön näkökulmasta.

Tutkimustulokset

Tutkimustuloksia analysoitaessa käytetään lukemisen elävöittämiseksi ja luotettavuuden lisäämiseksi sitaatteja vastaajien kommentteista. Sitaattien perässä oleva numero on vastaajan numero. Kotipalvelun työntekijöiden keskuudessa ruokailuun ja ravitsemukseen liittyvää koulutusta pidettiin erittäin tärkeänä ja ajankohtaisena. Kaikki haastattelussa mukana olleet työntekijät pitivät lisäksi koulutusta tarpeellisena.

Ensimmäinen teema oli kotipalvelun työntekijöiden kokeman koulutuksen tarve ruokailuun ja ravitsemukseen liittyen. Sitä selvittävässä vastauksissa nousivat esille tarpeet saada koulutusta yleisesti iäkkään ihmisen ravitsemuksesta. Yleisellä ravitsemuksella tarkoitettiin perustietoja iäkkäiden ihmisten ravitsemuksesta.

Seuraavat vastaukset kuvaavat haasteltavien ajatuksia siitä, minkälaista koulutusta he haluaisivat ravitsemuksen suhteen:

”... keskitytään vanhoihin ihmisiin”
[T16]

”... uutta tietoa, jotta ei leipiinny”
[T10]

”... kyllä me tiedetään, mutta osa-
taanko me silti noudattaa niitä”
[T13]

”... saisi varmuutta siitä, että näin
on” [T4]

Alla olevaan taulukkoon on kerätty kaikki haastattelussa esille nostetut koulutustarpeet.

Koulutustarpeista nousi esille runsaasti erilaisia ruokailuun ja ravitsemukseen liittyviä aiheita. Ammatillinen peruskoulutus oli kaikilla haastattelussa mukana olleilla, joten perustietojen päälle rakentuvaa ja sitä täydentävää koulutusta kaivattiin. Ammatillisesta peruskoulutuksesta monilla oli kulunut aikaa runsaastikin, jopa yli 30 vuotta. Osa haasteltavista oli ollut lyhytkestoisissa; päivän tai puolen päivän mittaisissa koulutuksissa, mutta yli puolet vastaajista ei ole ollut missään ammattia täydentävässä koulutuksessa. Suurimaksi yksittäiseksi toiveeksi nousi erityisruokavaliot. Muut toiveet käsittelivät ravitsemuksen eri osa-alueita tai ruokailuun liittyviä toimia.

Taulukko 1. Kotipalvelun työntekijöiden koulutustarpeet

Koulutustoiveet	F
Erityisruokavaliot	10 [2,4,5,6,7,11,12,13,16,19]
Perusasioita	3 [2,13,15]
Miten saisi ruoan mielekkääksi	3 [1,2,8]
Ruoka ja lääkkeet	3 [5,9,12]
Päivittäin tarvittavia suosituksia / määriä	3 [2,7,16]
Saisi varmuutta omaan työhön	3 [4,13,16]
Mikä ruokailussa on tärkeintä	3 [10,12,16]
Vitamiinit	2 [2,15]
Vanhojen ihmisten ruoka	2 [15,17]
Uutta tietoa	2 [2,5]
Energiansaanti	2 [2,12]
Valmiita malleja	2 [7,9]
Ravitsemuksen kertaaminen	2 [11,13]
Kolesteroli	1 [5]
Dementikkojen ruoka	1 [19]
Nesteytys	1 [9]
Hivenaineet	1 [15]

Toinen teema oli kotipalvelun työntekijöiltä edellytettävä osaaminen. Siinä selvitettiin työntekijöiden keinoja ylläpitää tukipalveluaterioita nauttivien iäkkäiden hyvää ravitsemustilaa. Keinoja tarkasteltiin kolmesta näkökulmasta. Näiden tarkastelujen kautta etsittiin käytännön toimiin liittyviä koulutustarpeita. Ensin selvitettiin, mitkä tekijät työntekijöiden mukaan vaikuttivat iäkkäiden ruokailutottumuksiin. Toiseksi kartoitettiin käytännön toimenpiteitä, joiden avulla työntekijät konkreettisesti pyrkivät saamaan iäkkäitä nauttimaan tukipalveluaterioita ja sitä kautta pitämään yllä iäkkäiden hyvää ravitsemustilaa. Kolmantena tekijänä tarkasteltiin työntekijöiden kokemia valmiuksia tukea iäkkäitä ravitsemuksen suhteen ruokailutilanteissa.

Iäkkäiden ruokailutottumuksiin vaikuttavina keinoina nousivat esiin seura ja sen merkitys, terveydentila ja erilaiset sairaudet, tottumus ja ruoan ulkonäköseikat. Seuralla oli merkitystä ruokailutottumuksiin siten, että haastateltavat kokivat yksinäisyyden olevan ruokahalu heikentävän tekijän. Työntekijöiden mainitsemat monet sairaudet ohjasivat iäkkäiden ruokailutottumuksia. Vastausten mukaan keinoina olivat erilaiset tavat parantaa ruoan makua ja tehdä annoksista houkuttelevan näköisiä. Tällaisia konsteja olivat ruoan lämmittämiseen ja maustamiseen liittyvät keinot sekä ruoan tarjoileminen lautasella eikä kuljetusrasiasta. Esille nousivat myös keinot vaikuttaa ruokailuhetkeen. Siihen liittyvinä mainittiin seura ja työntekijän läsnäolo ruokailutilanteessa. Käytännön opastustehtävissä noin puolet vastaajista koki omaavansa hyvät valmiudet ja lopuilla valmiudet olivat joko heikot tai he kokivat itsensä epävarmoiksi.

Seuraavat kommentit kuvaavat saatuja vastauksia liittyen keinoihin:

”... voihan sitä ruokaa joskus vaikka pannulla paistaa, vaikka se ei kaikkein terveellisin olisikaan, mutta toiset tykkää siitä ja siitä tulee se tuoksu” [T1]

”...jotkut joskus sanoo – taas tääl on ne nauravat kurkut – ei se aina paljon tarvitse siihen lautaselle” [T6]

”...kauniisti esille, lautasella ja lämmittää siinä – ruokahalu herauttaa kielelle, kun on söpösti laitettu ja värikäs annos siinä” [T16]

”...seura on tärkeää” [T1]

”... siinä olisi sen ihmisen kanssa” [T12]

Ruokailun saralta tarpeet koskivat käytännön toteuttamiskeinoja, erityisruokavalioiden sekä ruoan ja lääkkeiden yhteensovittamista. Lisäksi työnantajalta toivottiin päivittäiseen työhön liittyvää koulutusta. Taulukon 1 mukaan tarpeelliseksi koettiin erityisesti ravitsemukseen liittyen käytännönläheinen koulutus. Ruokailutilanteiden suhteen tarpeellisena pidettiin iäkkäiden tarkoituksenmukaista ruokailua.

Seuraavat kommentit täydentävät annettuja vastauksia ruokailutilanteiden suhteen:

”... mikä on ravitsevaa, ja mitä ne tarvii, ja mitä ne kalorit sitten oikein on” [T12]

”... aina on mukava saada lisävinkkejä erityisruokavaliosta” [T16]

”... paljon on ruokahaluttomuutta – konsteja, miten ruoasta saisi mielekkään” [T8, T1]

Pohdinta

Työntekijöiden todellisen koulutustarpeen selville saaminen on lähtökohta osaamistarpeiden kartoituksessa ja koulutuksen järjestämisessä. Scissonsin tarvekartoitusmalli osoittaa työntekijöiden koulutushalukkuuden suhteessa työntekijöiden ammatilliseen osaamiseen ja työntekijöiden todellisiin kehittymistarpeisiin. Työntekijöiden koulutustarpeita arvioitaessa olennaista on sen tarvelähtöisyys. Aihealuetta on viimeisinä vuosina tutkittu paljon eri näkökulmista Lampelan (2004, 30) mukaan suomalainen koulutustarvetutkimus on keskittynyt kuitenkin yleiselle tasolle. Autio ja kumppaneiden (1999, 32–72) selvitysten mukaan suomalaisissa tutkimuksissa on paneuduttu ammatillisen koulutuksen ja työllisyyden määrällisten tarpeiden kehittämiseen sekä työvoiman tarpeeseen (ks. myös Kimari & Kärki 2007; Siikaniemi 2007; Opetusministeriö 2007). Lisäksi eri ammatillisten koulutusten alat ovat olleet tutkimuskohteina (Kimari & Kärki 2007, 18–25; Lampela 2004, 30). Tulevaisuuden tähtäävän työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeiden arviointi on osa valtakunnallista koulutuspolitiikan ohjausta ja päätöksentekoa. Näin saadaan tietoa työelämän näkökulmasta ennakoituista määrällisistä koulutustarpeista. Se kattaa koko työvoiman ja kaikki koulutussektorit. Laadullinen osaamistarpeiden ennakkoinnin kautta saadaan tietoja tulevaisuuden osaamistarpeista, osaamisen painopisteiden muutoksista, kokonaan uusista osaamisalueista ja työelämän tarvitsemasta uudenlaisesta koulutuksesta. Laadullista ennakkointia valtakunnan tasolla tekevät Opetushallitus, koulutuksen järjestäjät, yliopistot ja ammattikorkeakoulut (Lankinen 2007, 53–54).

Tutkimusmenetelmänä tässä tutkimuksessa käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teoreettisiin lähtökohtiin pohjautuvassa haastattelussa työntekijät pohtivat omaa osaamistaan ja koulutustarvettaan eri näkökulmista. Tutkimuksen aihealue oli rajattu; ruokailuun ja ravitsemukseen liittyvä koulutustarve oman työn kontekstissa. Tällaisen aihealueen selvittämiseen Scissonsin malli sopii. Arvioinnin suhteen tutkimuksessa onnitteltiin ja saatiin työyhteisön koulutustarpeet selvästi esille. Koulutustarpeiden ennakkointi on työyhteisön kannalta tärkeää, koska siten voidaan välttää tilanteita, joissa koulutusta ja ammattitaitoisesta työvoimasta tulee pula. Koulutustapoina formaalin koulutuksen rinnalla varsin varteen otettava toteuttamistapa on työssä oppiminen. Siinä voidaan hyödyntää jo olemassa olevaa osaamista ja rikastuttaa työntekijöiden yhteistyötä.

Lähteet

- Autio, V., Hanhijoki, I., Katajisto, J. Kimari, M., Koski, L., Lehtinen, J., Monteri, S., Taipale, U. & Vasara, A. 1999. Ammatillinen koulutus 2010. Työvoiman tarve 2010 ja ammatillisen koulutuksen mitoitus. Euroopan sosiaalirahasto. Tavoite 4-ohjelma. Helsinki: Opetushallitus.
- Grant, J. 2002. Learning needs assessment: assessing the need. *British medical journal* 324, 156-159.
- Hätönen, H. 2007. Osaamiskartoituksesta kehittämiseen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kauppi, A. 1989. Aikuis-koulutuksen suunnittelun kehityslinjoja. Helsinki: Valtionhallinnon kehittämiskeskus.
- Kimari, M. & Kärki, S-L. 2007. Koulutus- ja osaamistarpeet – ennakkointityötä kahdesta näkökulmasta. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 9 (4), 17–26.
- Lampela, M. 2004. ”Tarve tulee sieltä työstä, mutta... se lähtee kuitenkin ittestä se halu osata”. Koulutustarve neuvoteltuna järjestyksenä. Rovaniemi: Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.
- Lankinen, T. 2007. Opetushallituksen asema, rooli ja tehtävät sekä koulutustoimialan ohjaus

muuttuvassa toimintaympäristössä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:46. Helsinki: Opetusministeriö.

Mathews, B.P., Ueno, A., Kekäle, T., Repka, M., Pereira, Z.L. & Silva, G. 2001. Quality training: Needs and evaluation-findings from a European survey. *Total Quality Management* 12 (4), 483–490.

Mentkowski, M. & Associates 2000. *Learning That Lasts. Integrating Learning, Development, and Performance in College and Beyond*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Opetusministeriö. 2007. *Koulutus ja tutkimus 2007–2012. Alustava laskelma koulutusrajonnan tavoitteista vuodelle 2012*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:26. Helsinki: Opetusministeriö.

Otala, L. 2008. *Osaamispääoman johtamisesta kilpailuetu*. Helsinki: WSOY.

Pohjannoro, U. 2008. *Musiikkialan toimintaympäristön muutokset ja osaamistarve*. Tutkimussuunnitelma. Manner-Suomen ESR-ohjelma, TL 3. Sibelius-akatemia. Saatavissa osoitteessa: http://www2.siba.fi/toive/userfiles/Tutkimussuunnitelma_102008.pdf. [Viitattu 9.6.2011].

Polo, S. 2005. Osaamisen kehittäminen on tietoista toimintaa. *Aikuiskasvatus* 25 (2), 157–161.

Prahalad, C.K. & Hamel, G. 1990. *The Core Competence of the Corporation*. *Harvard Business Review*, 68 (3), 79–91.

Raiski, T-L. 2011. *Osaamistarve rahapeliongelmien ehkäisyssä ja hoidossa. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, Raportti 3/2011*. Helsinki: THL.

Scissons, E. H. A. 1982. *Typology of Needs Assessment. Definitions in Adult Education*. *Adult Education* 33 (1), 20-28.

Siikaniemi, L. 2007. *Työelämä ja koulutus – kysymyksiä ja käsitteitä. Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 9 (4), 4-16.

Silvennoinen, H., Naumanen, P. & Hautala, J. 1994. *Työt ja taidot ajan tasalla? Näkökulmia työelämän muutoksiin ja koulutustarpeisiin*. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, raportteja 23. Turku: Turun yliopisto.

Stevens, A. & Gillam, S. 1998. *Needs assessment: from theory to practice*. *British medical journal* 316 (9), 1448–1454.

Suomen perus- ja lähihoitajaliitto. 2011. Saatavissa osoitteessa: <http://www.superliitto.fi/tutkittua-tieto/tilastot> [Viitattu 16.6.2011].

Sveiby, K. 1997. *The New Organizational Wealth: Managing & Measuring Knowledge-Based Assets*. San Fransisco, CA: Berrett-Koehler Publishers.

Vaherva, T. & Ekola, J. 1986. *Aikuisen opettamisen taito*. Radion aikuiskasvatussarjan kolmannen osan oppikirja. Helsinki: Yleisradio.

Valtiovarainministeriö. 2000. *Osaamisen johtaminen osana valtion henkilöstöntilinpäätöskäytäntöä*. Valtion työmarkkinalaitoksen julkaisuja 8/2000. Helsinki: Edita Oy.

Vauras, M. 1996. *Metakognitio ja motivaatio taitavassa toiminnassa*. Teoksessa M. Sarkkinen (toim.) *Psykologia – johdantokurssi*. Helsinki: Yleisradio Oy, opetuspalvelut, 37-47.

Viitala, R. 2004. *Henkilöstöjohtaminen*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Dosentti, KT Pentti Nikkanen

Kasvatuksella on ratkaiseva merkitys yhteiskunnallisessa uudistuksessa

Laadukas vertailevan kasvatustieteen kirja koulun ulkopuolelle orientoivasta työ- ja toimintakasvatuksesta

KT Eija Kimonen julkaisi syksyllä 2011 vertailevan kasvatustieteen alaan liittyvän kirjan, jolle hän antoi nimeksi ”Kasvatus ja yhteiskunta yhteiskunnallisesti erilaisissa maissa 1900-luvulla. Vertaileva tutkimus koulun ulkopuolelle orientoivasta työ- ja toimintakasvatuksesta Yhdysvalloissa ja Intiassa.” Kirja on samalla tohtori Kimosen väitöskirja, jonka Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta on arvioinut korkeimmalla arvosanalla: laudatur. Kirja on erinomainen lisä harvalukuisten laadukkaiden vertailevan kasvatustieteen teosten joukkoon Suomessa. Kustantajana on Mediapinta Oy.

Kirjan tarkoitus ja tavoitteet

Kahden sosiaalisesti erilaisen maan – Yhdysvaltojen ja Intian – kasvatustieteen vertailevassa tutkimuksessa tarkastellaan kasvatuksen ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta, mikä ilmenee koulun ulkopuolelle orientoivassa kasvatuksessa. Tässä tutkimuksessa koulun ulkopuolelle orientoiva kasvatus nähdään sosiaalisesti organisoituna, kasvatettavan ja ympäristön vuorovaikutukseen tähtäävänä aikomuksellisenä toimintana, jossa tietoja, taitoja ja asenteita välitetään ja hankitaan yksilöllisten ja sosiaalisten toi-

mintojen säilyttämiseksi tai muuttamiseksi. Kyseinen käsite yhdistää näiden maiden yhteiskuntien erilaisten arvopäämäärien mukaiset koulun ulkopuoliseen todellisuuteen kytkeytyvät koulukasvatuksen muodot. Samalla se auttaa hahmottamaan kasvatuksen ja yhteiskunnan välistä monimutkaista ilmiömaailmaa. Tavoitteena tohtori Kimosella on ollut yleisten periaatteiden, säännönmukaisuuksien ja kehityssuuntien osoittaminen ja samalla etsiä mahdollisuuksia, joilla voisi edistää kasvatuksen ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta.

Teoksessa esitellään ja analysoidaan monia koulun ulkopuolelle orientoivan kasvatuksen muotoja, joihin perehtymisestä on hyötyä opettajille, kouluhallintoviranomaisille ja koulutus suunnittelijoille. Näitä muotoja ovat muun muassa opintoleirit, leirikoulut, seikkailukoulut, opintokäynnit, opintoretket, ympäristökasvatuskeskukset ja muu ympäristökasvatus, suunnittelu-, työ- ja palvelutehtävät ympäröivässä yhteiskunnassa, koulun ulkopuolella tapahtuva käsityöammattikasvatus, yhteisöllinen palvelu (palvelukasvatus), yhteiskunnallisesti hyödyllinen tuotannollinen työ sekä työkokemuskasvatus.

Tutkimusmetodista ja sisällöstä

Koska kohdemaiden koulutusjärjestelmien käytännön ja kulttuurin erityispiirteiden tulee tällaisessa vertailevassa tutkimuksessa olla tutkijalle omakohtaisesti tunnettuja, valitsi tohtori Kimonen Yhdysvallat edustamaan kehittynyttä kapitalistimaata ja Intian kehittyvää kapitalistimaata. Kimosen kohdemaihin tekemät useat työmatkat avasivat hänelle hedelmällisiä tutkimuskontakteja ja yhteistyömahdol-

lisuuksia kyseisten maiden merkittävien tutkijoiden kanssa. Seurauksena olikin jatkuva yhteydenpito, kyseistä tutkimusta koskevien paperien vaihto sekä maiden sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia asioita ja käytänteitä koskeva keskustelu tutkijoiden kanssa. Tutkimuskontaktit auttoivat Kimosta löytämään relevanttia tutkimusmateriaalia maiden pääkirjastoista, eri arkistoista, yliopistoista ja oppilaitoksista.

Tutkimuksen pääongelma on täsmennetty kysymysmuotoon seuraavasti: Millainen on ollut kasvatuksen ja yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen luonne yhteiskunnallisesti erilaisissa maissa 1900-luvulla? Pääongelmasta johdettiin lisäksi viisi alaongelmaa.

Tutkimuksessa sovelletaan historiallis-hermeneuttista tutkimusotetta vertailevaan kasvatustieteeseen. Tällöin pyrkimys on jäsentää tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä holistisesti, kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen tulkintaprosessi etenee abduktiivisen, deduktiivisen ja induktiivisen päättelyn vuorotteluna hermeneuttisessa kehässä ja historiallisessa kontekstissa.

Tutkimuksessa analysoidaan yhteiskunnallisesti erilaisten maiden yhteiskuntajärjestelmiä ja niiden koulutuspoliittisia kehityslinjoja seuraten kansallisen identiteetin ja kulttuurin kehitystä. Yhteiskunnan ja kasvatuksen kehitystä tulkitaan Yhdysvalloissa ja Intiassa kansallista identiteettiä ilmentävien sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten tekijöiden valossa. Samalla kansallisen identiteetin olemus tarkentuu, kun tutkitaan kasvatuksen ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta erityisesti koulun ulkopuolelle orientoivan kasvatuksen kannalta.

Kyseisissä kohdemaissa on tapahtunut 1900-luvulla laajoja muutoksia, jotka ovat heijastuneet kasvatukseen. Tohtori Kimosen tutkimuksen mukaan muutokset ovat saattaneet johtua yhteiskunnan sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten tekijöiden paino- ja vaikutussuhteiden vaihteluista ja/tai yksinkertaisesti olla heijastusta poliittisten johtajien vaihtumisesta.

Lopuksi

Väitöskirjan tieteelliset lausunnonantajat luonnehtivat tutkimusta huolellisesti tehdyksi, suuritöiseksi, metodologisesti erittäin kunnianhimoiseksi ja haasteelliseksi. Heidän arviointiinsa on ollut helppo yhtyä. Tutkimuksella on vahva ja monipuolinen teoreettinen tausta, ja valitut teoriat soveltuvat hyvin tutkimusongelmien analysointiin. Tutkimus tuottaa jäsentyneen käsitejärjestelmän, jonka avulla on mahdollista tarkastella koulutuksen, pedagogiikan ja yhteiskunnan taloudellisten, poliittisten, sosiaalisten ja kulttuuristen ominaispiirteiden välisen monimutkaisten – tekijän mukaan ”dialektisten” – yhteyksien historiallista muotoutumista paitsi kohdemaissa myös yleensä. Tältä osin tutkimus avaa näkökulmia koulutusajattelun ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen yleiseen tarkasteluun ja sitä koskevaan teorianmuodostukseen.

Kirjan lukeminen tätä esittelyä varten sekä tutustuminen annettuihin lausuntoihin on ollut miellyttävä lukukokemus: Tutkimus on toteutettu erityisen huolellisesti. Kieliasu on poikkeuksellisen selkeää ja teksti virheetöntä. Tutkimuksessa on paljon taulukoita ja kuvioita, joissa on tiivistetty ja abstrahoitu tutkimusaineistoa soveltaen luovasti eri-

laisia teorioita. Yhteenvetotaulukot koostuvat hyvin empiiristä tutkimusaineistoa. Lähdeviitteet on tehty huolellisesti, lähteitä on käytetty paljon ja ne ovat relevantteja ja valaisevat monipuolisesti tutkittavaa asiaa. Käsillä oleva kirja on edellyttänyt paljon työtä ja sitä on tehty huolellisesti ja asioihin syvällisesti paneutuen. Tutkimuksen luotettavuustarkastelut on tehty poikkeuksellisen huolellisesti ja yksityiskohtaisesti. Arviota tukevat ja varmistavat muun muassa seuraavat seikat: Tutkija tuntee tutkittavien maiden kulttuuria ”sisäلتäpäin”, ei pelkästään ulkoisesti. Hän on omaksunut maan kieleen ja maan kulttuurihistoriaan liittyviä tapoja ja uskomuksia. Lähdemateriaali on poikkeuksellisen laaja. Tutkimusaineisto on alkuperäistä paitsi läpi tutkittavien koulutus- ja yhteiskuntapoliittisten alueiden myös läpi kasvatustilafilosofisten taustanäkemyksen.

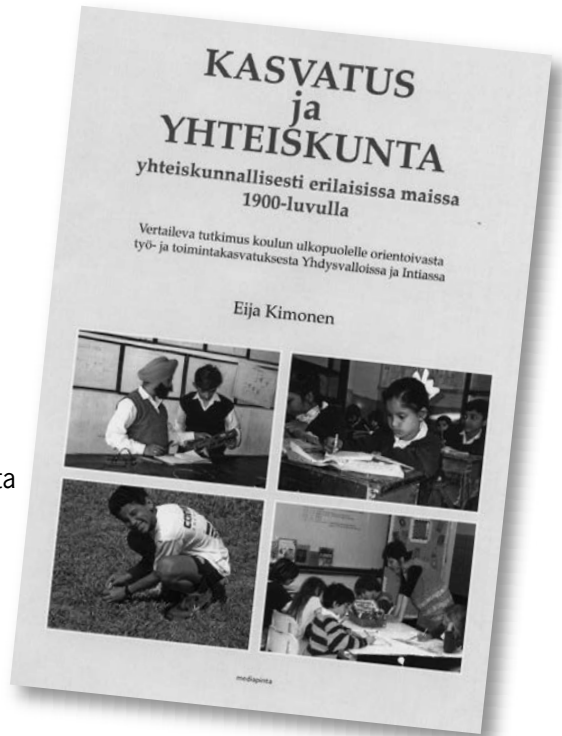
Tutkimuksen aihe on ajankohtainen, koska oppimisessa tarvitaan teoreettisen tiedon ohella myös käytännön tietoa. John Dewey, jonka progressiivisiin kasvatustajatuksiin tässäkin kirjassa viitataan, on korostanut tekemällä oppimista: Learning by doing. Koulun ulkopuolelle orientoiva kasvatust on tärkeä yritys ylittää tämä kasvatustuksessa perinteisesti ilmennyt kuilu teorian ja käytännön välillä ja tehdä opetus ja oppiminen mielekkäiksi ottamalla huomioon oppilaan elinympäristö, elämäkokemus ja ympäröivä yhteiskunta. Teorian ja käytännön välisen rajan on sanottu olevan kuin veden piirretty viiva; ne ovat itse asiassa niin lähellä toisiaan, että rajaa ei periaatteessa ole. Tohtori Eija Kimonen toteaa kirjansa viimeisessä lauseessa, että ideaalinen opetus on toiminnallista, ongelmakekseistä, kokonaisvaltaista ja elämänläheistä. Tutkimustyönsä myötä kirjan tekijä on tullut entistä vakuuttu-

neemmaksi keskeisestä deweylaisesta ajatuksesta, jonka mukaan kasvatuksella on ratkaiseva merkitys yhteiskunnallisessa uudistuksessa.

Kimonen, Eija 2011.

Kasvatus ja yhteiskunta yhteiskunnallisesti erilaisissa maissa 1900-luvulla.

Vertaileva tutkimus koulun ulkopuolelle orientoivasta työ- ja toimintakasvatuksesta Yhdysvalloissa ja Intiassa. Mediapinta. (374 s.) ISBN 978-952-235-379-5

Kasvatus-lehti tarjoaa ajankohtaista tutkimustietoa kasvatuksen ja koulutuksen ilmiöistä

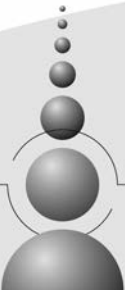
KASVATUS tarjoaa uusia tuloksia, ajankohtaista keskustelua ja mielenkiintoisia arvioita! Viisi kertaa vuodessa ilmestyvä lehti kattaa kasvatuksen ja koulutuksen eri alueet. Lisäksi teemanumerot tuovat mielenkiintoisen lisän aihevalikoimaan:

- Perhe ja vanhemmuus -teemanumero 2/2011
- Kasvatuksen ja koulutuksen kulttuurit -teemanumero 5/2011
- Taideaineiden teemanumero 2/2012
- Koulutuspolitiikan teemanumero 5/2012

TILAUSHINNAT (2012):

Kotimaahan	40 e
Kotimaahan kestopilauksena ..	37 e
Opiskelijoille	26 e
Opiskelijoille ulkomaille	40 e
Ulkomaille	50 e
Irtonumero	10 e

Kasvatus-lehti sisältyy Suomen kasvatustieteellisen seuran jäsenmaksuun.

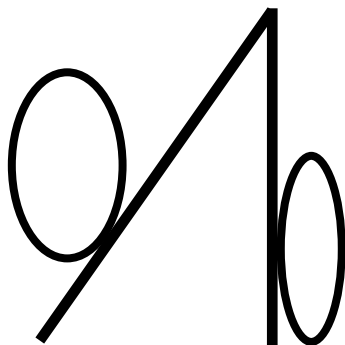

kasvatus

<http://ktl.jyu.fi/kasvatus>

TILAUKSET sähköpostitse julkaisusihteeri Kaija Mannströmille:
kaija.mannstrom@jyu.fi • puh: 040 805 4264

OAJ:n Ammatilliset Opettajat - OAO ry.

www.oao.fi

Koulutuksen tutkimuslaitoksen uutuusjulkaisuja

Kari Törmäkangas & Timo Törmäkangas

Osioanalyysi testien arvioinnissa

Erilaisten taitoja, tietoja ja asenteita mittaavien testien ja kyselyjen määrä on viime vuosi-
na kasvanut huomasti. Kirjassa esitellään käytetyimmistä kyselyjen analyysimenetelmistä
klassinen osioanalyysi, Raschin malli sekä moniparametriset logistiset mallit. Analysointi-
menetelmien käyttöä havainnollistetaan esimerkein erilaisissa testitilanteissa Winsteps-
Facets- ja Bilog-ohjelmistoilla. Kirja on tarkoitettu tutkijoiden, opiskelijoiden, tutkimuslai-
tosten ja markkinointitutkimusyritysten käyttöön sekä osioanalyysin oppikirjaksi.

2009. 288 sivua. 29 e. Tilauskoodi D091.

Martti Siisiäinen & Leena Alanen (toim.)

Erot ja eriarvoisuudet

PAIKALLISEN ELÄMÄN RAKENTUMINEN

Teoksessa sovelletaan ensi kertaa Suomessa bourdieulaista sosiologista lähestymistapaa
laaja-alaisesti paikallisuuden ja paikallisten pääomien tutkimukseen. Kirja on ainutlaatui-
nen pienen keskisuomalaisen paikallisyhdyskunnan kuvaus. Kirjoittajat esittelevät eriarvoi-
suuden rakentumista ajassa ja paikassa sekä analysoivat erilaisten resurssirakenteiden
merkitystä paikallisyhteisössä elävien lasten, nuorten ja eri-ikäisten aikuisten arjen käytän-
nöissä. Kirja on tarkoitettu erityisesti yhteiskunta- ja kasvatustieteilijöille sekä paikallisuus-
tutkimisesta kiinnostuneille.

2009. 309 sivua. 29 e. Tilauskoodi D090.

Timo Aarrevaara & Taina Saarinen (toim.)

Kilvoittelusta kilpailuun?

ARTIKKELIKOKOELMA KORKEAKOULUTUTKIMUKSEN
JUHLASYMPOSIUMISTA 25.–26.8.2008

Eurooppalaisen korkeakoulualan toteutuminen merkitsee suomalaisille korkeakouluille
kasvavia kilpailukyvyyn vaatimuksia. Tämä kirja avaa näkemyksiä kilpailun ja kilvoittelun
elementteihin korkeakoulupolitiikassa, korkeakoulupedagogiikassa ja opiskelijavirtojen
liikkeissä. Kirjoittajina on edustava joukko sekä pitkän linjan korkeakoulututkijoita että
uusia kentänvaltaajia. Kirja on tarkoitettu korkeakoulutuksen tutkijoille, toimijoille ja pää-
töksentekijöille.

2009. 238 sivua. 27 e. Tilauskoodi D089.

Raija Hämäläinen

Designing and Investigating Pedagogical Scripts to Facilitate Computer-Supported Collaborative Learning

Computer-supported collaborative learning (CSCL) appears to provide a promising social
approach to foster learning. This study provides knowledge of collaboration scripts as a
pedagogical method to facilitate group processes in virtual environments in authentic
educational contexts. The findings indicate that scripts as external support can help stu-
dents proceed in solving learning tasks.

Julkaisu on saatavissa vain verkosta: <http://ktl.jyu.fi/img/portal/13820/t024.pdf>

2008. 88 s. Verkkójulkaisu.

Birgitta Mannila, Raija Hämäläinen, Kimmo Oksanen (toim.)

Pelaa ja opi

RÄÄTÄLÖITYJÄ VERKKOPELEJÄ AMMATILLISEEN OPPIMISEEN

PedaGames-hankkeessa toteutettiin kolme erilaista 3D-oppimispeliä käytettäväksi ammatillisessa koulutuksessa. Tässä julkaisussa kuvataan toteutettuja pelejä ja niistä saatuja tutkimus-tuloksia. Lisäksi julkaisussa tarkastellaan myös laajemmin uusien teknologioiden käyttöä apuna ammatillisessa koulutuksessa. Julkaisu kannustaa ja rohkaisee opettajia käyttämään oppimispelejä opetuksen tukena. Julkaisu on saatavissa verkosta http://ktl.jyu.fi/ktl/julkaisut/luettelo/vuosi_2007/d086. Saatavilla rajoitetusti myös painettuna toimituskulujen hinnalla.

2007. 88 s. Tilauuskoodi D086.

aiempia julkaisuja

Marja Kankaanranta, Anna Grant, Pirjo Linnakylä (toim.): e-Portfolio. Adding Value to Lifelong Learning. 2007. 303 s. 29 e. Tilauuskoodi D082.

Leena Alanen, Veli-Matti Salminen, Martti Siisiäinen (toim.): Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. 2007. 249 s. 27 e. Tilauuskoodi D081.

Maarit Virolainen, Sakari Valkonen: Kiireavusta innovatiivisten tietoyhteisöjen vahvistamiseen. Ammattikorkeakoulujen työelämäkumppanit ja yhteistyö harjoittelujen järjestämiseksi. 2007. 117 s. 23 e. Tilauuskoodi G039.

Pasi Savonmäki: Opettajien kollegiaalinen yhteistyö ammattikorkeakoulussa. Mikropoliittinen näkökulma opettajuuteen. 2007. 200 s. 26 e. Tilauuskoodi T023.

Ellen Piesanen, Ulla Kiviniemi, Sakari Valkonen: Opettajan koulutuksen kehittämissuunnitelman seuranta ja arviointi. Opettajien täydennyskoulutus 2005 ja seuranta 1998–2005 oppiaineittain ja oppialoittain eri oppilaitosmuodoissa. 2007. 244 s. 26 e. Tilauuskoodi G038.

Päivi Vuorinen, Sakari Valkonen: Korkeakoulutuksesta työelämään. Työhön sijoittuminen ja työelämävalmiudet kaupan ja tekniikan alalla. 2007. 182 s. 25 e. Tilauuskoodi G037.

Seija Nykänen, Merja Karjalainen, Raimo Vuorinen, Lea Pöyliö: Ohjauksen alueellisen verkoston kehittäminen – poikkiallinen ja moniammatillinen yhteistyö voimavarana. 2007. 280 s. Saatavana vain verkosta osoitteesta: http://ktl.jyu.fi/ktl/julkaisut/luettelo/vuosi_2007/g034.

Jani Ursin, Jussi Välimaa (toim.): Korkeakoulutus teoriassa. Näkökulmia ja keskustelua. 2006. 252 s. 27 e. Tilauuskoodi D080.

Raimo Vuorinen, Sakari Saukkonen (Eds.): Guidance Services in Higher Education. Strategies, Design and Implementation. 2006. 187 s. 26 e. Tilauuskoodi D079.

Matti Vesa Volanen: Filoteknia ja kysymys sivistävästä työstä. 2006. 115 s. 23 e. Tilauuskoodi D077.

TILAUKSET:

puh. (014) 260 3220, fax (014) 260 3241,
e-mail: ktl-asiakaspalvelu@ktl.jyu.fi
www.ktl-julkaisukauppa.fi

Toimituskulut: 5,00 – 8,00 e / tilaus. Hinnat sis. alv:n (julkaisut 8 %, videot, CD:t ja lehtien irtonumerot 22 %). Myynti valtion laitoksille on verotonta.

Marja-Leena Stenström, Kati Laine (Eds.): Quality and Practice in Assessment. New Approaches in Work-Related Learning. 2006. 176 s. 26 e. Tilauuskoodi D078.

Anna Raija Nummenmaa, Jouni Välijärvi (toim.): Opettajan työ ja oppiminen. 2006. 285 s. 28 euroa. Tilauuskoodi D076.

Timo Aarrevaara, Jatta Herranen (toim.): Mikä meitä ohjaa? Artikkelikokoelma Jyväskylässä 5.–6.9.2005 järjestetystä korkeakoulutuksen tutkimuksen IX symposiumista. 2006. 327 s. 29 e. Tilauuskoodi D075.

Matti Vesa Volanen: Opiskeleva Keski-Uusimaa. Toisen asteen koulutuksen kehittäminen Kuuma-kunnissa ja Sipoossa. 2006. 95 s. 22 e. Tilauuskoodi G033.

Kolawole Raheem, Pekka Kupari, Johanna Lasonen: Towards Science Education for Sustainable Development in Developing Countries. A Study of Ethiopia, Ghana and Nigeria. 2006. 72 s. 21 e. Tilauuskoodi G032.

Merja Karjalainen & Helena Kasurinen (toim.): Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämissuunnitelman raportti. 2006. 205 s. 25 e. Tilauuskoodi G031.

Marja-Leena Stenström, Kati Laine (Eds.): Towards Good Practices for Practice-Oriented Assessment in European Vocational Education. 2006. 68 s. 21 e. Tilauuskoodi G030.

Maarit Virolainen: Osaamista rakentamassa. Ammattikorkeakoulut harjoittelujen ja työelämäyhteistyön kehittäjinä. 2006. 131 s. 23 e. Tilauuskoodi G027.

Raimo Vuorinen: Internet ohjauksessa vai ohjaus internetissä? Ohjaajien käsityksiä internetin merkityksestä työvälineenä. 2006. 245 s. 26 e. Tilauuskoodi T019.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Sata vuotta. Tulevaisuuteen.

SAVONLINNAN OOPPERAJUHLAT

5.7.~4.8.2012

100-VUOTISJUHLAGAALA

KANTAESITYKSET

Kimmo Hakola LA FENICE

Opera By You FREE WILL

Verdi AIDA *Mozart* TAIKAHUILU

Wagner LENTÄVÄ HOLLANTILAINEN

DEN NORSKE OPERA & BALLETT

Britten PETER GRIMES

Kverndokk DEN FJERDE NATTEVAKT

KONSERTIT

APOCALYPTICA · KARITA MATTILA

KANSAINVÄLINEN LAULUKILPAILU

LIPUNMYyntI

LIPPUPALVELU

0600 10 800 (1,96€/min. + pvm)

0600 10 020 (6,79€/min. + pvm)

Lippukaupat

Liput, majoitus, ravintola- ja muut oheispalvelut

verkkokaupasta www.oopperajuhlat.fi tai

Savonlinnan Oopperajuhlat

sales@operafestival.fi, puh. 015 476 750

OKKA-SÄÄTIÖN HYVÄT KIRJAT

Voit tilata julkaisuja OKKA-säätiöstä, puhelin 020 748 9679 tai email: okka-saatio@oaj.fi

20 €

Raili Gothonin ja Arja Kosken toimittaman kirjan kirjoittajat kertovat artikkeleissaan työnohjauksesta sosiaali-, terveys-, kasvatus- ja kirkonalan työstä. Työnohjaus hahmottuu kirjassa keskeiseksi yhdeksi oppimisen paikaksi ja ammattikorkeakoulun aluekehitystyön menetelmäksi muuttuvissa organisaatioissa ja työyhteisöissä. Se luo rakenteen ja tilan reflektoinnille ja kehittämiselle. Työnohjauksen hyödyntäminen näyttäytyy kirjassa myös eettisenä valintana, joka mahdollistaa koko työyhteisön oppimisen ja kehittämisen.

Kirja on tarkoitettu kaikille työnohjauksesta ja sen kehittämisestä kiinnostuneille ammattilaisille. Kirjaa voidaan hyödyntää korkeakouluissa työnohjaukseen, työyhteisöjen kehittämiseen ja johtamiseen liittyvässä opetuksessa. Työyhteisöjen kehittäjille ja johtajille kirja tarjoaa välineitä kokemuksellisuuden ja dialogisuuden, moniäänisyyden ja eettisen pohdinnan mahdollistamiseen arjen työssä – tilan luomiseksi työnohjaukselle.

Theoretical Understandings for Learning in the Virtual University nostaa esille tärkeän kysymyksen, kuinka ohjata virtuaaliyliopiston opiskelijoita kehittämään aktiiviksi ja itseohjautuviksi oppijoiksi. Kirjan pääpaino on oppimisen teoreettisessa ymmärtämisessä oppijan ja teknologisen ympäristön vuorovaikutuksen näkökulmasta.

25 €

Ammattikasvatuksen aikakauskirja.

Vaikka lehti perustuu tutkimustietoon, se ei ole perinteinen tieteellinen aikakauskirja. Sen tarkoituksena on toimia ammattikasvatuksen tutkijoiden foorumina ja tarjota alan tutkimustieto ammattikasvatuksen kentän käyttöön, opettajille, elinkeinoelämän ja henkilöstöhallinnan edustajille.

Päätoimittaja: Professori Petri Nokelainen.
Julkaisija: Ammattikoulutuksen tutkimusseura OTTU ry.

30 €
4nroa (2012)

20 €
4nroa (11)

10 €
4nroa (10)

10 €
4nroa (09)

10 €
4nroa (08)

Ammatillisten opettajakorkeakoulujen yhdessä toimittamassa ja OKKA-säätiön kustantamassa kirjassa paneudutaan sosiaalisen median ja mobiilin teknologian avaamiin mahdollisuuksiin oppimisessa ja oppimiseen liittyvässä verkostomaisessa yhteistyössä. Julkaisun kirjoittajat ovat opettajia ja opettajankouluttajia sekä kokeneita verkko-opetuksen asiantuntijoita.

Artikkeleissa käsitellään sosiaalisen median, mobiilin ohjauksen ja oppimisen sekä verkostoyhteistyön merkitystä erityisesti ammatillisen oppimisen ja ammatillisen opettajakoulutuksen kontekstissa, mutta myös laajemmin koulutukseen ja yhteiskuntaan liittyvänä ilmiönä.

25 €

Raija Meriläisen ja Minna Vuorio-Lehden toimittama kirja on säätiön vuosikirja 2011. Sen kattavana teemana on toisen asteen koulutuspolitiikka siten, että lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus ovat molemmat esillä ja tarkastelun kohteena. Kirjan tarkoitus on olla mahdollisimman luettava ja monipuolinen ja luoda edellytyksiä toisen asteen koulutuksen kehittämiseksi.

Artikkelikokoelmassa kukin artikkeli muodostaa oman kokonaisuuden.

Teoksessa on kaksi osaa: Ensimmäisessä osassa toisen asteen koulutusta tarkastellaan koulutushistoriallisesta näkökulmasta ja toinen osa painottuu koulutuksen laadun arviointiin.

15 €

Piirrä mulle minut – kuvia ja kertomuksia koulusta. Mikä tuo eka-luokkalaisten mielestä iloa elämään? Millaista on opettajahuumori keväätupumuksen aikaan? Mitä piirtäjä saa lapsilta läksyksi? Kuvataiteilija Antti Huovinen hakeutui lukuvuodeksi vironlahtelaiseen runsaan sadan oppilaan kouluun elämään vuorovaikutuksessa lasten ja opettajien kanssa ja toteuttamaan taiteilijan kutsumustaan. Piirustuslehtiöt täyttivät ala-asteen elämänsattumuksista, arjesta ja juhlasta. **20 €**

Professori Soili Keskinen toimittama kirja 'Valta, kilpailu ja kiusaaminen opettajan työssä' on artikkelisarja, jonka tavoitteena on herättää pohtimaan opettajan työtä tunnetyön näkökulmasta. Kirjan avulla haluamme olla jäsentämässä osaa moninaisista opettajan ja oppilaan välisistä tunteista ja sillä tavalla olla auttamassa opettajia jäsentämään omaa työtään entistä monipuolisemmin. Siinä käytetyt artikkelit on muokattu Turun yliopiston Rauman opettajan koulutuslaitoksessa tehtyjen laadukkaiden oppinnäytetöiden pohjalta. Kirja myös paljastaa, miten monipuolisista ja erilaisista viitekehyksistä käsin valmistuvat opettajat haluavat hahmottaa tulevaa työtään opettajina ja näin valmistautua kohtaamaan kaikki työn mukanaan tuomat mahdollisuudet ja uhat, riskit ja haasteet. **20 €**

Aktivoi kieltenopetusta rakennepelein

Aktivoi kieltenopetusta rakennepelein

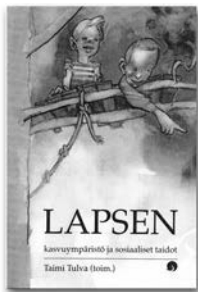
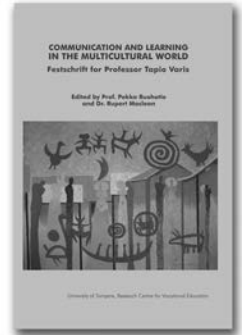
Kirja, joka sisältää noin 70 erilaista kopioitavaa peliä englannin ja ruotsin kielen opetukseen eri tasoilla. Niitä voidaan soveltaa myös useiden muiden kielten opetukseen. Peliin avulla opettajat ja kouluttajat saavat vaihtelua opetukseensa ja opiskelijat kokemuksen siitä, että kielioopin opiskelu voi olla paitsi motivoivaa ja innostavaa myös haastavaa ja hauskaa. Kirjan pelit

ovat helposti ja nopeasti toteutettavissa ja ne toimivat hyvin oppimisen välineinä.

Kirjan tekijät FK, suggestopedian opettajakouluttaja Annikki Björnfot ja BA, suggestopediakouluttaja Elizabeth Lattu ovat pitkään työskennelleet suggestopedisen ja suggestiopohjaisen kielten opetuksen parissa eri oppilaitoksissa ja ovat erikoistuneet kehittämään puhevalmiuksia harjoittavia aktiviteetteja. **60 €**

Pekka Ruohotien ja Rupert Macleanin toimittama professori Tapio Variksen juhla-kirja **Communication and Learning in the Multicultural World** rakentuu asiantuntija-artikkeleille, joiden kirjoittajat ovat eri puolilta maailmaa. Kirjan artikkelit on ryhmitelty kolmeen pääteemaan: 'Communication and Learning in the Multicultural World', 'Global University' ja 'Intercultural Communication and literacies'. Teoksen kirjoittajat valtavat kommunikointia ja oppimista monikulttuurisessa maailmassa oman tutkimustyön näkökulmasta. **25 €**

Professori Taimi Tulvan toimittaman kirjan **Lapsen kasvuympäristö ja sosiaaliset taidot** aiheena on pohdita Suomen ja Viron kasvatuskulttuurisia eroja, jotka liittyvät lasten ja heidän perheittensä kasvuun kohdistuviin ongelmiin. Kirjan tavoite on tukea ajatusta perheistä, jossa aikuiset kuuluvat lasten ja lapset aikuisten maailmaan, sekä edistää lasten ja nuorten myönteistä kanssakäymistä ja sosiaalisia taitoja ja estää syrjäytymistä. Keskeiseksi tavoitteeksi muodostuu myös toisesta ihmisestä välittäminen. **20 €**

Professori Taimi Tulvan toimittaman kirjan **Lapsen kasvuympäristö ja sosiaaliset taidot** aiheena on pohdita Suomen ja Viron kasvatuskulttuurisia eroja, jotka liittyvät lasten ja heidän perheittensä kasvuun kohdistuviin ongelmiin. Kirjan tavoite on tukea ajatusta perheistä, jossa aikuiset kuuluvat lasten ja lapset aikuisten maailmaan, sekä edistää lasten ja nuorten myönteistä kanssakäymistä ja sosiaalisia taitoja ja estää syrjäytymistä. Keskeiseksi tavoitteeksi muodostuu myös toisesta ihmisestä välittäminen. **20 €**

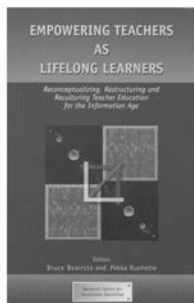
Aivot, maailmankuva, informaatiotulva – opettajuus on säätiön toinen vuosikirja, jonka kirjoittajina on viisi asiantuntijaa: Juhani Juntunen, Erkki Lahdes, Risto Näätänen, Lauri Rauhala ja Veli-Matti Värri. Kirjan tehtävänä on antaa opetus-alalla työskenteleville tarpeellista taustatietoa alan uusista suuntauksista ja tutkimustuloksista. **5 €**

Opettajan professiosta on OKKAsäätiön ensimmäinen vuosikirja. Artikkelisarjan kirjoittajina on yhdeksän opetuksen ja ammattikasvatukseen suomalaisista asiantuntijaa: Sven-Erik Hansén, Hannu L. T. Heikkinen, Viljo Kohonen, Anneli Lauriala, Sinikka Ojanen, Risto Patrikainen, Arto Willman, Seija Mahlamäki-Kultanen ja Pekka Ruohotie.

6 €

Empowering teachers as lifelong learners. Reconceptualizing, restructuring and reculturing teacher education for the information age. Editors Bruce Bearsto and Pekka Ruohotie.

6 €

Äly ja tunne on Anneli Kalajoen toimittama kirja Jukka Sarjalan puheista ja kirjoituksista viideltä vuosikymmeneltä. Puheiden ja kirjoitusten aiheet liittyvät Jukka Sarjalan erityisalaan, suomalaiseen koulutukseen, jonka keskiössä hän on ollut kolme vuosikymmentä eli suomalaisen koulun kiihkeimmät kehityksen vuodet, sekä rakkaaseen harrastukseen kirjallisuuteen. Hän on kirjoittanut perinteisiä kirja-arvosteluja ja -analyyssejä, tutkinut kansanedustajien kirjallista tuotantoa, käsitellyt laajasti nimimerkillä kirjoittavia henkilöitä presidentti Urho Kekkosesta Mika Waltariin ja Pentti Saarikoskeen.

15 €

Suomalais-saksalaista yhteistyötä ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen hyväksi esittelee monipuolisesti ja havainnollisesti ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen erityispiirteitä kummassakin maassa sekä erityisesti viime vuosikymmeninä tapahtunutta yhteistyön muotojen ja määrän nopeaa kehitystä maidemme välillä. Kirjan ovat toimittaneet yli-insinööri, diplomi-insinööri Teuvo Ellonen ja tekniikan tohtori, diplomi-insinööri Keijo Nivala.

3 €

Historiallinen teatteripuku (uusintapainos)

Historiallisten näyttämöpukujen toteuttamisesta on runsaasti ulkomaista kirjallisuutta, mutta vain vähän suomenkielisiä julkaisuja. Terttu Pykälän kirjoittama Historiallinen teatteripuku-oppikirja pyrki vastaamaan tähän haasteeseen. Kirjan kaikki puvet on valmistettu eri teattereiden ja television tuotantoja varten sekä vanhojentanssipukuina tai päätöteinä Näyttämöpukujen valmistajien koulutuslinjalla, jonka opetuksesta kirjoittaja on vastannut linjan perustamisesta 1980-luvun lopulta alkaen. Kaikki mukana olevat pukuluonnokset, jotka on saatu maamme kokeneimpiin kuuluvalta pukusuunnittelijoilta, on toteutettu oikeita käyttötilanteita varten. Pukukokonaisuudet ovat eri aikakausien tyyppisiä naisten pukuja, joita paljon käytetään näytelmissä. Kirja on tarkoitettu vaatetusalan ammatillisten oppilaitosten avuksi mm. vanhojentanssipuku- ja valmistettaessa. Myös teatteripukuja toteuttavat ammattilaiset voivat hyödyntää sitä työssään. Kirjan käyttö edellyttää perustietoja kaavoituksesta, kuositelusta ja ompelusta. Niitä ei ole tilanpuutteen vuoksi voitu sisällyttää mukaan.

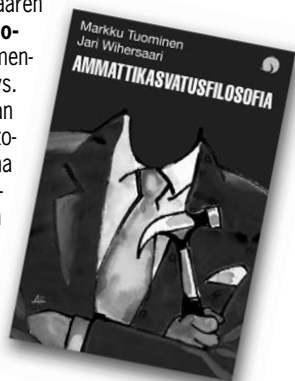
30 €

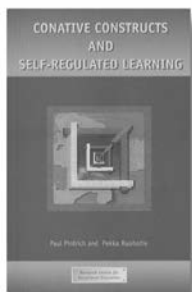

Markku Tuomisen ja Jari Wihersaaren kirjoittama **Ammattikasvatustilosophia** on alan ensimmäinen suomenkielinen filosofinen kokonaisuus. Lähtökohdista on yleisen filosofian klassinen jaottelu: ontologia, tietoppi, estetiikka ja etiikka. Mukana on siten sekä teoreettisen filosofian että käytännöllisen filosofian näkökulma. Ammattikasvatustilosophiaan kuuluu myös tieteenfilosofia. Näin tavoitellaan kattavaa systemaattista filosofista tarkastelua.

Teoksen kohderyhmänä ovat erityisesti opettajat, tutkijat, eri asiantuntijatehtävissä toimivat ammatillaiset sekä tulevat ammattikasvatukseen ammatillaiset opinnoissaan ammattikorkeakouluissa ja ammatillisessa koulutuksessa. Kasvatustilosophisena teoksena kirja soveltuu laajasti koko kasvatustieteen kentälle käsikirjaksi ja oppikirjaksi. Se sisältää uusia avauksia kasvatustieteen ja koulutuspolitiikan keskusteluun ja soveltuu käytettäväksi laajasti kasvatustieteen tutkimuksessa ja opinnoissa sekä poliittisella ja hallinnollisella sektorilla.

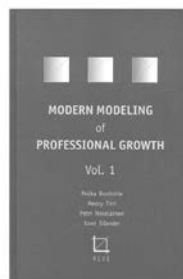
25 €

Kirjassa **Conative Constructs and Self-Regulated Learning** Paul R. Pintrich (Michiganin yliopisto) ja Pekka Ruohotie (Tampereen yliopisto) tarkastelevat mm. oppimisen konatiivisia rakenteita eli impulsia, halua, tahtoa ja määrätietoista pyrkimistä, motivaation ja tavoiteorientaation roolia oppimisen itsesäätelyssä.

5 €

Modern Modeling of Professional Growth kuvaa uusia kasvatustieteen tutkimusmenetelmiä ja esittelee niiden käyttöä tutkijalle käytännön sovelluksiin ja esimerkein. Kirjassa esitellään sekä lineaaristen että nonlinearisten menetelmien käyttöä, joita voidaan hyödyntää ammattikasvatuksen tutkimuksessa. Tekijät: prof. Pekka Ruohotie (TaY) ja Henry Tirri (HY) sekä Petri Nokelainen ja Toni Silander. Paketti sisältää kirjan + CD-rom:n.

15 €

Työpaikkakouluttajan opas on OKKA-säätiön ja Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen yhteistyötä. Aineisto on koottu Työpaikkakoulutuksen kehittämisprojektin opinnäytetöistä, joiden kirjoittajat ovat kokeneita ammatillisia opettajia. Muina kirjoittajina oppaassa ovat rehtori Vesa Raitaniemi, varat. Heikki Suomalainen ja prof. Pekka Ruohotie.

6 €

Elinikäinen oppija - Livslångt lärande on suomalaisten opettajien selviytymistarina. Se perustuu laajaan Itämeren alueen opettajamuistojen keräys- ja tutkimushankkeeseen.

3 €

Suomalaisen ammattikasvatuksen historia on tehty yhteistyössä OAJ:n, OAO:n ja Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen kanssa. Sen on toimittanut FM Anneli Rajaniemi. Kirja koostuu lähes 30 asiantuntijan artikkeleista, joiden lisäksi toimittaja Markku Tasala on haastatellut kirjaa varten pariakymmentä ammattikasvattajaa ja virkamiestä. Rungas reportaasikuvitus.

25 €

Mediakasvatuksen professori Tapio Variksen toimittamassa kirjassa **Uusrenessanssijättelu, digitaalinen osaaminen ja monikulttuurisuuteen kasvaminen** mediakasvatuksen, ammattikasvatuksen, hypermedian, kulttuurienvälisen viestinnän ja koulutuksen suomalaiset asiantuntijat kirjoittavat näistä kysymyksistä oman tutkimustyönsä näkökulmasta. Kirjan artikkelit valottavat mediakasvatuksen tilaa Euroopassa, teknologian roolia opettajan työn, e-oppimisen, arvioinnin ja teorian kannalta. Lisäksi teoksessa paneudutaan kulttuurienvälisen viestinnän olemukseen sekä kasvatuksen ja mediapsykologian ongelmiin Suomessa ja kansainvälisellä tasolla.

20 €

Isä Salmela - ihminen ja koulunuudistaja

Olli Salmelan kirjoittama teos kertoo professori Alfred Salmelan (1897-1979) poikkeuksellisen elämäntarinan. Alfred Salmela johti suomalaista kansanopetusta vuosina 1937-1964, jolloin luotiin tärkeimmät koulujärjestelmämme peruspilarit. Näihin kuuluvat muun muassa koulutuksellinen tasa-arvo sekä opetuksen korkea taso. Monet Salmelan ajamat uudistukset toteutuivat hänen elinaikanaan, mutta esimerkiksi ammattikorkeakoulujärjestelmä käynnistettiin vasta 30 vuotta alkuperäisen idean esittämisen jälkeen. Linjakokoinen peruskoulu on osoittautunut toimivaksi järjestelmäksi, jossa oppilaat viihtyvät ja menestyvät. Tämäkin koulutyyppi tuli mahdolliseksi vasta peruskoululainsäädännön uudistusten myötä. Kirjassa kuvataan myös 1960 ja 1970-lukujen koulunuudistustaistelua, jossa keinot olivat kovia. Myös presidentti

Kekkonen kanta yhtenäiskoulun vastustajasta peruskoulun kannattajaksi tuodaan esille. Vaikka Salmela oli ensimmäisiä yhtenäiskoulun kannattajia, hän kritisoi voimakkaasti toteutunutta peruskoulu-uudistusta. Kirjassa arvioidaan myös sitä, kuka oli oikeassa voimakkaasti politisoituneessa koulunuudistuskeskustelussa. Onko peruskoulu sittenkään paras mahdollinen koulujärjestelmä, vaikka Pisa-tulokset joidenkin mielestä sitä todistavat? Oppilaat viihtyvät suomalaisessa peruskoulussa huonosti, ja osa syrjäytyy. Olisiko ollut sitenkin mahdollista, että Salmelalla oli parempi koulujärjestelmä tekeillä, mutta kiirehtimällä uudistusta poliitikot estivät toisenlaisen koulun - sen paremman - toteutumisen?

30 €

Vanhuuden monet kasvat on toimittanut Taimi Tulva, Ilkka Uusitalo ja Kimmo Harra. Kirjassa käsitellään vanhuutta ja vanhenemisen kokemuksia, ikäihmisen asemaa, ikäihmisten ja senioriopettajien hyvinvoinnin kysymyksiä, gerontologista sosiaalityötä palvelutaloissa ja vanhainkodeissa, vanhusten käsityksiä elinikäisestä

oppimisesta, muistisairauksia sekä sosiokulttuurisen innostamisen ideaa vanhustyössä. Se toteutettiin Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiön, Tallinnan yliopiston sosiaalityön laitoksen ja Suomen Viron-instituutin yhteistyönä. Kirjan artikkeleiden kirjoittajina ovat Raili Gothóni, Simo Koskinen, Tiina Kujala, Reet Velberg, Ilkka Uusitalo, Ülle Kasepalu, Taimi Tulva, Inge Paju, Taina Semi ja Sirpa Granö. Artikkeleiden kommentoijina olivat emeritaprofessori Marjatta Marin ja yliopettaja Raili Gothóni. Kirja on tarkoitettu oppikirjaksi alan oppilaitoksiin. Lisäksi sen tarkoituksena on lisätä vanhuuden ymmärtämistä ja vanhusten arvostamista yhteiskunnan arvokkaana voimavarana.

20 €

Ossi Naukkarinen
Art of the Environment explores one of the most vital areas in contemporary art: environmental art and adjacent fields, something that escapes traditional categorisation, instead seeking new frontiers. It provides conceptual tools for making, teaching and receiving contemporary art.

25 €

Kristiina Huhtasen ja Soili Keskinen toimittaman **Rehtorius peliäkö?** -kirjan tarkoituksena on toimia rehtorin apuna ja tuoda erilaisia näkökulmia koulun kehittämiseen. Kirja on saanut alkunsa rehtoriksi kouluttautuvien mielenkiintoisista pohdintatehtävistä ja tarpeista hahmottaa heille itselleen, mi-

tä kaikkea rehtorin työ voi olla.

Rehtorius pelin rakentajan postina on vaativa ja arvotettu. Onhan rehtorius uralla etenemisen vaihtoehto opettajille varsinkin peruskoulussa. Peli rakentuu paitsi oppilaitoksen toiminnallisena ohjauksena myös verkostoitumisena oman johdettavan yksikön ulkopuolelle.

Kirjan tavoitteena on pohtia oppilaitoksen johtamista monesta eri näkökulmasta, niin rehtorin roolin kautta kuin yhteisön kehittämisen, koulusta ulospäin tapahtuvan verkottumisen kuin laajemman koulutuspoliittisen näkökulmankin kannalta.

20 €

Tutkiva oppiminen ja pedagoginen

asiantuntijuus. Tutkivan oppimisen ajattelutapa opetuksen ja oppimisen lähtökohdanta yhdessä ryhmadynaamisen ohjauksen kanssa rakentaa tilan pedagogisen asiantuntijuiden kehittymiselle.

Henna Heinilän, Pekka Kallin ja Kaarina Ranteen toimittama kirja syntyi ammatillisessa opettajankoulutuksessa toteutetun opetuksen kehittämishankkeen (TOPAKKA) tuloksena. Hankkeen aikana ja kirjan toimituksen prosessissa elettiin todeksi jaettu ja syvenevä pedagoginen asiantuntijuus. Tutkivan oppimisen ajattelutapa muotoutui toimivaksi ja käytökelpoiseksi malliksi toteuttaa ammatillista opettajankoulutusta.

Artikkelin kirjoittajat ovat ammatillisen opettajankoulutuksen asiantuntijoita, hankkeen toteutuksen aikana pedagogisia opintojaan suorittaneita opiskelijoita sekä muita opetuksen ja kasvatuksen asiantuntijoita.

24 €

Raija Meriläinen (toim.) **Suomalaisen koulutuspolitiikan murros 1990-luvulla**

Kirjan kantavana teemana on koulutuspolitiikka 1990-luvun Suomessa. Koulutuspoliittista todellisuutta tarkastellaan sekä järjestelmän että yksilön kautta.

Vuosikirjan kirjoittajina ovat Sirkka Ahonen, Jukka Rantala, Jouni Välijärvi, Minna Vuorio-Lehti, Janne Varjo ja Raija Meriläinen.

7 €

Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö on vuonna 1997 toimintansa aloittanut itsenäinen organisaatio, joka nimensä mukaisesti toimii opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen hyväksi varhaiskasvatuksesta korkeakoulutasolle. Säätiön taustayhteisönä on ammatillisia opettajayhdistyksiä ja OAJ. OKKA-säätiö julkaisee myös alan kirjallisuutta, josta tässä joi-takin edustavia esimerkkejä.

OHJEITA KIRJOITTAJILLE

1. Artikkeleita, katsauksia ym.

Ammattikasvatuksen aikakauskirja julkaisee ammattikasvatuksen ja koulutuksen teoriaa ja käytäntöä käsitteleviä artikkeleita ja katsauksia, alan uutisia, puheenvuoroja, kirjallisuusarvioita ja ammattikasvatuksen kenttää koskevia ilmoituksia. Kirjoitukset ovat suomeksi ja ruotsiksi.

2. Aikataulu

Vuosittain ilmestyy neljä numeroa: **maalis-, kesä-, syys- ja joulukuussa**. Ensimmäistä numeroa lukuun ottamatta muut ovat teemanumeroita, mutta niissäkin voidaan julkaista muitakin kuin teemaan liittyviä kirjoituksia harkinnan mukaan.

Vuoden 2012 teemat ja toimittajat:

- 1) Ajankohtaista ammattikasvatuksesta/Petri Nokelainen
- 2) Lämpäysin edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen/Marja-Liisa Stenström ja Petri Nokelainen
- 3) Aluevaikuttavuus ja ennakointi/Kari Nyyssölä
- 4) Koulutuksen vienti/Marja-Liisa Tenhunen ja Heljä Misukka

3. Aineiston toimitus

Kirjoitukset ja niihin liittyvät kuvat ja kuvat tulee lähettää **4 viikkoa ennen ilmestymiskauden alkua** sähköpostilla lehden vastaavalle toimittajalle. Kuviiin pitää kirjoittajalla olla kirjallisesti osoitettu julkaisulupa. Kirjoittajan/kirjoittajien tulee ilmoittaa yhteystietonsa (nimi, virkanimike, oppiarvo, toimipaikka, sähköposti, puhelin ja osoite). Kirjoittajan tulee huolehtia artikkelinsa kielenhuollosta ja tarvittaessa luottaa se kielenhuollon asiantuntijalla. Jos artikkelin kieli on heikkoa, niin se voidaan jättää julkaisematta.

4. Kirjoitusten pituus

Kirjoitusten pituus on korkeintaan **30000 merkkiä** eli noin 10 liuskaa, jotka on kirjoitettu **1,5-rivinvälillä, fonttikoolla 12 ja ilman asetuksia** (kappaleet tulee jakaa kahdella rivinvaihdolla). Jokaiseen artikkeliin on liitettävä suomenkielinen tiivistelmä (enintään 150 sanaa) ja 3-5 artikkelin sisältöä kuvaavaa avainsanaa (esim. toisen asteen ammatillinen oppilaitos, ammatillinen kasvu, motivaatio, henkilöstö). Referee-artikkeleissa tulee lisäksi olla vastaava englannin kielellä kirjoitettu tiivistelmä avainsanoineen. Muiden kuin artikkelien ja katsausten enimmäispituus on neljä liuskaa. On toivottavaa, että kirjoittajat kiinnittävät **huomiota tekstinsä luettavuuteen** niin, että se olisi laajemmaltikin koko lukijakunnan ymmärrettävissä.

5. Lähdeviitteet

Tekstissä lähdeviitteet merkitään sulkuihin seuraavasti: (Ruohotie 1996, 15-21), (Nikkanen & Lytinen 1996), (Kananoja ym. 1999).

Artikkelin loppuun sijoitetaan lähdeluettelo otsikon "Lähteet" alle seuraavien esimerkkien mukaisesti:

Kantola, J., Nikkanen, P., Kari, J. & Kananoja, T. 1999. Through education into the world of work. Uno Cygnaeus, the father of technology education. University of Jyväskylä. Institute for Educational Research.

Mutka, U. 2000. Ammatillinen opettajankoulutus Jyväskylässä - yhteistyötä ja jaettava asiantuntijuutta. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 2 (4), 23-28.

Ruohotie, P. 1996. Oppimalla osaamiseen ja menestykseen. Helsinki: Edita.

Väljijärvi, J. 2000. Kohti avointa opettajuutta. Teoksessa J. Väljijärvi (toim.) Koulu maailmassa - maailma koulussa. Helsinki: Opetushallitus. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakoitihankkeen (OPE-PRO) selvitys 9, 157-181.

APA -tyyli

Toivomme, että *referee*-artikkeleissa noudatetaan kirjoitustyyliin ja lähteisiin viittaamisen osalta APA -tyyliä, jonka on kehittänyt American Psychological Association (APA 2001). Tyylin kotisivut ovat osoitteessa: <http://www.apastyle.org>. Lisäksi Internet tarjoaa yksityiskohtaista tietoa ja esimerkkejä APA -tyylin soveltamisesta, esim. <http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01>. Ns. normaalityyliin käyttö ei estä julkaisemista.

APA -tyylin soveltaminen lähdeviittausten osalta on yksiselitteistä, seuraavassa on kuvattu joitakin yleisimpiä tapauksia.

Viittaus tiedelehtiartikkeliin (periodical)

Hypoteettiset dilemmat voidaan kokea liian abstrakteina, ne eivät enää liity ihmisten arkielämän kokemuksiin (Straughan, 1975).

Straughan, R. (1975). Hypothetical moral situations. *Journal of Moral Education*, 4(3), 183-189.

Suora lainaus tiedelehtiartikkelista (sivunumero mainitaan, samoin toimitaan kuvien ja taulukoiden kanssa)

"DIT -pisteet kuvaavat latenttia muuttujaa, joka →

poikkeava verbalisesta suorituskyvystä”
(Thoma, Rest, Narváez & Derryberry, 1999, p. 325).

Thoma, S. J., Rest, J., Narváez, D., & Derryberry, P. (1999). Does moral judgment development reduce to political attitudes or verbal ability: Evidence using the Defining Issues Test. *Review of Educational Psychology*, 11(4), 325-342.

Viittaus kirjassa olevaan artikkeliin (book chapter):
Boekaerts, M., & Niemivirta, M. (2000). Self-regulation in learning: finding a balance between learning and ego-protective goals. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of Self-regulation* (pp. 417-450). San Diego, CA: Academic Press.

Viittaus kirjaan (book)
Wellington, J. (2003). *Getting published. A guide for lecturers and researchers*. London: RoutledgeFalmer.

Viittaus suulliseen konferenssiesitykseen (oral presentation)
Nokelainen, P., & Ruohotie, P. (2009, April). *Characteristics that typify successful Finnish World Skills Competition participants*. Paper presented at the meeting of the American Educational Research Association, San Diego, CA.

Viittaus Internetissä julkaistuun artikkeliin (electronic media)
EQ Symposium (2004). *About Reuven BarOn's involvement in emotional intelligence*. Retrieved April 13, 2007, from http://www.cgrowth.com/rb_biolrg.html.

APA -tyyli on myös artikkelien kirjoitustyyliä omat ohjeistuksensa, keskeisimpinä tutkimusaineiston ja sen analyysin luotettavuuden arviointiin liittyvät kohdat. Tutkimusaineisto on kuvattava kattavasti, raportista on käytävä ilmi osallistujien ikä- ja sukupuolijakaumat, tulosten yleistettävyyden populaatioon (kvantitatiiviset menetelmät) ja osallistujien edustavuus (kvalitatiiviset menetelmät). Tutkimusaineiston analysoinnissa käytettävät menetelmät ja itse menetelmän käyttöprosessi on kuvattava selkeästi ja valitun lähestymistavan soveltuvuus tutkittavan ilmiön tarkasteluun on perusteltava. Keskiarvon yhteydessä on ilmoitettava keskihajonta ja laadullisen aineiston yhteenvedossa luokien frekvenssit on ilmoitettava prosenttien lisäksi.

APA -tyyli kiinnittää erityistä huomiota myös tutkimusetiikkaan. Kaikkien tutkimusprosessiin merkittävällä tavalla osallistuneiden henkilöiden nimet on mainittava joko kirjoittajina tai tekstissä. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden anonymiteetin suojaaminen on myös tärkeää, yksittäistä vastaajaa ei pidä kyetä tunnistamaan raportista. Tekstin on oltava sukupuolta, vähemmistöryhmää tai kansallisuutta loukkaamatonta.

Lähteet

APA 2001. *Publication Manual of the American Psychological Association*. Viides painos. Washington, DC: American Psychological Association.

6. Taulukot ja kuvat

Taulukot, kuvat ja kuvat numeroidaan juoksevasti. Niiden paikka osoitetaan tekstin lomaan selvästi (esim. "Kuvio 1 tähän"). **Taulukoiden, kuvioiden ja kuvien tulee olla painovalmiita.** Taulukon otsikko tulee taulukon yläpuolelle ja kuvion otsikko kuvion alapuolelle.

7. Artikkeleiden ja katsausten arviointi

Arvioidessaan kirjallisia tuotoksia toimituskunta käyttää apunaan ulkopuolisia asiantuntijoita. Kirjoitus lähetetään arviointisijoille nimettömänä. Refereerointien jälkeen kirjoittajalla on mahdollisuus viimeistellä kirjoituksensa saamiensa kommentteja avuksi käyttäen. Viimeistely versio lähetetään sähköpostilla takaisin toimittajalle. **Jos kirjoittaja haluaa artikkelilleen referee-menettelyn, hänen on pyydettävä sitä kirjallisesti samalla, kun hän jättää artikkelinsa.** Referee-menettelyä tarvitseva artikkeli tulee lähettää vastaavalle toimittajalle **8 viikkoa ennen ilmestymiskuukauden alkua.**

8. Ehdot

Artikkelien ja katsausten kirjoittajille lähetetään 5 vapaakappaletta ao. lehden numeroa. Muiden osastojen kirjoittajat saavat yhden vapaakappaleen. **Eripainoksia ei toimiteta eikä kirjoituspalkkioita makseta.** Lehden mahdollinen tuotto käytetään Ammattikoulutuksen tutkimusseura OTTU ry:n ja OKKA-säätiön toimintojen edistämiseen.

